هكذا من الأصل

הצופה

ב"ה, יום שישי י"א בסיון תשנ"ה (9.6.1995) • שנה נ"ח • גליון 16851 • המחיר: 5.60 ש"ח, כולל מע"מ ★ מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז"ל ★ עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל־המזרחי

היום — פרשת **בהעלותך**

	שישי	שבת
הפרק	תהילים צא–צב	תהילים צג–צד
המשנה	כתובות יג, ה־ו	כתובות יג, ז־ח
הדף - בבלי	סנהדרין ס	סנהדרין סא
ירושלמי	יבמות מט	יבמות נ
ההלכה	שו"ע קפח, א־ג	שו"ע קפח, ד־ו
רמב"ם	ממרים ד־ו	ממרים ז; אבל א־ב
זריחה	5.29	5.29
שקיעה	7.46	7.46
סוף זמן ק"ש	8.07	8.07

קייטרינג הופמן טל. 03-6766161
מעדנית הופמן טל. 03-6773771
בהשגחת הרב לנדא שליט"א
משלוחים לבית הלקוח

תחזית מזג האוויר
מפאת תקלה טכנית לא ניתן היה לפרסם את תחזית מזג האוויר

רבין לכריסטופר: אני מסכים שהמו"מ על הסדרי בטחון בגולן ינוהל על בסיס של נסיגה מלאה

ההודעה הרשמית על מפגש הרמטכ"לים של ישראל וסוריה תתפרסם בשבת בדמשק בתום פגישתם של אסד וכריסטופר

מאת סופרנו המדיני בירושלים

ראש הממשלה יצחק רבין מוכן שהמגעים על סידורי הבטחון בגולן יתנהלו על בסיס של נסיגה מלאה עד לקו הגבול. כן הוא מוכן שהמגעים על סידורי הבטחון יהיה רחב יותר וישתרע על פני נושאים נוספים. נשבר הנתק בין המימד הטריטוריאלי לבין המימד הבטחוני שהיה עד עתה גורם מפריע במגעים – אמר אתמול גורם בכיר אמריקני בתום הפגישה בין רבין לשר החוץ וורן כריסטופר.

ההודעה הרשמית על מפגש הרמטכ"לים של ישראל וסוריה תתפרסם בשבת בדמשק, כאשר יגיע לשם כריסטופר, בתום פגישתו עם השליט הסורי חאפס אסד.

גורם זה מעריך שהמו"מ יהיה קשה, ואין לראות עדיין במהלך הנוכחי משום פריצת דרך. נקודת הכובד היא, שסוריה צריכה לגלות עמדות משכנעות את דעת הקהל בישראל, שהסכנה של מתקפת פתע סורית, היא פחותה מאד.

ראש הממשלה יצחק רבין אמר אתמול בתום פגישתו עם כריסטופר, כי מטרת המו"מ צריך לעסוק במטרות מוגדרות, כיצד למנוע תקריות גבול או מתקפת פתע?

מקורות אמריקניים אמרו אתמול כי המו"מ יגיע להתקדמות, אם הוא יעמוד לא רק על סידורי הבטחון אלא על כל הנושאים, כולל השלום והנורמליזציה.

הנושאים השנויים במחלוקת משתרעים על פני שטחים רחבים. הראשון בהם, קו הגבול. האם זה יהיה הקו הבינלאומי שנקבע בתקופת המנדט הבריטי או הקו של ה־4 ביוני 1967? השלישה על מקורות המים. המו"מ הנוכחי לא החל עדיין לדון בסוגיית המים. משך הנסיגה. סוריה מתנגדת לנסיגה בשלבים בפרק זמן של חמש־שש שנים. היא דורשת נסיגה בפרק זמן של שנה וחצי.

באשר לשלום והנורמליזציה. עמדת הפתיחה של סוריה היא שאין היא חייבת להחליף שגרירים עם

(סוף בעמוד 2)

ארה"ב תפסה בדרך לעירק 7 טון מתכת חיונית להפעלת כור גרעיני

ניו יורק (עתים־איי.אף.פי.) השלטונות הפדרליים האמריקניים תפסו שבעה טון זירקוניום (מתכת לבנה החיונית להפעלת כורים גרעיניים) שהיו מיועדים לעירק, מסרו אתמול שלטונות המכס של ארה"ב.

שלושה אנשים נעצרו, מסרה דוברת המכס פאם ג'ונס, והוסיפה כי מקור של הזירקוניום שנתפס היה באוקראינה.

זו התפיסה החשובה של חומר המשמש להפעלת כורים גרעיניים שאירעה אי פעם בארה"ב, הטעימה הדוברת.

על עירק הוטל אמברגו בינלאומי מאז מלחמת המפרץ.

שריפת קוצים גרמה לקצר שגרם להפסקת החשמל ששיתקה את מרכז הארץ

בגוש־דן ובבירה נוצרו פקקי תנועה שלא נראו כמותם שנים

שריפת עצים וקוצים סמוך למושב חרב לאת באזור קיבוץ גבעת חיים גרמה לתקלה באספקת החשמל, שארעה אתמול בצהריים ואשר נמשכה למעלה מ־3 שעות.

החום שנוצר מהשריפה גרם לפריצת חשמל מתוח אחד לאחר בקו הובלת החשמל, אף כי לא נוצר מגע בין החוטים, וכתוצאה מכך נגרם הקצר בקו הולכת החשמל. בעקבות התקלה פעלו מנגנוני ההגנה ביחידות ייצור החשמל כדי להפסיק, ובכך מנעו נזקים כבדים ביותר למערכת החשמל.

כאשר פסק זרם החשמל במרחבי גוש דן, פסקה בתוך שניות פעילות הרמזורים בכל הצמתים בתחום מחוז תל אביב. השוטרים התקשו להגיע לצמתים כדי לבצע הכוונה ידנית, ולמשך כשעתיים, נוצרו עומסי תנועה, שגוש דן לא ראה עשרות שנים. טורים ארוכים שנמשכו לאורך קילומטרים השתרכו ביציאות הצפוניות והדרומיות של תל אביב, וגם בתוך העיר היו טורי מכוניות רבים בצמתים מרכזיים, וברחובות הסמוכים להם.

(סוף בעמוד 2)

זעם מפד"ל על תמיכת הליכוד בחוקים אנטי דתיים של מרצ

מאת סופר הצופה

יו"ר סיעת המפד"ל, הח"כ יגאל ביבי, מסר כי יעלה בשבוע הבא לדיון את נושא שיתוף הפעולה שבין המפד"ל והליכוד. זאת לנוכח שרשרת תקלות ושיבושים ביחסים הפרלמנטריים, שהאחרון שבהם היה אתמול.

בהצעת־חוק, שהעלה ח"כ אברהם פורז ממרצ, חברו נציגי הליכוד עם ח"כי מרצ, כדי לכרסם במעמד בתי־הדין הרבניים. ההצעה באה לאסור אפשרות של היתר רבני לשאת אשה שנייה במקרים מיוחדים, גם אם הוחלט על־כך ביד רבני.

ב"עבודה" הצביעו עם הדתיים

ח"כ ביבי אמר כי הוא נדהם נוכח העובדה שאפילו חברי הכנסת של "העבודה" גילו נאמנות ואחריות להנחיות סיעתם והצביעו נגד החוק, בעוד ח"כים מן הליכוד מצביעים בלי בושה למען חקיקה מפורשת נגד ההלכה.

"עקב האנרכיה השוררת בליכוד והתנהגותם של חברי הכנסת מן הליכוד כפרימדונות, איש הישר בעיניו יעשה, ראוי להעמיד סימן שאלה לגבי שיתוף הפעולה האוטומטי - כמעט עם הליכוד הפועל כדו־פרצופיות" אמר.

שר־הדתות יציג השגותיו בנושא מעוכבי חיתון בפני מועצת הרבנות הראשית

מאת סופר הצופה

שר־הדתות מרדכי שמעון שטרית נענה להזמנת הרב הראשי לישראל הגר"י לאו, להופיע זו פעם ראשונה בפני מליאת מועצת הרבנות הראשית לישראל, כדי

(סוף בעמוד 2)

אביו ואחותו של סקוט או'גריידי, טייס ה־F־16 שמטוסו הופל בשבוע שעבר מעל לאיזור ביהאץ' בבוסניה, צוהלים לאחר שהתבשרו כי הטייס חולץ על ידי חיילי ה"מארינס" של צבא ארה"ב אחרי 6 ימי היעדרות ומצבו הבריאותי טוב. "הטייס, אותר 32 ק"מ בדרום מזרח למובלעת ביהאץ'. מסוק ובו חיילי 'מארינס' אמריקנים, מגובה על ידי מטוסי נאט"ו, נחת בבוסניה וחילץ את טייס ה־F 16 מבלי שניתקלו כוחות החילוץ בכל התנגדות. הוא הועבר לאחת מנושאות המטוסים בים האדריאטי לבדיקה רפואית, משם יוחזר לבסיסו
צילום: איי.אף.פי

ציפיות נמוכות ביים מהמפגש המשולש בקהיר

מאת סופרנו המדיני בירושלים

הפגישה המשולשת היום בין רבין, כריסטופר, מובראק בקהיר, נועדה בעיקר לכבד את פעילותו של נשיא מצרים חוסני מובראק, שרוצה להיות שותף בתהליך.

בבירים בירושלים אמרו, כי הפגישה נועדה גם לשפר במשהו את יחסי מצרים עם ישראל, אשר עברו לאחרונה משברים קשים, בעיקר לאחר העימות סביב הסוגייה הגרעינית. מקורות אלה אמרו, כי בעתיד יהיה צורך לבחינת דרכים אחרות לשיפור היחסים, מאחר ופגישות פיסגה קודמות בין רבין ומובראק השיגו את מטרתן לטווח קצר ביותר, אך לא לאחר מכן.

ישראל הביעה חשש שהמפגש עלול להתקל בתקפות ובדרישות מצריות מאת ישראל, בנושא הפלשתינאי, כפי שקרה בעבר.

כריסטופר אמר אתמול לרבין כי הוא שובע שהמצרים מעוניינים שתהיה אוירה טובה במפגש. כנראה שהאמריקנים הזהירו קודם את המצרים לא לנצל את המעמד הזה למתקפה על ישראל.

(סוף בעמוד 2)

מועצת יש"ע פותחת בסדרת פעולות ביו"ש "שיעמידו את רבין במבוכה"

בפגישה של ראשי האופוזיציה וראשי מועצת יש"ע באלפי־מנשה סוכם על הפגנת־ענק בכפר־סבא בסוף החודש שתיפתח את סדרת הפעולות ההמוניות נגד המשך התהליך המדיני

מאת חגי הובריכמן סופר הצופה

תושבי ארץ־ישראל יפתחו בתקופה הקרובה ביותר בסדרת פעולות מרשימות ביהודה ושומרון, שישמשו הכנה להפגנה הגדולה שתיערך בכפר־סבא, ככל הנראה ב־28 ביוני. הפגנה זו תיפתח את שרשרת פעולות המחאה והצבוריות ההמוניות של תושבי ארץ־ישראל, שמטרתן תהיה לאלץ את הממשלה להביא להכרעת העם גם את הסכם השלום עם אש"ף, שמשמעותו מתן ריבונות פלשתינית באיזורים שונים ביו"ש.

כך סוכם אתמול בפגישה סגורה של ראשי האופוזיציה וראשי מועצת יש"ע, שהתכנסו לדיון חירום בישוב אלפי־מנשה, הצופה על העיר קלקיליה, אחת מארבעת הערים המיועדות להימסר לאש"ף בתקופה הקרובה. ההחלטה לפתוח את סדרת ההפגנות בכפר־סבא במקום בירושלים, כפי שעמד עד כה על הפרק, נובעת מהרצון להפגין את הסכנה שבמסירה לשלטון אש"ף של עיר כמו קלקיליה, הרחוקה אך כדי מאות מטרים מכפר־סבא.

לסופרנו נודע כי בימים הקרובים עשויה מועצת יש"ע לפתוח בפעולות קטנות, באיזורים שונים, במקומות שונים ובאופנים שונים, שיעמידו במבוכה את ממשלת רבין. מדובר בפעולות חוקיות, שבסמכות גופים רשמיים כמו מועצות אזוריות לבצע, כמו תפיסת שטחים או נכסים שלפי הבנת כל הגורמים המשפטיים מותר לתפוס. אם יתעלם מכך ראש הממשלה הם עשויים ליצור תסיסה בצד הפלשתינאי עד כדי סיכון המשך התהליך, ואם ינסה למנוע אותן יעמוד בעימות עם מערכת המשפט הישראלית, שכן הפעולות יבוצעו בהליך חוקי למהדרין והניגוד היא שתעמוד בניגוד לחוק. פעולות אלו כאמור ישמשו כמבוא "חימום" לקראת פעולות המחאה ההמוניות, שיפתחו בהפגנה הגדולה בכפר־סבא.

(סוף בעמוד 2)

מחבל דקר יהודי סמוך לשער שכם

מחבל ערבי דקר אתמול בצהריים תושב ירושלים סמוך לשער שכם בעיר העתיקה בירושלים. האיש נפצע באורח קל. במשטרה מעריכים, כי המחבל אחראי גם לשתי הדקירות שאירעו בשבוע שעבר באיזור.

אריה דנוך (50) הלך ברחוב הוד, הסמוך לשער שכם, כאשר התנפל עליו צעיר ערבי מאחור ודקר אותו בכתפו באמצעות מברג. דנוך צעד עד לשער שכם והזעיק שם משטרה שהיה באיזור. הוא סיפר, כי התוקף

(סוף בעמוד 2)

שחל: השרים יודעים על פרטי המו"מ רק מהתקשורת

שר המשטרה משה שחל אמר אתמול כי חברי הקבינט וחברי הממשלה שמעו על ההתפתחויות במגעים עם סוריה מכלי התקשורת.

בתכנית הרדיו "הכל דיבורים" אמר שחל, כי אמנם ראש הממשלה רבין ושר החוץ פרס מעדכנים את חברי הממשלה בהתפתחויות, אולם הפעם, לדבריו, השיגו כתבות העיתונים את דוחות רבין ופרס.

"אישית, דעתי אינה נוחה מהמצב שבו אני כחבר קבינט והממשלה בכלל אינם מעודכנים בהתפתחויות".

נמשך הגידול בגרעון המסחרי

בחודש מאי הגיע הגרעון לשיא של 870 מליון דולר

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

הגרעון המסחרי של ישראל ממשיך לעלות בשיעור הולך. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מסרה אתמול כי בחודש מאי הגיע הגרעון ל־870 מליון דולר, שיא בגרעון לעומת כל מה שהיה עד כה.

מהנתונים עולה כי היבוא גדל בקצב מואץ בעוד שביצוא היה גידול קל, כאשר בחמשת החודשים הראשונים של השנה יש תגיעת צריכה במשק שמגדילה את היבוא ואילו בחלק מהתקופה אף היתה ירידה ביצוא.

עפ"י המגמה המסתמנת עלול הגרעון המסחרי של ישראל להגיע השנה ל־11־10 מליארד דולר, לעומת 7.5 מליארד דולר בשנה.

נתוני הגרעון חמורים אף יותר מאלה שעמדו לעיני כלכלני קרן המטבע הבינלאומי שהתריעו בדו"ח שהגישו ביום רביעי על התמורה בגרעון הגדול שלא ניתן לעמוד בו לאורך זמן ואשר עלול לחייב נקיטת צעדים דרסטיים.

בחודש: הצעות חוק פרטיות מאיימות על התקציב

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

הצעות חוק פרטיות המסתכמות בהיקף של מיליארדי שקלים הוגשו ע"י חברי כנסת. מנכ"ל האוצר דוד ברודט אמר אתמול כי הדרישות הללו מהוות איום על תקציב המדינה.

היוזמות הללו מושפעות מהתחרות בין הח"כים במסגרת ההיערכות לפריימריס.

מנכ"ל האוצר אמר כי משרדו מתכוון לבצע את הרפורמה המתוכננת במסוי הישיר בחודש ספטמבר, למרות הלחצים המופעלים על התקציב. מדובר בהפחתת מסים בסכום של 1.2 מליארד ש"ח.

רוס נפגש עם עראפאת ביריחו

המתאם האמריקני של שיחות השלום דניס רוס נועד אתמול עם ראש אש"ף יאסר עראפאת ביריחו.

רוס הגיע ליריחו סמוך לשעה 9.30 ובמשך כשעה וחצי דן עם ראש אש"ף בהתפתחויות המדיניות האחרונות.

הדלקת נרות

	כניסה	יציאה
ירושלים	7.05	8.26
תל־אביב	7.28	8.28
חיפה	7.17	8.29
באר־שבע	7.21	8.19
אילת	7.17	8.21

מוסף החינוך מס' 39
יופיע אי"ה ביום רביעי ט"ז בסיון תשנ"ה (14.6.95)

בשעלבים — בוקי אילן
בית מוכן 8 חדרים
180 מ"ר + גינה 230 מ"ר
לדתיים בלבד
08-790041

האגודה לזכות הציבור לדעת
שמעת דיווח מעוות / שגוי בתקשורת?
נפגעת אישית מכתבה?
מידע שהעברת לתקשורת נחסם?
האגודה לזכות הציבור לדעת עומדת לרשותך במידע ויעוץ
טלפון: 02-236425, פקס. 02-236426
לתרומות: ת.ד. 6023, ירושלים 91060

לתושבי בני ברק
קבוצת "גרעות" המאגדת בתוכה חברים מכל גווני הציבור בעיר קוראת לכל תושב בעיר מגיל 18 המעונין לשנות את המצב החמור בעיר המגיע כדי פיקוח נפש ממש להתפקד לצורך מחאה ושינוי מהשורש בעירית.
המטרה: שימוש בכספי משלם המיסים לטובת התושבים ולרווחתם בלבד אם הנך מזדהה עם האמור לעיל אנא התפקד ופקוד חברים ושלח לת.ד. 2121 ב"ב שם, ת.ז, כתובת, טל' חתימה.
וד' יהיה בעזרינו

נופש קיץ
בישיבת ההסדר מעלות שבגליל
אויר ואוירה מצויינים, מסלולי טיולים,
תנאים מעולים, שיעורים והרצאות
אירוח מלא כשר למהדרין מן המהדרין
תאריכים: כ' אב עד א' אלול 16.8.95-27.8.95
עלות ליום:
מבוגר מגיל 12 ומעלה - .120 ש"ח
ילד מגיל 2 ומעלה - .80 ש"ח
תינוק .20 ש"ח
בהשגחת ראש הישיבה
הזמנות בכתב: ישיבת מעלות ת.ד. 222 מעלות
טלפונים: 04-9976281 ,9979708, פקס' 04-9972790

בס"ד
הסתדרות המזרחי - הפועל המזרחי
המרכז העולמי - ירושלים
אנו שמחים להודיע בזאת כי
המרכז העולמי של המזרחי
עורך סעודה חגיגית
לכבודו של ד"ר יוסף בורג
הסעודה תתקיים אי"ה ביום שני י"ד בסיון תשנ"ה (12.6.95)
במלון רנסנס ירושלים, בשעה 19.00
המעוניינים להשתתף –
לפנות למר סולי סאקס
טלפון 02-258833

בס"ד
נמשכת ההרשמה לים המלח ולנופש קיץ!
כ'–כ"ד בסיון תשנ"ה (18–22/6/95)
י"א–ט"ו בתמוז תשנ"ה (9–13/7/95)
5 לילות כ"ז באב – ב' אלול תשנ"ה
(23–28/8/95)
המחירים כוללים:
★ חצי פנסיון (מלונות ים המלח)ופנסיון מלא (בלביא) + קפה ועוגה
★ טיולים ★ תוכנית אומנותית ★ הרצאות תורניות ★ חידונים ★ שעשועונים
נסיעה הלוך וחזור - מנוש דן בלבד! באוטובוסים מפוארים וממוזגים.
הצעה אטרקטיבית לגימלאים דתיים!!!
גלאט – 4 לילות – 2 מחזורים: 27–31.8.95, 10–14.9.95
המחירים כוללים:
★ חצי פנסיון + קפה ועוגה ★ תוכניות אומנותיות ★ בריכה ★ חמי יואב וכו'...
מחירים ופרטים נוספים במשרדנו!!!

בס"ד
אברהם נרי
ברקה והצלחה
לחנים **יוסי גרין**
עיבודים **משה לאופר**
להשיג בחנויות קלטות "מלכי ישראל 6 ירושלים"
ובכל החנויות ע"י קלטות ותקליטורים!

על הצופה

מול סכנת הנסיגה מהגולן

שר החוץ של ארה"ב וורן כריסטופר עם בואו אתמול לישראל שפע אופטימיות בכל הקשור בקידום שיחות השלום בין ישראל לסוריה. לדבריו, נשיא סוריה נכון עתה בכנות להתקדם בדרך לשלום ואסור להחמיץ את ההזדמנות הזאת. גם הנשיא קלינטון בשיחתו הטלפונית עם ראש הממשלה השמיע דברים דומים. הוא האיץ ביצחק רבין לנצל את ההזדמנות הזאת ולהגיע להסכם עם הסורים. למעשה גם ראש הממשלה רבין ושר החוץ פרס מתנבאים בסגנון דומה. מתקבל הרושם כי ההסכם עם סוריה הוא עתה בהישג יד אחרי שישראל התחייבה לנסיגה מלאה מרמת הגולן.

אנו ניצבים איפוא בפני הכרעות מדיניות הרות גורל אשר עלולות לפגוע באינטרסים הבטחוניים של המדינה. קיים חשש סביר שאם לא יינקטו צעדים מהירים ביותר כדי למנוע את הנסיגה, הרי שלא ירחק היום ונמצא את עצמנו ניצבים מחדש בגבולות מלפני מלחמת ששת הימים, כאשר הסורים על ראש ההר והם מאיימים מחדש על שלומם ובטחונם של היישובים היהודיים.

הממשלה במדיניות הנסיגה שלה והכניעה לתכתיבים של דמשק וגורמים חיצוניים אחרים פועלת בניגוד למצע שמפלגת העבודה הציגה ערב הבחירות לכנסת, גם בסתירה לקווי היסוד של הממשלה שהוצגו עם כינונה לפני כשלוש שנים.

אמנם ראש הממשלה טוען שיש לו מנדט לקדם את תהליך השלום, לרבות התחייבות על נסיגה מהגולן בתמורה לשלום מלא עם הסורים. אולם דבריו אינם עומדים במבחן האמת. העם לא העניק מנדט לממשלת השמאל להתחייב על נסיגה. הרוב בעם תמך במדיניות הנשענת על התחייבות מפורשת שלא לסגת מהגולן, כפי שביטא זאת גם ראש הממשלה בהופעתו בפני המתיישבים היהודיים בגולן, ימים לפני הבחירות. אם בדעתו של מר רבין לסטות מהמדיניות הזאת עליו לפנות מחדש אל העם כדי לשאול את דעתו. אין להסתפק ב"משאל עם" לאחר המעשה, אחרי שממשלת ישראל תחתום בראשי תיבות על הסכם עם סוריה. יש להקדים ולשאול את דעת העם לפני המעשה ולא לאחריו. הדרך הנכונה הצודקת הדמוקרטית ביותר להקדים את הבחירות לכנסת כדי לאפשר לעם להכריע באיזה ממשלה הוא חפץ – בממשלת הנסיגה, או בממשלה אשר תיטיב לשמור על האינטרסים הביטחוניים של המדינה.

חשוב לציין שהסקרים האחרונים שנערכו זה עתה, בימים בהם ממשלת השמאל מפיצה את "בשורת השלום" בתמורה לנסיגה מלאה מהגולן – רוב מוחלט הביע את דעתו נגד הנסיגה, גם אם היא תסכל את השלום עם הסורים. אך ממשלת הנסיגה מתעלמת גם מכך. היא דוהרת בעיניים סתומות לקראת הסורים, תוך התעלמות שהשלום שמדובר בו נושא בתוכו סכנות חמורות ביותר לשלום העם המדינה. הוא אף מוביל, חלילה, למלחמה חדשה, כאשר ישראל תימצא בתנאים נחותים ותתקשה להתגבר על האויב הארוב לה מהצפון.

"חוק הגולן" שאושר ברוב גדול על־ידי הכנסת לפני כחמש־עשרה שנה, או קצת למעלה מזה קובע במפורש ששטח זה מהווה חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל. כדי לשנות חוק זה יש לפנות ולבקש את אישור הכנסת. כל עוד שהכנסת לא קבעה אחרת, הרי ש"חוק הגולן" מחייב את הממשלה ואין לה כל זכות לשאת ולתת עם הסורים על ירידה מהגולן.

ממשלה דמוקרטית חייבת לכבד את החלטות הכנסת שהן חוק לנו ולהימנע מצעדים העומדים בסתירה לחוק ולסידרי מימשל דמוקרטיים.

בימים אלה לא נותר אלא לחזק את ידיהם של המתיישבים היהודיים בגולן ולהתייצב כאיש אחד כדי לסכל את המזימות המתרקמות המכוונות לפינוי יישובים יהודיים מהגולן ולנסיגה לגבולות מלפני מלחמת ששת הימים.

עת לעשות היא!

לא ככל הגויים בית ישראל

שר הדתות, פרופ' שמעון שיטרית, הודיע השבוע, בפגישה עם עיתונאים כי "בקרוב יותרו נישואין אלטרנטיביים" במקביל לנישואין המקובלים במדינה, בתוקף החוק, לפי דת משה וישראל. השר הסביר כי החליט לנקוט צעד זה כדי למצוא פתרון ל"פסולי חיתון" שההלכה היהודית מונעת מהם להינשא כדת וכדין. בשיחתו עם העיתונאים התייחס השר בהרחבה לבעיית "פסולי החיתון". הוא גילה, בין היתר כי מדובר בלמעלה מארבעת אלפים מקרים של "פסולי חיתון". לדעתו לא ניתן לעבור על כך לסדר היום. "כמו שיש קבורה חילונית – הדגיש – תהיה בקרוב גם חתונה אלטרנטיבית".

יש לתמוה ששר הדתות החליט לחשוף את תוכניתו ברבים, בטרם קיים בירור מקיף ויסודי עם הרבנים הראשיים לישראל והתייעץ עם גורמים מוסמכים המצויים בעינייני הלכה. יתר על כן, השר שטרית, התעלם מהחוק הקיים במדינה הקובע בצורה מפורשת וחד־משמעית שבכל ענייני נשואין וגירושין יש תוקף בלעדי להלכה היהודית ואין בילתה.

ראוי להזכיר שחוק הנישואין והגירושין אושר בכנסת על־ידי רוב גדול וזאת כדי לשמור על אחדותו ושלימותו של העם היהודי. כל פירצה בתחום חשוב זה עלולה להרוס את האחדות בעם וסופה לגרום לפילוג חמור. כתוצאה מכך עלול להיווצר מצב בו ייווצרו "שני עמים" במדינת היהודים שלא יוכלו להינשא זה עם זה וגם יתקשו לחיות תחת קורת גג אחת.

הגם שאין להתעלם מהבעיות של "פסולי חיתון" ויש לחפש דרכים כדי להקל על מצוקתם, אך יתר עם זאת חובה לשמור מכל משמר על אחדות העם.

יתר על כן, אם נבחון היטב את הדברים נמצא כי ברוב המקרים משתדלים הרבנים הראשיים ובתי הדין הרבניים למצוא פתרונות לבעיות של "פסולי חיתון". ברוב המקרים, אכן גם מוצאים פתרונות הלכתיים. אין איפוא להתייחס ל"ויצעקו" שגורמים עויינים לדת ישראל ולתורת ישראל מקימים מסביב לשאלה הנ"ל. עלינו להתייחס לבעייה זו כאל בעייה של יחידים וגם להבין שבמקרים כגון אלה עדיפה טובת הכלל על הבעיות של פרט זה או אחר. זאת גם דעתם לא רק של אנשי ההלכה, אלא גם של הרוב בעם הנושא עיניו לשלימות העם היהודי.

מן הראוי, איפוא, ששר הדתות יימנע מנקיטת צעדים אשר עלולים לגרום "בכייה לדורות", בלא שניתן יהיה לתקן את המעוות בשנים הבאות.

גם מי שמבין לרוחו של שר הדתות, הרואה את עצמו מחוייב, בתוקף תפקידו, לטפל בנושאים כגון אלה של "פסולי חיתון" אינו יכול להשלים עם הצעדים החפוזים שבדעתו לנקוט כדי להתגבר על בעייה זו.

מן הדין שגם שר הדתות יניח על "כף המאזניים" את עניין שלימות העם שהוא היסוד לקיומנו כעם מאוחד מול הבעיות של "פסולי החיתון" המהווים מיעוט דמיעוט, בשולי החברה הישראלית, ויימנע מהכרזות הנושאות בתוכן סכנה חמורה לפילוג בעם ישראל.

ההצעות של שר הדתות עלולות לפגוע לא רק בשלימותו של העם היהודי היושב בציון, אלא גם לתקוע טריז ביחסים בין מדינת היהודים לבין מיליוני היהודים החיים בתפוצות ישראל.

אנו רוצים לקוות ששר הדתות יפנה לרבנים הראשיים לישראל ויבקש להיוועץ איתם בכל הקשור במציאת פתרון הולם לבעיית "פסולי החיתון", תוך קפידה על עיקרי ההלכה, כי הם חיינו ואורך ימינו.

אחדות העם, כאמור, חייבת להישמר מכל משמר, גם אם פרט זה או אחר נקלע לקשיים, לא באשמת החברה שהוא חי בתוכה, כי אם לרוב בשל אי־רצונו להקפיד על הכללים המיוחדים המקובלים בעם ישראל מדורי דורות בכל הקשור בייחודו של עם ישראל, שהרי לא ככל הגויים הוא בית ישראל.

הנשיא, אישי ציבור, ואלפים בקונצרט הצדעה לירושלים שנערך בת"א

נשיא המדינה, שר הדתות, ראש עיריית ירושלים, חברי כנסת, שגרירי מדינות, חברי מועצת העירייה של תל אביב וירושלים, נכחו אמש בקונצרט הצדעה לירושלים. הקונצרט נערך ב"היכל התרבות" בתל אביב, בנוכחות 3 אלפים איש, במסגרת אירועי "יהודים בעולם מצדיעים לירושלים".

נשיא המדינה, עזר וייצמן אמר, כי ירושלים היתה והינה בירת עם ישראל. "אני יודע, שאנו עומדים היום במבצבים של דיונים קשים בינינו לבין עצמנו. אני מקווה, שנדע לעמוד במה שאנו מאמינים, כאחרות המדינית האפשרית, סביב היכולת העקב שעלול להיות. חשוב שנדע להחליט החלטות גדולות הקשורות לעם ישראל. עם ישראל נמצא היום במרכז הביצוע הציוני", אמר.

בקונצרט הופיעו התזמורת הסימפונית של פראג, בניצוחו ובעיבודו של אלי ישו, וכן הופיע הזמר התימני הנודע אברהם פריד, בלוויית מקהלה של 100 זמרים. הקונצרט כלל יצירות קלאסיות וקטעי חזנות.

קהל האלפים הריע ממושכות למבצעי הקונצרט, שיצרו "אווירת הזדהות עם ירושלים".

כן נפתחה במקום תערוכת ציורי ילדים בנושא של "ירושלים שלי".

שערי הדולר בעולם

השערים נכונים לאתמול, שעה 20.00, שעון ישראל

	נמוך	גבוה	אחרון	שינוי יומי באחוזים
לישט"ש	1.5852	1.5955	1.5941	−0.0068
מרק	1.4124	1.4242	1.4142	−0.0032
פר"ש	1.1642	1.1769	1.1664	−0.0007
פר"צ	4.9605	4.9991	4.9760	−0.0017
ין	84.55	85.26	84.79	−0.1600
זהב*	384.90	386.60	385.65	−0.5000
כסף**	5.2800	5.3900	5.3300	−0.0400
מדד הדאו ג'ונס	4,457.19	4,466.18	4,468.94	+4.15
מדד המניות הישראליות בניו יורק	132.40	133.92	133.44	+0.81

* השער בדולרים
** אונקיה בזהב

הנתונים נמסרו באדיבות חברת קומסטוק טריידינג בע"מ
שערים מעודכנים בזמן אמת, ניתן להשיג 24 שעות ביממה. טל' 02-243963, פקס 02-244876, בסניף תל אביב 03-5758828, פקס 03-5758890

פיס חזק

להלן המספרים הפרסים שהועלו בגורל:
- בסך 1,000,000 ש"ח זכה כרטיס מס' 460765.
- המכונית זכה כרטיס מס' 836803.
- בסך 5,000 ש"ח זכו כרטיסים מס': 054895, 608998, 665302, 830926, 640576, 011037, 791381, 763890.
- בסך 1,000 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים ב־5 הספרות: 80945, 05271, 90919, 22306, 20962, 20511, 84987, 64850, 16962, 28842, 92663, 03180, 01608, 55221, 25884, 11407, 23338, 94721, 99642.
- בסך 100 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים ב־3 הספרות: 693, 550, 804, 397, 182.
- בסך 24 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים ב־2 הספרות: 85, 15, 03, 78, 27.
- בסך 8 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים בספרות 4 ו־9.

בעלי אבינו סבנו ואחינו היקר והאהוב

ישראל שמשוני ז"ל

נלקח מאיתנו לאחר מחלה

מבכים מרה:
אשתו: נחמה שמשוני
בנו וכלתו: יחיאל ועדה שמשוני
בנו וכלתו: צבי ובת־שבע שמשוני
אחיו: חיים דן שמשוביץ
אחותו: דורה מושקוביץ
והנכדים

השבעה בבית המנוח רח' אלי כהן 13 אשקלון

אוניברסיטת בר־אילן
המחלקה למדעי הרוח

משתתפים באבלה של

גב' מזל הייםם

על פטירת **אמה** ז"ל

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו

ההנהלה, הועד והעובדים

אוניברסיטת בר־אילן

הסנט וסגל המרצים
משתתפים באבלו הכבד של

פרופ' צבי ארד, פרורקטור האוניברסיטה

עם פטירת אמו היקרה

שרה ארדינסט ז"ל

ומביעים תנחומים למשפחה האבלה

פרופ' משה קוה, רקטור האוניברסיטה

במלאת שנה לפטירת

הרב שמואל (רגה) קפל ז"ל

תערך אזכרה לזכרו
ביום ראשון י"ג סיון תשנ"ה, 11.6.95 בשעה 17:30.
נתכנס בכניסה לבית העלמין גבעת שאול ירושלים.

המשפחה

אזכרה

במלאת שנה לפטירתו של יקירנו

ר' חיים גרינהויז ז"ל

נעלה לקברו בהר־המנוחות בירושלים חלקת תמיד
ביום רביעי ט"ז סיון 14.6.95 בשעה 18.00

משפחות: גרינהויז (קוסטה־ריקה, ומת"ע)
פלדמן (רחובות) פרוליך (רמת־גן) פאם (י־ם)

צוקר: לאפשר כיתוב אישי על מצבות קברי חיילים

מאת יונה כהן סופרנו בכנסת

במסגרת המסע להקיקה אנטי־דתית, העבירה הכנסת לוועדה לדון בקריאה מוקדמת של הצעת חה"כ ד. צוקר, לאפשר למשפחתו של חייל שנפל לציין בכיתוב אישי על מצבת הקבר.

סגן שר הבטחון אמר שלמרבה הצער קיודנו לאחידות לפתות במצבות קבריהם של החיילים הנופלים, אולם המציאות שונה היא. נציגי הממשלה, ועדת הזה"ב והמציעים ידונו במשותף בדרך שתספק רצון כולם.

ירק השבוע רוזה על 420 אתרו עליה במספר הזרנים לאורך בביש הערבה, לעומת שנה קודמת. תוך שלושה ימים היו עוד שלושה קורבנות, ומספר הזרוגים מגיע בי 12 ההרושים האחרונים ל־20 הרוגים" – אמר אתמול עודד יורן, יו"ר ועד הפעולה למען נסיעה בטוחה בכביש הערבה, לכתב שתיים.

שר־הדתות

(המשך מעמוד ראשון)

להציע בפניה את תוכניותיו והשגותיו בנושא מעוכבי החיתון ובנושאי מעמדם של רבני עיר.

כידוע, נושאים אלו מעסיקים את שר הדתות לאחרונה, והרב הראשי בעצם תפקידו כנשיא מועצת הרבנות שיכנע את השר כי פורום המתאים ביותר לדון בנושאים רגישים אלו, הוא הגוף המתוקק העליון של הרבנות הממלכתית הנבחרת, קרי: מועצת הרבנות הראשית לישראל.

לסופרנו נודע כי ישיבה זו שהשר נאות להשתתף בה, תתקיים ביום שני כ"א סיון, בשל העדרו מהארץ של השר בשבוע הבא.

מחבל דקר

(המשך מעמוד ראשון)

מאחור הרגיש דקירה קלה בגבו, אולם לא הצליח לראות את הדוקר. לאחר טיפול ראשוני, פונה הפצוע לבית החולים הדסה עין־כרם ומשם נמסר, כי הוא נדקר בכתפו וכי מצבו קל.

כוחות גדולים של משטרה הוזעקו למקום האירוע ומתנהלות בסריקות מקיפות, במהלכן עוכבו מספר צעירים ערבים לחקירה.

במשטרה מעריכים, כי הדוקר ביצע גם את שתי הדקירות בשבוע שעבר בהן נפצעו באורח קל עוזי סייד ושגיב פישמן, וזאת בשל הדמיון באופן התקיפה, ובצורות הפצעים. כתב עת"ים מציין, כי גם שגיב פישמן מאבטח בישיבת "עטרת כהנים", נדקר באמצעות מברג.

ציפיות נמוכות

(המשך מעמוד ראשון)

מצרים מתכוונת "להבהיר את העניינים" בכל הקשור לתהליך השלום בין ישראל והפלשתינים וליחסים בין מצרים לישראל, בפגישה שקיימו הנשיא חוסני מובארק, ראש הממשלה יצחק רבין ומזכיר המדינה האמריקני וורן כריסטופר.

"בפגישה יידונו כל הסוגיות שעל הפרק, על מנת להבהיר את העניינים", אמר ביום חמישי שר החוץ המצרי עמרו מוסא, בשיחה עם כתבים.

"הפגישה המשולשת תתמקד בעיקר במיכשולים המונעים התקדמות בעיבודם השונים של תהליך השלום, בעיקר בערוץ הפלשתיני, שהוא חשוב ביותר", ציין מוסא, שהוסיף כי מצרים מתכוונת להציג את העמדה הפלשתינית.

עוד אמר מוסא, כי בפגישה יידונו נושאים אחרים, בהם עתיד שיתוף הפעולה האיזורי, היחסים בין ישראל ומצרים וכן חיסול הנשק להשמדה המונית באיזור.

רבין ישוב ארצה היום לפנות ערב.

רבין לכריסטופר

(המשך מעמוד ראשון)

ישראל. אמר התבטא שהוא מוכן להסכים למה "שקרוי "הצרכים האובייקטיביים של השלום", מבלי לפרט את כוונתו. ישראל דורשת שעם השלמת השלב הראשון של הנסיגה יתנהל העבודה האירוחית, והנגבולות, כפי שנעשה בהסכם עם מצרים. הסורים דורשים להצמיד את עומק הנסיגה לעומק השלום ולנורמל היחסים. יתכן ויסכים שבשלב הראשון יפתחו משרדי אינטרסים או לשכות תיירות.

בנושא סידורי הבטחון, ישראל תובעת מסוריה פירוז עמוק בתוך שטחה, רצועת דילול שבה תוגבל פריסת הצבא הסורי עד דמשק והפעלת תחנות התרעה ישראליות בגולן, לאחר הנסיגה. בתמורה תהיה מוכנה להציע לסוריה תחנות התרעה בגליל. ישראל דורשת מסוריה שהפירוז והדילול יהיה ביחס של אחת לתשע, על פי יחס הגדלים בין שטחי שתי המדינות. ארה"ב הציעה כי תשתתף בתפעול תחנות ההתרעה, וזאת על רקע מעמדה של סוריה, כי פעילות תחנות התרעה ישראליות בשטחה, מהווה המשך הכיבוש.

שיחות הרמטכ"לים ישתרעו לכך על פני כל הנושאים ולא רק על סידורי הבטחון.

נמשך יסוף השקל

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

היסוף של השקל נמשך.
השקל יוסף אתמול לעומת הדולר ב־0.13% והשער היציג ירד ל־2.994 ש"ח.
לעומת סל המטבעות היה יסוף של 1.229% ושער הסל ירד ל־3.4756 ש"ח.

מועצת יש"ע

(המשך מעמוד ראשון)

בפגישה באלפי־מנשה השתתפו חברי הכנסת בנימין נתניהו, משה קצב, עוזי לנדאו ורן כהן (שהשתתפו גם בכנס מועצת יש"ע וגם בכנס הצוי הגבולי מהליכוד, חנן פורת מהמפד"ל, ומשה פלד מ"צומת". מטעם מועצת יש"ע השתתפו מנכ"ל המועצה אורי אריאל, הדובר אהרון דומב, ראש מועצת אלקנה ניסן סלומינצקי וראש מועצת אלפי מנשה שלמה קטן. בפגישה סוכם על הקמת מטה משותף של מועצת יש"ע וראשי האופוזיציה, שיכין את פרטי פעולות המחאה והמחנות. ישיבה ראשונה של מטה זה תתכנס כבר ביום שני הקרוב. אתמול נערכה באלקנה ישיבת המטה המבצעי של מועצת יש"ע, לגיבוש הקוים הראשוניים של התוכנית. על דעת כל המשתתפים סוכם כי כל פעולות המחאה יהיו אך ורק בתחום החוק וללא כל תגובה, זאת כדי שתוכל להביא אליהן ציבור רב ככל האפשר, כתנאי להצלחתן. המשתתפים הסכימו כי בפעולות שבהן יתקיימו ביתן יהיה לצרף גם גורמים שלאים מוזהים עם הימין, דוגמת "הדרך השלישית", "מימד" ואף גורמים שונים במפלגת העבודה מביצ הממלכה.

בדיון התעורר ויכוח בין המשתתפים: אם יש לדרוש משאל עם גם לגבי התהליך ביהודה ושומרון, או לדרוש את הכרעת העם בבחירות. רוב המשתתפים סברו שאין זה מציאותי לדרוש משאל עם לגבי מהלך המוכרז רשמית כמהלך ביניים, הגם שלמעשה יש בו מרכיבים של קבע, ולכן יש להביא לדרישה להבאת הנושא להכרעת העם בבחירות חדשות.

שריפת קוצים

(המשך מעמוד ראשון)

רוח העצבים עלה לגבהים לא שיגרתיים, ובהם רבים יצאו מבלי רכבם, ובמו בגגות של כלי הרכב הצדדים, צעקו זה על זה, גידפו זה את זה, ולא מכאו כל תהליך לההליך מהפקק הכדול שנוצר.

הפסקת החשמל הארצית גרמה בצהריים לשיבושי תנועה קשים באיזור ירושלים. הצידים הראשיים בעירה התמלאו בתוך זמן קצר במאות מכוניות עומדות. בצמתות הרמזורים כר אילך־ויוצרי התנועה חשבים אף שעה ויותר בניסיון לחצות את הצמות. עד שעות אחר הצהריים לא השתחררו לחצי התנועה.

צוותים מתוגברים של שירותי הכיבוי בחרבוי גוש דן, פעלו ללא הרף אחר הצהריים, להלך גברים נשים וטף, שנתקעו במעליות בבנינים רבי קומות, במשרדים, בתעשיה ובמסחר. בכמה מהמקרים התעלפו נשים וילדים שהיו במעליות מחמת החום המעיק, ובעיקר מהפחד והעלטה שהשתררה לפתע. הנבאים הילצו את כולם בשלום, ואיש לא נזקק לטיפול רפואי.

מנכ"ל חברת החשמל הורה אמש על הקמת ועדת בדיקה, בראשות ראש אגף מחקר ופיתוח בחברת החשמל, יגאל פורת, אשר תגיש לו את מסקנותיה והמלצותיה בתוך שבוע ימים. במקביל לה, הוקמה ועדת בדיקה מטעם שר האנרגיה גונן שגב בראשה עומד ראש עיריית ת"א לשעבר, שלמה להט.

ובאופן הכי אירוני, שר האנרגיה והתשתית, ד"ר גונן שגב, חתם על צו המאשר לחברת החשמל להעלות את תעריפי החשמל בשיעור של 3.6%.

בס"ד

למכללת תלפיות

להנהלה, לסגל האקדמי, לאגף המינהל ולעמותה

אשרינו שזכינו
להכרה אקדמית מטעם המועצה להשכלה גבוהה

להענקת תואר B.Ed.

יישר חילכם לאורייתא!

אגודת הסטודנטים

בס"ד

אגודת שוחרי המכללה לחינוך
תלפיות

מברכת את מנהל המכללה

מר בנימין בהגון

את ראשי המחלקות והחוגים האקדמיים, סגל ההוראה, עובדי המינהל, התלמידות והבוגרות

לרגל קבלת ההכרה הרשמית במכללת תלפיות
כמוסד להשכלה גבוהה
המוסמך להעניק את התואר B.Ed

יזכם ה' ללכת מחיל אל חיל להגדיל תורה ולהאדירה

ד"ר שמחה פישר, יו"ר העמותה

בס"ד

למכללת תלפיות

להנהלה, לאגף המינהל ולעמותה

איחולים וברכות
לרגל קבלת ההכרה האקדמית
מטעם המועצה להשכלה גבוהה
להענקת תואר B.Ed

יהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה

חברי הסגל האקדמי

המועצה הדתית לתל־אביב־יפו

מיטב הברכות והאיחולים ל"מכללת תלפיות" בעירנו

לרב המכללה הרב חיים זוננפלד
רב שכונת נוה אביבים,

למנהל, מורי המוסד, מחנכיו ותלמידותיו

לקבלת ההכרה כמוסד להשכלה גבוהה

יהי"ר וחפץ ה' יצליח בידכם, להגביר את החינוך היהודי השורשי בקרב בנות ישראל

שמואל אלטלף – עו"ד
ראש המועצה הדתית

OLANESTI
אולנשטי

לטעמת התיירות ליהודי הדתי והחרדי מצטרפת השנה עיירת הקיט אולנסטי בקרפטים ברומניה.
זה כבר שנים גילה התייר הישראלי את הפוטנציאל האדיר באפשרויות הנופש וההבראה ברומניה.
הקרבה הגיאוגרפית 150 דקות של טיסה, ונוחתים בשדה התעופה החדש של בוקרשט, ומן השלווה הפסטורלית בהרי הקרפטים, ובשילוב עם מעיינות מרפא טבעיים, מהווה אטרקציה והזדמנות השווה לכל נפש, לנצל את ימי הקייץ הלוהטים לחופשה מרהיבה ומבריאה, באוויר הרים צלול ונעים.
עיירת הנופש אולינסטי שוכנת בהרי הקרפטים, מרחק 175 ק"מ מבוקרשט, כשלמעלה ממאה ק"מ נוסעים באוטוסטרדה היחידה ברומניה.
אוטוסטרדה זו נסללה כמובן ע"י הנשיא צ'אושסקו שהירבה להשתמש באזור זה לנופש, ולכן סלל לשם את הכביש המהיר, היחיד ברומניה.
אולינסטי עצמה שוכנת בתוך גבעה, מוקפת בקרפטים שעל פסגותיהם אפשר עדיין לראות את השלג, אולינסטי תבויה בתוך ירק, ושורה על השוהים בעיירה, שלווה מלאה.
מי המעיינות שנובעים בסביבה מהווים תרופה בדוקה לשורה של מחלות בפרט, לחולי כליות, כבד, כיס מרה, מחלות ראומטיות, אולקוס.
שתיית מי המעיינות הנקיים שוטפים את הגוף, וכל הזיהומים בו.
מאחר והציוויליזציה לא הגיעה עדיין להרי הקרפטים, הרי שהכל עדיין צח טבעי ונקי ולכן הכל כה יפה ומבריא, כולל מעיינות המרפא.
יוצאי רומניה מכירים היטב את המקום, ורבים מיוצאי רומניה לא הפסיקו לנסוע לשם גם אחרי עלותם ארצה.
משפי בלום מחדר ומבנ"מ מאשדוד, לא הפסיקה לנסוע לשם כבר עשרים שנה, *עוד במשטר הקומוניסטי הקיצוני ברומניה.*
גב' בלום מעידה "כל שנה אני נוסעת למקום הזה ומרגישה מצוין, פעם אחת שניסיתי למקום אחר בציכיה לא הרגשתי טוב וחזרתי לאולינסטי".
ישראלי מאזור מרכז הגבורים בחדרה מעיד שפגש במקום אדם שכבר עמד לעבור ניתוח כליות, וביקור בקיץ האחרון באולינסטי פתר את כל הבעיה, פשוט המים שטפו את הכליות, ושחררו את האבן.
מר מאזל שמבקר במקום מידי שנה טוען "אני מתפלא שהציבור הישראלי טרם בא למקום מבריא ויפה זה, הרי לכאן באים מכל העולם.
סביב עיירות נופש רבות, האזור כולו מלא בוטבי נופש, יזועים, מעיינות מרפא, *אפשרויות לטיולים מרהיבים, קבלת טיפולים מסוים ואינהלציות.*
יש להודות למארגנים שיצרו אפשרות שגם יהודים חרדים יוכלו להנות מתופעה הכוללת מרפא ברמה גבוהה, אך בעיקר באווירה יהודית שורשית, בהכשר מלא *ומשולה של חוג חתם סופר בבני ברק.*
המארגנים אירגנו כמובן במקום בית כנסת, וכל מה שצריך כדי שיהודי דתי יוכל להרגיש טוב עם כל ההידורים.
תשומת לב מיוחדת ניתנה למחזוגאות, אותם ארגנו ושיפצו, כדי שגם אורחים שרגילים לתנאים המקובלים במערב יהנו מתנאים דומים.
ניתן לקבל עוד פרטים על המקום בטל': 03-5754794

ק.ח.א. – שכון ובניה בע"מ

בונה ברובע ז' באשדוד

דירות למגזר הדתי חרדי, במסגרת פרויקט "מחיר למשתכן" שיזמו משרד הבינוי והשיכון ומינהל מקרקעי ישראל.

בפרויקט דירות בנות 3 חדרים (כ־80 מ"ר ברוטו)
המיועדות לזכאי משרד השיכון, ואשר בין הזכאים שירשמו לדירות אלו, תיערך הגרלה בהתחשב בקבוצות עדיפויות.

מועד פתיחת ההרשמה: **יום ג', 30.5.95**
מועד סיום ההרשמה: **יום ב', 19.6.95**

על הנרשמים להציג, בעת ההרשמה,
העתק מתאים למקור של תעודת זכאות בת תוקף.

ההרשמה תתבצע בין השעות 11.00 – 16.00 במשרד המכירות
רח' חטיבת הנגב 304/17 אשדוד טל' 08-562633.

هكذا من الأصل

הצופה

★ ★ ★ ★ ★ **מוסף של שבת**

תורה ומדע בדיבור אחד

מאת משה אישון

האוניברסיטה הדתית בר־אילן, הנושאת את שמו של אחד מאבות הציונות הדתית, רבי מאיר בר־אילן, זכרונו לברכה, מציינת בימים אלה ארבעים שנה להיווסדה. ובן ארבעים לבינה. דומה שזה הזמן להפנות את תשומת הלב לקמפוס האוניברסיטאי שהוא בעל יעוד מיוחד בעולם המדע והמחקר בשילוב בין תורה ומדע ותורה ודרך־ארץ בדיבור אחד. אמנם הימים אינם ימי חג. אנו ניצבים בסערה מדינית גדולה, כשעל כף המאזניים עתידה הביטחוני של מדינת ישראל. ובמקביל אנו עדים לקטב מרירי בחברה הישרא־לית בכל הקשור בזהותה היהודית של מדינת היהודים. ואולי דווקא משום כך חשוב להפנות את תשומת הלב לאוניברסיטה הדתית הנושאת בחובה בשורה חדשה לעם היושב בציון. לכאורה מדובר באוניברסיטה בכל האוניברסיטאות בעולם ולה הישגים נכבדים בעולם האקדמיה. בכל זאת אין להתעלם מתוספת ברכה שבר־אילן נתברכה בה, בהיותה מגדל אור ליהדות המקרין על המדינה.

אוניברסיטה זו בארבעים שנות פעילותה עברה דרך ארוכה שלא תמיד היתה סוגה בשושנים. היא נאלצה להתגבר על הרבה אבני נגף שלא אחת היו לה למוקש. אולם במרוצת השנים הישכה להוכיח שאין סתירה בין תורה ומדע. הם משלימים זה את זה, ואף מרחיבים את האופקים של הסטודנט היהודי. ועל הכל מחשלים את זהותו היהודית. לא כולם מוכנים להודות בכך, לא החלקים הקיצוניים שביהדות החרדית המוסיפים להסתייג מהאקדמיה, ולא אותו פלג בציבור החילוני הכופר בעיקרי היהדות. לעתים זה עורר ויכוחים חריפים בין המחנות. אך סוף המעשה מעיד, כי המחשבה תחילה היתה נכונה, היה בה משום ראיית הנולד. ואיזהו חכם הרואה את הנולד.

בעידן המודרני של המאה העשרים נודעת חשיבות לאוניברסיטה דתית, ואילמלא נוסדה בר־אילן היה צורך חיוני להקימה, הואיל ובלעדיה לא ניתן לטפח חיים יהודיים שלמים, כנדרש מהאדם המאמין בתורה שניתנה מסיני. בר־אילן תורמת את חלקה לחברה היהודית בבחינת "חזי כהם", תוך ניצול מתאים של מעיינות המדע בהפצת המאור שבתורה.

אין להתעלם מהעובדות המצביעות על כך שבעידן בו אנו חיים יישום ההלכה בחיי היום־יום מחייב ידע רב בנעשה בעולם המדע והמחקר. הדיינים אמורים בין היתר להתמצא ברפואה, צבא, הנדסה, הייטק, וכו'.

עולם התורה זקוק למדענים דתיים שניתן להישען על חוות דעתם בפסיקה הלכתית בנושאים העולים על סדר יומנו בעידן הזה בו אנו חיים.

לא זו בלבד, איש התורה המדע אף תורם תרומה חשובה לחיים הקהילתיים – החברתיים, לרבות במישור המדיני והחברתי כאחד. וכל זה לא במעט בהשפעת האוניברסיטה הדתית שהיתה לבית יוצר לנשמת האומה.

עם זאת חשוב להדגיש, למרות שזכות ראשונים שמורה, לכאורה, למייסדים את האוניברסיטה הדתית בר־אילן, אין להתעלם מהעובדה שכבר בעבר, במאה הקודמת ובראשית המאה הנוכחית, קמו מוסדות תורניים־אקדמיים כגון בית המדרש לרבנים בברלין והישיבה יוניברסיטי בניו־יורק.

כן עלינו להפנות את תשומת הלב לדברים שהשמיעו בעבר הרחוק והקרוב יותר גדולי ישראל על החשיבות הנודעת לשילוב בין תורה ומדע. הם ראו במאור עיניהם שלא ניתן להישאר אדישים להתפתחויות בעולם המדע והמחקר, אלא יש לנצל את יפיפיותו של יפת באהלי שם.

★

הרב מאיר בר־אילן ז"ל, שהאוניבר־סיטה נושאת את שמו, אמר, כי "מדינת ישראל איננה רק ממשלת ישראל; מדינת ישראל היא דבר שמימי – זה דבר ה', פה הייעוד הנצחי שלנו". דומה כי ניתן להציג את הדברים בהשאלה, כאשר אנו ניגשים לדון בייעוד ובשליחות הרוחנית של אוניברסיטת בר־אילן. לא אוניברסיטה ככל האוניברסיטאות, כי אם אוניברסיטה עם נשמה יתירה, שלנגד עיניה הייעוד הניצחי המקופל בדברי ה' לעמו ישראל.

מבחינה זו שונה בר־אילן לא רק בשם אוניברסיטה דתית, אלא גם בתכנים שלה, בחינוך שהיא מעניקה לתלמידיה, במדע ובמחקר, תוך שילוב מתמיד בין תורה ומדע.

הרב עזריאל הילדסהיימר ז"ל, מי שהקים את בית המדרש לרבנים בברלין, דרש על הפסוק "בכל דרכיך דעהו" – לא רק בתורה, בש"ס ובפוסקים אפשר להכיר את ה', אלא גם במדעים".

הקו המנחה שלו היה: "תורה עם דרך ארץ", ונהג לומר, כי שילוב זה בין תורה ודרך־ארץ הוא הכרחי, "מפני שיהודי אינו יכול להיות שלם, אלא אם הוא חי ואוהב את ה' בשני העולמות בהם הוא חי – בעולם התורה ובעולם המדע". לא כולם בדורו הסכימו עם הגדרתו זו, אבל הוא בגודל רוחו ראה כי זו הדרך היחידה להקים דור ישרים אשר יידע לעמוד איתן מול הרוחות הנושבות המאיימות לעקור שורשים יהודיים.

לא ניתן לעשות הקבלות בין בית המדרש לרבנים של הרב הילדסהיימר ז"ל לבין אוניברסיטת בר־אילן, הואיל ואוניברסיטת בר־אילן אינה ממלאה פונקציה של בית מדרש לרבנים, גם אינה מתמודדת למלא שליחות זו. אולם אם יש את נפשנו להקים הנהגה תורנית בעלת שיעור קומה היודעת להתמודד עם בעיות הזמן, נודעת חשיבות רבה שהלנים בעומקה של הלכה יהיו נהירים גם בנעשה בשערי המדע והמחקר.

לא זו בלבד שאין סתירה ביניהם, שהרי למדנו לדעת שהסנהדרין לא היו סגורים בתוך ד' אמות של תורה, אלא גם בקיאים בחוכמות החיצוניות. ובהקשר זה ראוי להביא מדבריו של רבי שמשון רפאל הירש ז"ל – אבי השיטה של תורה ודרך־ארץ. לדעתו, "אנו צריכים לחנך את הנוער על־פי דרכו ולהשתדל להביאו לראות, לכבד ולאהוב את היהדות יחד עם אורם של המדע והתרבות האנושיים. אנו צריכים לגלות לו את היהדות במלוא היקפה, ואת חוכמת ישראל ותורתו במלוא זוהרם הטהור ולא להתעלם מכל הישגיה של התרבות האנושית. כך נלמד לאהוב את היהדות ולהעריכה כראוי, וזו תשמש לנו קנה מידה לאמיתותן של כל תרבות וחכמה שבעולם".

השיטה של "תורה ודרך־ארץ" היא גם נר לרגליה של אוניברסיטת בר־אילן. היא משתדלת להעניק לתלמידיה את הכלים כיצד לראות את העולם, ובאילו דרכים ניתן להעמיק את השקפתם האמונית־הדתית.

מרן הרב קוק זצ"ל בספרו "מידות הראיה", פרק יראה, רשם: "יראת ה' היא החכמה היותר עמוקה, מיוסדת על השקפת העולם היותר פנימית, והיא הנותנת את היסוד העמקי לכל מדע וכל תורה, בין בקודש ובין בחול. והחול עצמו כשהוא דורש את העמקות היסודית הרי הוא מוכרח לבוא למסקנה זו שכל זמן שאין יראת ה' מבססת את המדע, הרי הוא כולו רק מרפרף על פני השטח החיצון של המושגים".

אוניברסיטת בר־אילן – קבעו מיסדיה־בוניה – הייעוד שלה להעמיק ביראת ה', תוך שילוב נכון בין תורה ומדע. אוניברסיטה זו הצליחה במשך 40 שנות קיומה להעמיד תלמידים הרבה, ביניהם אנשי תורה ומדע, שיראת ה' מלווה אותם בכל דרכיהם, והיא מקרינה שפע רב לא רק עליהם, אלא גם על סביבתם הקרובה. היא מתמודדת יום־יום מחדש בהגשמת הייעוד והשליחות הרוחנית שנטלה על עצמה והיא הופכת אט־אט למסד של הבניין הגדול בו תורה ומדע דרים תחת קורת גג אחת.

בשנים האחרונות נוסף נדבך חשוב לקמפוס האוניברסיטאי, במסגרת בית המדרש הגבוה לתורה המדרשה לבנות. שני הבתים המפארים את הקמפוס של בר־אילן תורמים תרומה נכבדה לשילוב נאות בין תורה ומדע.

השאלה היא: האם הגשימה בר־אילן את היעדים שהמייסדים הציבו בפניה?

דומה שמוקדם עדיין לברך על המוגמר. בלא למעט בהישגים שהושגו עד כה, לא נגזים אם נאמר כי יותר ממה שנעשה עד כה יש עדיין לעשות.

★

אנו חיים בתקופה של תהיות מרובות ושל תוהו גם בעולם הדתי. אנו עדים להתמודדות מתמדת בין האורתו־דוכסיה המציגה את עצמה כאורתודוכסיה מודרנית, לבין העולם החרדי אשר מצד אחד מסתגר בד' אמות שלו ומצד אחר פורץ החוצה וגורם להקצנה בתוך המחנה הדתי וגם ביחסים בין שומרי תורה ומצוות – מזה, לבין מי שאינם מקפידים על קיום תורה ומצוות – מזה.

אוניברסיטת בר־אילן המשמשת מקום מפגש בין דתיים לחילוניים משתדלת לגשר על הפערים במגמה להביא לקירוב לבבות בין כל חלקי האומה. במפגש היומיומי בין סטודנטים דתיים למי שאינם שומרי תורה ומצוות נפתחים שערים בפני הצעיר החילוני להכיר מקרוב את מורשת היהדות. הוא לומד לדעת את הייחוד של עם ישראל ואת שליחותו עלי אדמות.

ההוגה הגדול מרטין בובר בספרו "נתיבות באוטופיה" הגדיר את המאבק על הייחוד היהודי בארץ־ישראל כדלקמן: "השאלה העומדת על הפרק" – אמר – "אם תהיה זו חברה שקיום חילוני עלוב לה, כמותו של מדינות קטנות... חברה כזו תיבלע ותיחנק במערבולת המזימות... רק אם תיהפך לכוח רוחני רק אז תחזיק מעמד. פירושו של דבר: דת. דת שבה מתגלה אלוקים בתוך האדם".

הסטודנט החילוני שבא לבר־אילן זוכה ללמוד על ההבדלים המהותיים המבדילים בין ישראל לעמים.

יחד עם זאת במפגש בין שני עולמות – בין עולם התורה לבין עולם המדע, בין התרבות התורנית לבין התרבות שרב בה החולין־מצווים להקפיד מאוד שלא להוטיא את המטרה, ואף לחסן את הבאמנים לאוהלי שם, כל ייסחפו יתר על המידה אחרי יפיפיותו של יפת.

הגאון רבי יוסף דוב סולובייצ'יק זצ"ל אמר באחת מדרשותיו המובאות בספר "ימי זכרון", כי "היהדות המודרנית לעיתים מאבדת את הקשר שבין מערכי לב ובין מענה לשון... יש יהודים המגדירים עצמם כאורתודוכסים ומדברים בהתלהבות על היהדות המסורתית, אך הם מחביאים את השקפתם זו מעין הרואים".

לדעת הרב סולובייצ'יק זצ"ל, צריך להיזהר שלא להחליף את היופי של יפת באותו ברק חיצוני שלו, שתוכו אינו אלא הפקרות וטומאה רוחנית...

לכן – מדגיש הרב – ציוותה לנו התורה להיזהר ולהסתכל בעיניים ביקורתיות ביפיפיותו של יפת שלא להעמידו במקום אהלי שם".

ואכן, השילוב הזה, הפתיחות בין תורה ומדע, מחייבים מאמץ יתר שלא להיות מושפעים מהברק החיצוני של המדע, אשר עלול לגרום בסופו של דבר לנטישת דרך התורה.

★

מרן הרב קוק זצ"ל טבע את הסיסמה שהיא שגורה בפי רבים: "הישן יתחדש והחדש יתקדש, ויהיו יחדיו לאבוקות אור המאירה על ציון".

באוניברסיטת בר־אילן הישן מתחדש והחדש מתקדש. אולם חובה להקפיד שהשילוב הזה ייהפך לאבוקת אור המאירה ומקרינה מאורה של תורה על ארץ ציון וירושלים.

המשימה אינה קלה, אך הדרך נסללת בביטחה, תוך מתיחת גשרים בין תורה ומדע המצטרפים לשלמות אחת. אם ייטיבו לנווט כראוי את סדרי הלימוד והווי החיים הסטודנטיאליים בקמפוס של בר־אילן, גדולים הסיכויים כי השפעתה של האוניברסיטה הדתית תגדל, וגדולה תהיה תרומתה להגשמת החזון הנבואי: "ומלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים".

מחירי ה'פרוספריטי'

מאת יצחק דויטש

"פרוספריטי שכזה לא היה מזה זמן רב", מספרים בתקשורת. "רמת החיים בעלייה מהירה", אומרים הפרשנים. והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ממחישה זאת בלשון עובדות: "בהוצאה לצריכה פרטית לנפש נרשמה ברבע הראשון של 1994 עלייה בולטת של 19%. לאחר שבמחצית השנייה של 1994 ירדה ההוצאה לצריכה פרטית לנפש באחוז אחד".

החגיגה מוצאת את ביטויה בגידול יוצא דופן בשיעור שנתי של 114% לנפש ברכישות של מוצרים בני קיימא: כלי רכב, ריהוט וציוד למשק הבית. הגדילו את הקניות מכל הבא ליד: מקררים, מכונות כביסה, מכשירי טלוויזיה, מכשירי וידאו, ומה לא.

ואכן יש אווירת אופוריה. הכפלה ברכישות של מכוניות ומוצרים בני־קיימא אחרים איננה תופעה מוכרת לא בארץ ולא בעולם. לשם סיפוק כל הצריכה המוגברת הזו נזקקים להגדיל גם את היבוא. ברבע הראשון של 1996 גדל יבוא הסחורות והשירותים בשיעור שנתי של 33%. זהו שיעור עלייה מרהיב.

ובאותו זמן אכלנו גם סחורות ושירותים אשר הם פוטנציאל של יצוא. הנה מה שאומרת על כך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בלשון העובדות והמספרים היבשים: "יצוא הסחורות והשירותים ירד ברבע הראשון של 1995 בשיעור שנתי של 15% לאחר גידול בשיעור שנתי של 7% – 6% במחצית השנייה של 1994". גם אם בחודשים שלאחר מכן יבוא תיקון קל, הרי אין בו כדי לשנות את התוואי הבסיסי הזה.

★

מבחינת הפרט מקורה של העלייה ברמת החיים הוא בתוספות השכר שניתנו במסגרת הסכמי השכר במיגזר הציבורי, מזה, וירידה דרסטית בחיסכון, מזה. החיסכון בישראל שהיה בשנת 1992 21.6% מהתוצר ירד בשנת 1994 ל־18.1%, ועפ"י אומדנים ראשונים, נמשכה בשנת 1995 ירידה מהירה בחסכון. ואכן מה שקרה בבורסה ובקופות הגמל דירבן רבים מאוד לחסל את חסכונותיהם, ובוודאי לצמצם את החיסכון השוטף שלהם. כספים שנמשכו מהבורסה ע"י חיסול תיקי השקעה שלמים ופדיונות מוקדמים של קופות גמל פנו הישר לצריכה.

תגובת הצריכה ניזונה מגורמים נוספים. הייסוף הריאלי של השקל גרם להוזלת מוצרי יבוא. העידוד לצריכה ניתן גם באמצעות הבטחות ממשלתיות להורדת מסים בספטמבר, ולאחר מכן משלוח מתנות באמצעות חלוקת אופציות לרכישת מניות ואפשרות להמרתן בבורסה בכספים מזומנים.

כל אלה יחד אמורים ליצור אווירה של אופוריה כלכלית במשק. הנה פריחה כלכלית: רמת החיים עולה במהירות שלא זכורה דוגמתה. משקי בית אוכלים את חסכונותיהם.

★

מה שנוגע למשק הלאומי, המחיר נרשם באותיות אדומות. הגירעון המסחרי של ישראל עולה בקצב מואץ. בשליש הראשון של השנה הגיע הגירעון ל־10.5 מיליארד דולר במונחים שנתיים, לעומת 7.5 מיליארד דולר בשנת 1994. את הפער הזה שבין היבוא והצריכה צריך לכסות מהעברות חד־צדדיות, מהלוואות, מסיוע חוץ. ברגע זה אין בעיות.

"הדוד סם" עומד בהתחייבותו ומעביר לישראל 3 מיליארד דולר לשנה כסיוע חוץ, כמתנה שלא על מנת להחזיר. 1.8 מליארד דולר סיוע בטחוני 1.2 מליארד דולר סיוע אזרחי למימון הגירעון במאזן התשלומים.

כיום ממשיכה ישראל לגייס כ־2 מיליארד דולר לשנה בשוק ההון בארה"ב, בערבות של ממשלת ארה"ב, שנועדה למימון קליטת העלייה. מקורות אלה מאפשרים לכסות את הגירעון ולהעלות את רמת החיים כפי שהדבר קורה במציאות.

הממשלה דוחפת את העלייה הזו ברמת החיים כדי ליצור אווירה טובה של חיים שמחים ועליזים לקראת הבחירות. מה שעשה יורם ארידור בקמפנות עושה אברהם (בייגה) שוחט בסיסטמות. ההנהגה היא של ראש הממשלה, יצחק רבין: "אינני רוצה ברפורמות שיש בהן שליחות יד לכיסי האזרחים". העיקר הוא לעבור את בחירות 1996 בשלום. אפשר לצפות, עפ"י מדיניות זו, שהחגים העליזים האלה יימשכו עוד כשבעה עשר חודש.

המחיר ישולם החל משנת 1997. הערבויות האמריקאיות למימון קליטת העלייה יגיעו לידי מיצוי עם השלמת הגיוס של קרוב לעשרה מיליארד דולר. הממשל האמריקאי, ועוד יותר הקונגרס, מאותת כי גם הסיוע הכלכלי לא יינתן עוד זמן רב, בוודאי לא בהיקפו הנוכחי, וזאת בעיקר בשל קשיי המשק האמריקאי עצמו.

לא ברור אלה הסדרים מדיניים ייעשו באיזור בשנה הקרובה, אבל הממשל האמריקאי איננו ממהר כיום לקבל על עצמו את המחיר הכלכלי של הסדרים אלה. אנתוני קורדסמן, מבכירי המכון למחקרים בינלאומיים ואסטרטגיים בוואשינגטון, העריך באחרונה, כי אף אם ייחתמו הסכמים עם הסורים, הסיוע הכספי של ארה"ב יהיה מזערי בלבד. קלוש הסיכוי שקונגרס רפובליקני יאשר סיוע כזה, פרט אולי בשוליים, בהתחשב בגירעון הענק של ארה"ב עצמה.

אף אם יתקבל סיוע כזה, יהיה לו מחיר. אין ארוחות צהרים חינם. המחיר הוא בתחום ההסדרים המדיניים.

★

את מחיר האופוריה הכלכלית, שאין לה כיסוי במקורות ריאליים של המשק, נשלם בעתיד. כיום יש לישראל יתרות מטבע חוץ המתקרבות לעשרה מיליארד דולר, כאשר יותר משליש מסכום זה הם כספי חם היכול לשנות כיוון בכל רגע. גם הסיוע האמריקאי איננו יכול עוד לכסות את הגירעון הענקי. אבל הכתובת על הקיר היא במועדי מיצוי הערבויות והלחצים האמריקאיים לצמצום הסיוע הכלכלי. אז נעמוד גם בפני בעיה של מטבע חוץ. אבל הממשלה אינה עושה כדי לקדם את פני הבאות. אדרבה, נוח לה באופוריה המתקיימת במשק, בסיועה ובעידודה, גם אם היא ללא כיסוי. חשבון קצר מועד.

הדו"ח הקטלני של קרן המטבע הבינלאומי, שהוגש לפני יומיים, מפר את האידיליה שהממשלה מנסה ליצור והוא תוקף את עיוותיה של המדיניות הכלכלית ומציג את מצב המשק לאמיתו. משבר אמיתי המסתיר באופוריה ועידוד צריכה, כאשר החשבון יוגש במועד מאוחר יותר.

הקנצלר קוהל מול נוראות השואה

אירופה רוצה להתערב

מאת יעקב אדלשטיין

ביקורו של קנצלר גרמניה, הלמוט קוהל, באיזור הוא חלק מן הרצון של מדינות אירופה לקחת חלק בתהליך המדיני במזרח התיכון. בביקור זה קיוו ירדן וישראל לשמוע מפיו על תרומה בסך 400 מיליון דולר למימון פרוייקט הסכרים ליד נהריים. שצריך להזרים מים לירדן, אך הוא נמנע לפי שעה מלהצהיר על התחייבות כזו.

המפגש המשולש על שפת הירדן והירמוך הוא המשך ל"פיסגה" בבון ב־15 במרץ, בין קוהל, פרס והנסיך חסן. שתי המדינות, ישראל וירדן, מבקשות מגרמניה מימון לפרוייקט הסכרים הירדני, שצריך להיות חלק מהסכם השלום ולהביא רווחה באספקת מים לירדן הצמאה למים.

גרמניה מבקשת לעצמה עמדת מנהיגות בעולם ובאיחוד האירופי, 50 שנה לאחר סיום מלחמת העולם השנייה. העולם אינו חושש כיום מהתפשטותה של גרמניה, שהרי היא חלק מהעולם הדמוקרטי ומהווה עמוד התווך של האיחוד האירופי. גרמניה דורשת להקצות לה מקום קבוע במועצת הביטחון של האו"ם לצידן של ארה"ב, סין, רוסיה, בריטניה וצרפת. המעצמות הללו עדיין לא מסכימות לכך מטעמים שאינם נוגעים דווקא לעברה של גרמניה במלחמת העולם השנייה, אלא מרצון להגביל את המעמד של המעצמות בעלות זכות וטו במועצת הביטחון. אגב, בדיון האחרון שנערך במועצת הביטחון של האו"ם על הפקעת חמש מאות הדונם בירושלים, הצביעה גרמניה יחד עם יתר המדינות בגנות ההפקעות ולא נקטה אף עמדת הימנעות. מדינת ישראל לא נקטה עמדה עד היום בשאלת מעמדה של גרמניה בזירה הבינלאומית ובדרישתה לקבל מעמד של מעצמה.

אירופה משתתפת במימון הרשות הפלשתינאית בעזה וביריחו, אך היא טוענת לחוסר מעורבות בתהליך, בלי עמדת השפעה, למרות המימון הכספי האירופי של תהליך השלום. העמדות של אירופה בסכסוך המזרח תיכוני לא היו מעולם מאוזנות. הן נטו לצד הערבי בגלל יחסי הסחר בין אירופה לבין העולם הערבי. לכן כאשר החל "תהליך מדריד", התנגד ראש הממשלה דאז, יצחק שמיר, למעורבותה של אירופה בתהליך כדי למנוע לחצים על ישראל. גם הממשלה הנוכחית אינה ששה למעורבות אירופה בתהליך המדיני. צרפת ובריטניה, שעומדות בראש מדינות האיחוד האירופי, מנהלות מדיניות של אינטרסים צרים, ואלה נמצאים בדרך כלל בצד הערבי. הסכם אוסלו ריכך את העמדה השלילית של מדינות אירופה, והן נוקטות היום עמדות מאוזנות יותר, על רקע הפשרה שחלה בסכסוך המזרח תיכוני. בריטניה ביטלה את האמברגו על אספקת נשק לישראל, שהטילה במלחמת של"ג. האמברגו היה סמלי, שהרי ישראל אינה זקוקה לרכישת נשק מבריטניה.

בטקס החתימה על הסכם השלום בין ישראל לירדן שנערך בערבה נוכח גם שר החוץ הגרמני, קלאוס קינקל, בתוך יו"ר ה"טרויקה" של האיחוד האירופי. הוא דרש לקבל זכות דיבור, וזה לא ניתן לו. על רקע זה חל משבר. טענתו היתה: אנחנו באירופה נדרשים לתרום כספי לביצוע התהליך, אך לא מקבלים כוח השפעה. טענתו היתה צודקת, אבל בגלל המדיניות שלא לערב את אירופה בשל עמדותיה הבלתי מאוזנות, נשללה מכנה זכות המעורבות, ולוא גם הסמלית של נאום ברכה. כפיצוי על כך החליטו מדינות אירופה לשלוח משקיפים לפקח על עריכת הבחירות למועצה הפלשתינאית ביש"ע. כאשר יגיע הזמן. האיחוד האירופי מכין 700 משקיפים לתפקיד זה.

מדיניות של אינטרסים

מדינות אירופה, ובראשן בריטניה וצרפת, מנהלות מדיניות של אינטרסים, לכן לא יכלה ישראל לסמוך על אירופה שתהיה מעין מתווך הוגן לשיחות השלום בינה לבין מדינות ערב. המדיניות האירופית התחלפה כל השנים בהתאם לאינטרסים. הדוגמה המובהקת לכך היא צרפת. בזמן מבצע "קדש", בשנת 1956, חיזקה צרפת את שיתוף הפעולה עם ישראל בגלל מלחמת אלג'יר, שבה עמדה בפני חזית של מדינות ערב. רוב הנשק והציוד הצבאי הגיע לישראל מצרפת. אבל לאחר שצרפת נטשה את אלג'יר וביקשה לשפר את יחסיה עם מדינות ערב, שונתה המדיניות מן הקצה אל הקצה. הוטל אמברגו על אספקת ציוד צבאי לישראל, עוכבו 60 מטוסי מיראז' שהוזמנו על ידי צה"ל. גם ספינות חיל הים שהוזמנו עוכבו לפי הוראה מגבוה. היה צורך להפעיל את "מבצע שרבורג" ולהוציא את הספינות מהנמל באישון לילה. נשיא צרפת דאז הגנרל דה־גול כעס והתבטא בביטויים אנטישמיים, על העם היהודי אמר, שהוא "עם גאה ובוטח בעצמו". היחסים בין צרפת לישראל ירדו לשפל המדרגה.

בתשובה להחלטת הממשלה על ההפקעה של חמש מאות דונם קרקעות בירושלים, פרסם משרד החוץ הצרפתי הודעת גינוי, שבה קרא לממשלת ישראל "ממשלת תל־אביב", אחרי הרבה שנים שלא נעשה שימוש בנוסח זה. צרפת עמדה בראש האיחוד האירופי בדיוני מועצת הביטחון של האו"ם על ההפקעה, והיא קבעה מדיניות שהתבטאה בהחלטת מדינות אירופה במועצת הביטחון לגנות את ישראל.

מדינות אירופה משתתפות בשיחות הרב צדדיות, והן התורמות המרכזיות למען הרשות הפלשתינאית. הסיוע הגרמני הישיר לרשות הפלשתינאית בשנת 1993 הגיע ל־36.2 מיליון מארק, מתוכם 15 מיליון לפיתוח ו־14.5 מיליון לאונר"א. גרמניה גם הסכימה, כתרומה לשלום הירדני־ישראלי, לפרוס מחדש את חובות ירדן, העומדים על 155 מיליון מארק.

לרגל ביקורו של הקנצלר הגרמני הלמוט קוהל השבוע בישראל נמסר גם על הסיוע של גרמניה לישראל. גרמניה היא גם המדינה היחידה בעולם, לבד מארה"ב, המסייעת לישראל כלכלית מאז 1966. ישראל קיבלה מגרמניה הלוואת פיתוח שנתית בגובה של 140 מיליון מארק. המילוות נועדו להרחבת תשתיות החשמל, המים, הכבישים, ועוד. לאחרונה נמסר כי גרמניה מתכוונת להפסיק את הסיוע בשנת 1996, בטענה שישראל אינה עוד מדינה מתפתחת. ישראל מחזירה את חוב ההלוואות בהיקף של 160 מיליון מארק לשנה. הקשרים הבטחוניים בין שתי המדינות אינם לפרסום. לאחרונה הסתננו ידיעות שגרמניה תרמה לישראל שלוש צוללות חדשות ובעלות של כמיליארד דולר. במלחמת המפרץ תרמה גרמניה לישראל ציוד צבאי בשווי של 670 מיליון דולר. גרמניה גם תרמה אז לישראל סכום של 166 מיליון דולר לתיקון הנזקים הכלכליים שנגרמו לה מהתקפות הטילים הסקאדים. ידיעות אומרות, כי גרמניה תעניק לישראל סיוע צבאי בארבע השנים הבאות בסך 600 מיליון דולר.

קשרים אלה נערכים על רקע העבר. לכן גרמניה מנהלת מדיניות ייחודית ביחס לישראל. לעומת אנגליה וצרפת, שמדיניות האינטרסים שלהן היא קשוחה ומצומצמת. הפשרה ביחסים שבין ישראל לבין העולם הערבי משפיעה מיד על רמת היחסים עם מדינות אירופה. החמרה ביחסים, כגון נושא הפקעת הקרקעות בירושלים, מורידה מיד את רמת היחסים. הכל מתוך תלות באינטרסים שיש להן בעולם הערבי.

גם רוסיה רוצה מעורבות

קיים לחץ מתמיד מצד רוסיה למעורבות בתהליך השלום. רשמית נחשבת רוסיה כמי שנותנת חסות על השיחות, יחד עם ארה"ב. במציאות רוסיה לא מעורבת במו"מ. ארה"ב לקחה על עצמה את המשימה המרכזית, ואינה מותירה מקום לאחרים. הווטו שהטילה ארה"ב במועצת הביטחון של האו"ם בעניין הפקעת הקרקעות היה בו משום איתות ברור למדינות אירופה שלא להתערב בסכסוך, שהיא רואה עצמה אחראית להפשרתו. היחסים בין רוסיה לבין ישראל השתפרו בעקבות סיום המלחמה הקרה.

הנשק הרוסי שזרם למצרים ולסוריה ללא תשלום, כחלק מן המדיניות, היווה גורם מרכזי בפריצת מלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים. קצינים רוסים ניצבו בעמדות קדמיות של הצבא הסורי ברמת הגולן.

התפרקותה של ברית המועצות היוותה גורם מרכזי להסכמתם של סוריה ויתר הגורמים הערביים לראשית תהליך השלום, בוועידת מדריד. מנהיג בריה"מ לשעבר, מיכאל גורבצ'וב, העביר לשליט הסורי, חאפז אל אסאד, מסר ברור שרוסיה לא תתמוך יותר צבאית בסוריה, בהתאם לאינטרסים שהשתנו. זה היה אחד השיקולים המרכזיים של השליט הסורי שהביאו אותו להסכמה להשתלב בתהליך השלום.

רוסיה אינה יכולה "לשלם" עבור מעורבותה בצורת סיוע כלכלי לרשות הפלשתינאית, כפי שעושות מדינות אירופה. שליח רוסי, סגן שר הממונה לענייני המזרח התיכון, עורך לעתים קרובות סיורים באיזור כדי לרענן את הקשרים ולהדגיש את המעורבות הרוסית. רשמית עדיין רשומה רוסיה בתור אחת משתי המדינות נותנות החסות לוועידת מדריד, שהתהליך של היום הוא המשך לה. רוסיה אינה כלולה ברשימת המדינות התורמות לתהליך, משום שהיא בעצמה זקוקה לסיוע כלכלי. סוריה חייבת לרוסיה סכום של למעלה מ־7 מיליארד דולר עבור הנשק הרוסי שסופק לה בשנות המלחמה הקרה, שהם למעשה חובות אבודים עבור רוסיה. זה "הסיוע" שמגישה רוסיה לתהליך... היא ויתרה לסוריה על החובות מתקופת "הידידות האמיצה" שבין שתי המדינות.

קיים מצב של תחרות בין מדינות המערב על מעורבות והשפעה בתהליך המדיני במזרח התיכון. הן מוכנות לקנות השפעה תמורת כסף. המדיניות הישראלית לגבי פניות כאלה היא ברורה: ישראל מפנה את המדינות הללו לארה"ב. כפי שמנהלת את המו"מ, והיא שצריכה להחליט מה תהיה מידת המעורבות של כל מדינה בתהליך. מדיניות זו בפההדה מערבה ובמעמדה של ישראל בתור מדינה עצמאית.

בשיחות עם הקנצלר קוהל שנערכו בירושלים הוצע שגרמניה תשתלב בתהליך באמצעות סיוע לתכניות שלום, כגון תכניות בנייה בשטחים ואימוץ אחד הפארקים התעשייתיים שיספקו תעסוקה לתושבים הפלשתינאים בגדה המערבית ובעזה. ישראל צריכה לנצל את הבקשות למעורבות וסיוע של המדינות בצורה חכמה ומכוונת.

רק לא פינוי

מאת אפרים יעיר

שר החוץ, שמעון פרס, חוזר ומזכיר לנו את המילה הגסה: פינוי! וטענתו היא, שסוריה – קרי אסד, לא תסכים לשלום מלא עם ישראל בלי פינוי כל יישובינו מרמת הגולן. המילה "פינוי" מוכרת לנו מזמן "טרנספר" של עשרות אלפי בני אדם ממולדתם. אינני מבין – כיצד אדם שפוי, בעל תפקיד ממלכתי, יכול להציע לעמו פינוי אלפי משפחות מארץ מולדתם? כיצד אתה מעלים עין מחיים קשים של בניין יישוב במשך ימי דור, 28 שנים של מאמץ הפיכת שממה לגן עדן, כל עוד הסורים היו בעלים בארץ הגולן, במעט והיתה ריקה מאדם, ובייחוד מיישובים חקלאיים.

האם גם היה מציע פינוי עמק בית שאן וקרית־צבי, כי "לפני כן" היו כאן ערבים? ומה עם רמת גן ובני־ברק, והעיקר רמת אביבים מקום משכנו של ראש הממשלה יצחק רבין?! הרי ידוע לך, כי לגבי הערבים – הכל שייך ל"פלשתין", מאז ומתמיד. אין הבדל לדידם, בין ירושלים הקדושה לחיפה ויפו הקדושות.

★

תמיד הם מזכירים לנו את מנחם בגין ז"ל, שהיה הראשון שהסכים לפינוי היישוב "ימית". אכן גם בגין מעולם לא ידע מה פירוש "פינוי" – מה פירוש נטישת אדמת מולדת לאדם שמסר נפשו לבנות יישוב מראשיתו... מעולם לא בנה יישוב מתחילתו. פינוי "ימית" גרם לעם ישראל נזק מוראלי לא ישוער. כי פינוי ימית יצר את הדגם, את התקדים של פינוי ישוב. עצם המושג "פינוי" יצר דמורליזציה בכל העם, שקשה לתקנה. עד אז לא ידענו נטישת ישוב מרצון. אני מאמין שסאדאת היה מסרב לכרות ברית שלום, אילו היה בגין מחכה עוד קצת, ועומד על שלו – אולי היה נוצר דגם של שלום קצת שונה, בלי פינוי.

אין אני מבין, למה תמיד מדברים על פינוי הר־סיני, תמיד ישראל נותנת, וישראל חייבים "לפנות". למה אין מדברים גם על פינוי של נצרת, יפו, רמלה, הגליל העליון והתחתון. האם הערבים שכאן, שהם חיים כל השנים על אדמת ישראל באין מפריע. גם אנו בעצם מעוניינים בפינוי הערבים ממדינת ישראל מסיבות רבות מאוד, אבל אנו מתנגדים לכפייה, ולא רק כפיה דתית. ולא אנחנו פתחנו במלחמה, אלא מיום הקמת המדינה הוצע להם שלום מלא.

כל עם ישראל כולו מעוניין ומצפה לשלום, ומי כעמך ישראל הכמה לשלום של אמת. אבל לא על חשבון פינוי מן המולדת. איזה עם מסכים מרצון, להתפנות מארץ מולדתו? רמת הגולן רוויה זכרונות הסטוריים של עם ישראל. ראשית כל – גמלא, המלחמה העיקשת רווית דם על קיום ישוב יהודי בסוף ימי בית שני. "שנית גמלא לא תפול"! בשנים האחרונות, נתגלו עשרות וחורבות של בתי כנסת ובהן חורבת "בית הכנסת של ר' אליעזר הקפר". בתקופת הבית השני האזור היתה הרמה חלק מארץ ישראל.

★

שמעון פרס מדבר אלינו תמיד על מדינת חוק. מדינת ישראל קבעה את רמת הגולן בחוק הכנסת כחלק אינטגרלי של מדינת ישראל. יש בזה משום שריפות לב הנובלת ברשעות להתעלם מחוק שנקבע ע"י הכנסת. היום אומרים לנו: "הזמנים נשתנו!" הלא לשם כך קבעו את החוק, לשמור על ערכים לאומיים, ולא להקריבם על מזבח "הזמנים שנשתנו"!

מושג שני, כנראה, שלא ידוע לממשלת רבין־פרס הוא קדושת הארץ. לכל ידוע שהערבים טוענים ל"אדמה הקדושה" – ולכן אין מוכרים בכל המשא ומתן עם עצמנו ועם אומות העולם, כי ירושלים עיר הקודש שלנו היא, וכן חברון – והתנ"ך פתוח לעיון לפני כל אדם, נוצרי או מוסלמי, ואין כלל להעלות על הדעת לוותר עליה, בשום משא ומתן פוליטי. למעשה התברר לכל העולם, וביחוד לערבים, כי "מלכי ישראל מלכי חסד הם" ותרנים בני ותרנים, והם מוסיפים את המסקנה, התביעותיהם עולות ועולות אחרי כל ויתור וויתור. למעשה הזו סימן לחוסר שורשים היסטוריים־לאומיים־דתיים של מנהיגינו הפוליטיים. אני אומר זאת מתוך צער עמוק, כי קברניטי מדינת ישראל עד לממשלת רבין לא היו נוהגים כך. והן רבין שהנהיג מנהג של מבטיח ומוותר, מבטיח ומוותר, והרי בזיון וקצף.

★

בכל המו"מ למען שלום שכחו מנהיגי ישראל, כי לא אנו פתחנו במלחמות, אלא הסורים, המצרים, הירדנים, עמי ערב. בכל מלחמות ישראל. בכל המלחמות בעולם לא נהגו ככה. וזה מובן לכל. צרפת לא החזירה את חבלי "אלזס" לגרמניה, ורוסיה לא החזירה לגרמניה את חבלי פולין וכו'. כי כולם יודעים מי היה התוקף. רק ישראל חייבת להחזיר, וכל כך למה? כי לארצות ערב יש רוב באומות המאוחדות, ודעתן תמיד פרו־ערבית. וגם לאמריקאים כדאי להזכיר, שמעולם לא חשבו או הסכימו להחזיר את אמריקה או חלקים ממנה לאינדיאנים.

במילה אחת של סיכום: משא ומתן על שלום – כן. אבל פינוי?! הס מלהזכיר! אין מושג של התיישנות חל על ארץ־ישראל, ואין לדבר על פינוי מרמת הגולן, לא מחברון ובנותיה, ובוודאי ובוודאי לא נוותר על ירושלים עיר הקודש, שהיא מאוחדת והיא בירת מדינת ישראל, לכלבו של עם ישראל. גם יצחק רבין וגם שמעון פרס חייבים לדעת, שאין להם שום מנדט להחזיר את ארץ ישראל לערבים.

אסאד לא שינה את עורו

מאת ד"ר מרדכי ורטהיימר
(וואשינגטון)

עוד בטרם יבשה הדיו על "הסכם ההבנות" בין ישראל לסוריה, שעליו הודיעו בשבוע שעבר, וכבר רומזות סוריה ש"ההסכם הזה אינו שווה את הנייר עליו הוא כתוב..." במלים אלה נפתחת בסוף השבוע מאמר המערכת בעתון "וואשינגטון טיימס" על הנושא "ישראל, סוריה והגולן". בעוד בישראל מתקיימים ויכוחים עירניים בשאלות האם יש לקיים משאל עם בכל הנוגע לנסיגה מרמת הגולן? ומה יהיה קו הגבול העתידי בין ישראל וסוריה לאחר פריצ ה"שלום" המיוחל בין שתי המדינות, הרי המומחים והפרשנים בארה"ב הרבה יותר ריאליסטיים בגישתם למו"מ בערוץ הסורי של "תהליך השלום". הגישה הריאליסטית גורסת כי חאפז אסאד לא שינה את עורו ואת האסטרטגיה שלו בכל הנוגע לישראל. מה שכן קרה הוא, שאסאד עשה כמה צעדים טקטיים כדי להרשים את הממשל האמריקאי כי פניו, כביכול, לשלום בעוד לאמיתו של דבר פניו של אסאד מועדות לקבל מישראל בחזרה את כל רמת הגולן עד לשפת הכנרת ולעקור את כל הישובים היהודיים שברמה וזאת ללא כל תמורה מצידו.

נשיא סוריה מודע לעובדה שגם ממשלת השמאל בישראל לא מסוגלת לספק את תביעותיו. הוא עושה את כל אשר ביכולתו כדי להעביר את הכדור למגרשו של יצחק רבין וממשלתו ולהשיג על־ידי כך החלשת הגישה השלילית כלפיו וכלפי ממשלתו השוררת כיום בארה"ב. הבעיה של הישראלים היא שמתוך חוסר הבנה אלמנטרי של תוכניתו האסטרטגית של אסאד, הממשלה ובמיוחד שר החוץ שמעון פרס נכנסים יותר ויותר למלכודת שנשיא סוריה טומן להם בשלב זה.

האמנם מפנה?

כאשר נשאל שמעון פרס, בעת ביקורו האחרון בוואשינגטון, אם אכן הסכמתו של חאפז אסאד ל"הסכם ההבנות" עם ישראל מסמלת מפנה בגישתו של נשיא סוריה ונכונותו להתקדם לקראת הסכם עם ישראל בעתיד הקרוב, הוא הגיב כי את זאת יודע רק חאפז אסאד. הוא בלבד מקבל את ההחלטות בסוריה.

עובדה זו לא מנעה משר החוץ הישראלי להציף בשבועות האחרונים את כלי התקשורת בהכרזות ובהצהרות על נכונות ממשלת ישראל לויתורים מרחיקי לכת. אחרי ששמעון פרס הצהיר פומבית שרמת הגולן היא טריטוריה סורית וכי ממשלת ישראל מכירה בריבונות הסורית על הרמה הוא המשיך בימים האחרונים בהצגת הויתורים. הוא קבע כי שום סורי לא יהיה מוכן להיות פחות ממצרי, דהיינו שאין סיכוי שהעם הסורי יקבל הסדר שלפיו לא תוחזר כל הרמה עד הסנטימטר האחרון לידי הסורים. שר החוץ גם הבהיר כי הנסיגה הישראלית מן הרמה צריכה להיות עד לגבול ה־4 ביוני 67.

העובדה ששמעון פרס מתרכז מזה שבועות רבים בהצגת "רוחב הלב" של הממשלה בנכונות ויתוריה לאסאד מוכיחה באופן ברור כי הוא מתעלם מהנושאים של מהות השלום כגון סידורי הבטחון ברמה לאחר הנסיגה הישראלית, לוח הזמנים לשלבי הנסיגה שעליה יוסכם כנושאים חשובים ומרכזיים במו"מ הסורי־ישראלי.

יצחק רבין לא יצא במשך השבועות האחרונים ולו פעם אחת כדי להבהיר לעם בישראל, לאסאד ולעולם כולו שהודעות שאותן מביע שר החוץ שלו הן פרטיות וכי הן אינן מייצגות את מדיניות הממשלה. כל אשר אנו שומעים מרבין בהקשר זה הוא "הסכמים" לדברי שמעון פרס ותו לא. מכאן לא קשה להסיק כפי שבוודאי חאפז אסאד מסיק, שרק משיקולי פוליטיקה פנימית אין ראש הממשלה הישראלי יכול לומר פומבית את אשר אומר שר החוץ שלו כאשר למעשה שמעון פרס מייצג את העמדות האמיתיות של ממשלת השמאל בישראל.

הנסיגה הישראלית

הידיעה הרווחת בין העוקבים אחר המו"מ הישראלי־הסורי מאז עלתה ממשלת רבין לשלטון לפני שלוש שנים היא שלמעשה הודיע ראש הממשלה לחאפז אסאד באמצעות שר החוץ האמריקאי וורן כריסטופר על נכונות ישראל לסגת מכל רמת הגולן תמורת שלום מלא ונורמליזציה וסידורי בטחון נאותים ברמה לאחר הנסיגה. למעשה יש בהסכמה זו של יצחק רבין כדי לספק את תביעותיו של הנשיא הסורי מישראל שאותן הוא מציג מאז "ועידת מדריד" ב־91. בכל זאת אין אנו רואים "התלהבות" בלשון המעטה אצל חאפז אסאד לקבל את הויתורים הישראליים ולהתקדם במהירות לקראת "הסכם שלום" בינו לבין ישראל במסגרת "חלון ההזדמנויות" הקצר הקיים עדיין כהגדרתו של שר החוץ האמריקאי. השאלה הנשאלת היא, מדוע נוהג כך נשיא סוריה ולאן פניו מועדות בשעה זו? נראה כי התשובה לשאלה זו איננה חד מימדית, יש בה מספר מרכיבים והם אי רצונו של אסאד להגיע להסדר של "שלום מלא" עם ישראל בעתיד הקרוב וסירובו להכיר בקיומה של מדינה יהודית בארץ־ישראל. החשש של אסאד הוא, שממשלת רבין לא תוכל "לספק את הסחורה" בשל ההתנגדות הגדולה בישראל להסדר שיענה לכל התביעות הסוריות. המרכיב האחרון בתשובה לשאלה מדוע אין אסאד מאמץ את התוכנית הישראלית להסדר שלום עמו היא הבנתו של נשיא סוריה כי מבחינה מעשית־פיסית לא ניתן לבצע את מלוא הנסיגה מרמת הגולן עד למועד הבחירות בישראל ב־96 שלפי התחזיות הנוכחיות לא יבטיחו את המשך שלטונה של הממשלה הנוכחית בישראל.

לממשלת ישראל ולראש הממשלה באופן אישי נוח לשכוח בשעה שהם מנתחים את מהלכיו של חאפז אסאד ב"תהליך השלום" הנוכחי, כי הנשיא הסורי צמח על קרקע האידיאלוגיה של מפלגת הבעת' הסורית שביסודה התנגדות לקיומה של ישות יהודית במזרח התיכון. וחאפז אסאד הוא גם מן המיעוט העלאווי בסוריה. הוא מודע לכך שגם הרוב הסוני שבעם הסורי לא יילך עמו אם הוא ישנה תפיסתו זו לגבי היהודים והישראלים.

הנסיון עם אש"ף בשנתיים האחרונות מלמד אותנו עד כמה אין הערבים מוכנים עדיין להתפייס עם היהודים. למרות התחייבות במסגרת "הסכם אוסלו" לבטל את סעיפי "האמנה הפלשתינית" הקוראים להשמדת ישראל, לא נקט ערפאת ולו צעד אחד בשנתיים שחלפו למימוש התחייבותו זו. אם ערפאת לא רוצה או לא יכול לעשות כן לא כל שכן קשה הדבר על חאפז אסאד הרואה עצמו כיום כמנהיג הערבי היחיד הנלחם עדיין על זכויות הערבים ורוצה לקבל את ההכרה מצד הערבים כולם שאכן הוא המנהיג של העם הערבי. זוהי איפוא הסיבה הראשונה לחוסר התלהבותו של אסאד להתקדם בתהליך השלום עם ישראל.

...והחשבונות של אסאד

לכל הדעות אסאד מוערך כאדם חכם. הוא קורא את נתוני סקרי דעת הקהל בישראל המורים על התנגדות רוב מכריע של אזרחי ישראל לנסיגה מרמת הגולן בכלל ובמיוחד להיענות לתביעות הסוריות בנושא זה. יצחק רבין אמנם מנסה להרגיע את נשיא סוריה בכך שדעת הקהל הישראלית תשתנה ברגע שיושג הסכם והוא יובא כדבר מוגמר למשאל עם שבו תוצג השאלה: האם העם בישראל מעדיף הסכם עם סוריה שימנע מלחמה, על פני דחיית ההסכם שבוודאי תוביל למלחמה.

בכל זאת אסאד נשאר סקפטי, משום שהוא יודע שגם המרכיבים האחרים בהסכם שיושג מעבר לנסיגה הטוטאלית מרמת הגולן יהיו קשים מאוד לבני הישראלים. אסאד סובר שגם אם ישיג את הסכמת ממשלת השמאל לעמדותיו בנושאים כמו סידורי הבטחון לאחר הנסיגה, מהות השלום ושלבי הביצוע של ההסכם, עמדות שעליהן אין הוא מוכן לוותר כיום, העם הישראלי ידחה את "חבילת ההסכם" על הסף.

המרכיב האחרון, ולא בסולם החשיבות, לחוסר התלהבותו של נשיא סוריה להגיע להסכם עם ממשלת רבין הוא זה של לוח הזמנים לביצוע ההסכם לכשיושג. גם אם קלינטון וכריסטופר ישתחררו בוקדם מהתסבוכת בבוסניה שבה הם נתונים עתה ויקדישו זמנם ומאמציהם לקידום המו"מ בין ישראל לסוריה, הרי סדר היום של מו"מ זה הוא עמוס מאוד וסיומו הוא עניין של חודשים רבים. לפי לוח הזמנים להמשך המו"מ, שיחות הקצינים בוואשינגטון על "סידורי הבטחון" ברמה יתנהלו רק בסוף חודש זה. אין לצפות כי המו"מ בנושא זה יסתיים תוך שבוע־שבועיים. עוד נכונו משברים רבים וסיבוכים לא מעטים. לפי הערכה זהירה סיכום הנושא, אם בכלל, הוא עניין של חודשים. ואחר־כך יבוא תור הנושאים האחרים, מהות השלום, קו הנסיגה ברמת הגולן, נושא לבנון והחיזבאללה ועוד שורה של נושאים כבדים שטרם נגעו בהם כגון בעיית השליטה על מקורות המים. סיכום הנושאים הללו. לפרטיהם וניסוח ההסכם גופו, גם אם יהיה זה "הסכם עקרונות בלבד" יארך זמן רב. ספק אם ניתן לסיים את המו"מ כולו בששת החודשים הנותרים של שנת 95'.

לאסאד ברור כי שנת 96' שבסיומה ייערכו הבחירות בישראל ובארה"ב איננה שנה שבה ניתן לבצע את ההסכם ובמיוחד את הנסיגה מכל הרמה. לכן אין לנשיא סוריה סיבה למהר ולהתקדם במו"מ עם ישראל. מה שעושה חאפז אסאד בשלב הזה של התמרונים שלו הוא איסוף "נקודות זכות" מהויתורים של ממשלת ישראל כולל מהתמיכה האמריקאית בנושאים חשובים לו במו"מ עם ישראל. ויתורים אלה יהוו מבחינתו של אסאד נקודת פתיחה להמשך המו"מ אשר יימשך גם לאחר הבחירות לכנסת ולנשיאות ארה"ב. ניתן איפוא לקבוע שכיום אין פני חאפז אסאד להתקדמות במו"מ על הסכם שלום עם ישראל וכל מטרתו היא לערער את מעמדה הבטחוני והקיומי של ישראל, כדי שסוריה תוכל להגיע להישגים במאבקה המתמשך נגד ישראל לקראת השלבים הבאים במאבק אשר חאפז אסאד עדיין לא זנח אותם.

למען דעת

מאת הלל ויס

הכת השלטת במדינת ישראל, המתיימרת להיות ממשלתו של עם ישראל במדינת ישראל, אינה ממשלתו של העם היהודי. היא פועלת בהתמדה נגדו ובהיעדר סמכות. הממשלה מנצלת את תרדמתו של העם היהודי ואת הקולות הערביים לטובת תהליך מדיני המערער את קיומו הפיזי של העם היהודי בכל ארץ־ישראל.

הממשלה מודרכת על ידי יהודים שהחליטו לפרק את לאומיותם היהודית, להתנכר לה ולפעול נגדה. הכחות הללו, הפועלים בשם זכויות "הפרט מעל הכל" פועלים נגד זכויות העם, וזכויות המדינה וזכויות הציבור.

כדי להשיג את מטרותיה בורחת הממשלה ממשפטו של העם היהודי וממשפט הכנסת. היא אוסרת על הרוב היהודי להתארגן בכנסת ולמנוע מעצמו את אסון "השלום". ראש הכת השלטת מאיים על חברי סיעת השלטון ומזהירם לא לתמוך ביוזמות הבאות לשריין רוב יהודי. הוא קורא לכך בושה. הוא מאיים בביטול התהליך המדיני. העם היהודי נקרא להתגבר על פחדיו, לכמות כקב"ה ולהוכיח כי הוא מוותר על התהליך המדיני הנוכחי. עדיפה הרתעת המלחמה ושמירת כוח ההרתעה מאשר אסון אוסלו.

★

יידע כל יהודי וכל גוי, יידע כל ערבי וכל איש ממשל אמריקאי, העם היהודי ברובו מתנגד למעשיה של הממשלה הזו שהשתלטה עליו בדרכי מירמה ובכפיה.

ישנו משבר חוקתי בישראל כי הממשלה פועלת בניגוד לקווי היסוד עליה קיבלה את אמון הכנסת יחד עם סיעת ש"ס. הממשלה שינתה באופן מוחלט את מטרותיה המדיניות ושמרה על שלטונה על־ידי קניית חברי "יעוד" בכסף ותוך שינוי החוק לשם תשלום השוחד. הממשלה מבטיחה את שלטונה תוך השענות על הסיעות הערביות המייצגות את אויבי ישראל. לפיכך פועלת הממשלה בהיעדר סמכות, ללא רוב יהודי ובנושאים הקיומיים ביותר שניתן להעלות על הדעת כגון נושאי זהות יהודית, בטחון, מים, חינוך.

לפיכך, כל ההסכמים הנחתמים עם הממשלה הזו בטלים ומבוטלים. ההסכמים פוגעים בכבודו ובבטחונו של העם היהודי.

כשיתחלף השלטון באופן פורמלי־בבחירות ישראל יבואו היהודים חשבון עם כל מדינה וארגון שסייעו לשלטון הנוכחי בתהליך המדיני, ניצלו את חולשתו ואת סירוס מערכותיו כדי לבצע תהליך מדיני המערער את שלומם ובטחונם של עמי האיזור.

★

הסכנה העיקרית לעולם הנובעת ממעשיה של הממשלה הזו היא קביעת הנורמה לפיה יש להחזיר את בסיסי התוקפנות לתוקפן. זו פעולה נגד בטחון המין האנושי. היא נסיון של חלש חסר דעה, להכתיב לאנושות חוקי מוסר בלתי מוסריים. לפיכך הוא מערער את בסיס היחסים בין האומות במערכות הבינלאומיות.

לפיכך כל אדם במרחב שבין הירדן והים התיכון נקרא לבטא את סלידתו ומחאתו נגד פעולות הבאות לאיים על קיומו.

מתוך תגובותיהם של מפקדי צה"ל הבכירים אנו למדים כי הם אינם יכולים למלא את תפקידיהם ולהכין את הצבא למלחמה הבאה. זאת בנוסף למהלכים שנוקט היועץ המשפטי לממשלה כדי לערער את ביטחון הקצונה בצה"ל, כפי שהעיד השבוע נשיא המדינה בפני העם.

התפקיד הוא לסרב להעניק ולקבל את המתת הבזוי הזה. יש לעשות כל שביכולתנו, ללא אלימות אקטיבית, לעצור בעד ההסכמים. יש לצאת לרחוב עד התפטרותה של ממשלת השמאל.

קוקאין ההווה

מאת יצחק מאיר

מפחיד להיזכר מאיזה תהומות נלוש העתיד. יצרים, יוהרה, התחשבנות, זיוקנות, איוולת, קוצר ראות. כשאלוקים רוצה להעניש אותנו, הוא מביא את כל המכות האלה על איש מורם מעם. על אחד או על שניים, או על חבורה, והמחיר הנועד לנו מייסר, מחכים חכמים שלאחר מעשה ומושך החוך של אירוניה על שפתי ההוגים העצובים. אי אפשר להתפעל משום עבר, ואסור לצפות בשלווה אל שום עתיד, כשהעבר רושם את תולדות המדינאים והעתיד מתפלש לו לפני מדרך כף רגלם. כל ספרי המלכים הם ספרי עדות לסכלות, לפחדים ולמוגנות לב, לשגעונות ולשגיונות, לתאווה שאין לה עוצר ולאין אונות שאין לה מכפר, וכבר אמרו: כי ההיסטוריה היא או טרגדיה או פארסה, והמחיר שעושים אותו פוליטיקאים לא יכול להיות לא יותר מפארסה ולא פחות מטרגדיה.

כמובן שאי אפשר כך לראות את תרומתם של מנהיגי מין האדם בלי לעמוד לדין בעוון פסימיזם מופרך ומרכא. אחר הכל, רבים המתרפקים על הרומנטיקה: המערכות מתוקי האמת על פי שכבותיה, והאדם הוא יצור מקווה יותר מאשר הוא פילוסוף ספקן. שיר השירים אומרים כל שבוע, קוהלת אך פעם אחת בשנה, ואף על פי כן מה שעושה המלוכה לעולם, הוא פי שבעים ושבע קוהלת משיר השירים: מאז ומעולם הוציאו השוטים הסומים את הרואים להרוג וגישאו את רוכבם בחשכת צהריים מאושרים עד תחילה מנצחונם האישי על כי שיכול היה להצילם מפני הצרולים הקוצים ושברי האבנים המשתנגים שבדרך.

השוטים מרמים לנפשם לשנות את העבר מכוח הרוב המסור בידם ללא שום ספק, הם מושחים את המצר בתכלת הברק והארגמן מפני שהם אינם מודים שההווה הוא מיפתן העתיד ומעדיפים להישבע כי אין קשר, כי מה שיהיה יטאטא מאליו את כל שהיה אל מתחת לסטירי הזמן הכודר. אבל יש קשר, אין מנוס מהיות כך. מי שמנקב את גג ביתו ביום שמש, יאלץ לאסוף את הדלף בדליים ביום חורף. שום תקות הריוטת לא תאטום מאליה מה שחוזות הרעת קילקלה.

★

מפחיד. אותי זה מפחיד מאוד שעתיד מדינת ישראל תלוש בידי אנשים שהיו גיבורי השבוע. השוטים אומרים כמובן אל תדאג, אבל אני דואג. הם מוסיפים. כשם שהתגברנו בעבר נתגבר למחר, אבל אני יודע כמה תהומים של תמול סללו לפנינו קטסטרופות. העולבים והנעלבים כאחד, מי נתן בידם רשות להשיב את כולנו, בעל כרחנו, על ספסלי הצופים בקירה כגואל שדבר אין לו לא עם העבר ולא עם העתיד? העם היהודי איננו מרכז של מפלגה, לשרות שלושת אלפי חבריו נקראו מאיזור הבאן להצביע על גורלו כביכול. בהרבה קצף בוזות השה המנוגי אמרו לצידים כי הם עתידים להכריע הכרעות של יציאת מצרים ממש, של שלום מדוחים או שלום אמת, של ריבונות בארץ־ישראל או של הסגרתה בידי צר האויב, של עמידה על מרום הגולן או של ירידה מצוקיה לעמק עכור.

אותי מפחיד מאוד שהכרעות גורליות כל כך מוצגות לפנינו כאילו הן תלויות בשיטה, או בתרגיל מנהיגות. או בכבודו המפוצע של פרובוזור מורה. השיטה והתרגיל והכבוד שותת הדם, אינם אלא כשל משולהב לנמשל עלוב. מנהיגים הם הרבה בשר והרבה דם, ויסודם מעפר וסופם לעפר, ובנפשנו יביאו לחמם שלהם. אני מסרב לפסוק לי מי צודק בגרוטסקה הזאת, מי התחיל ועל כן ראוי לגמור אותו. מי גמר וראוי על כן להמליכו.

האינטליגנציה האלמנטרית שלי אינה מסוגלת להשאיל תאי מוח אפורים לוויכוח מזימה על שכוחי שיטת בחירה כנגד גבוהה. הטלוויזיה בהדריו הלאו אותי עד זרה בויכוחים של כתבי ספורט שסקרו לפנינו בהתלהבות את המרוץ בין הראשון התורן לבין השני הנבזה. בתוך כדי צפיה והאזנה רציתי לצעוק: לאן אתם רצים כל כך נורא וכל כך מהר, ולא צעקתי, כי הרצים רצים בזוגות ואינם מסוגלים לדעת לאן, והצופים מוכים בזמורה שאחוו משני המתנשפים יפול מוכה ואינם רוצים לדעת דבר, התקשורת לא תתיר לאיש לקלקל את הצגת מעורמי הניצים. היא מקליטה היום בכדי להראות לכולנו מחר עד מה נואלנו. היום השאוו הוא ספורט, מחר ימחוו אותו כלעג. אינני מפחד מפני שכאילו אבדה תקוות הימין לשוב לשלטון. יכול להיות שהיא אבדה ויכול להיות שתוך שנה ומחצה יאזר השמאל עוז לחולל לעצמו איוולת שתקעקע את ביצת תקוותו שלו. מה שמפחיד אותי הוא

שהדרמטורג הנעלם של דרמת חיינו כותב לנו מחזה בשני קלמוסין. האחד מתאר מנודד זקן שהחליט לבצר את מלכותו בויתור על מחציתה. הקולמוס השני מתאר נסיך צעיר שהחליט לכבוש לו מלוכה בגירוש מחצית צבאו משורותיו. קולמוס אחד רושם בכיעור, השני רושם פנטזיה. על מי אנו יכולים לסמוך כשהבחירה היא בין הנהגה מפרקת לבין הנהגה מתפרקת, זו מפני שהיא לא למדה דבר מן העבר וזו מפני שהיא לא מבינה את העתיד. לא רק בגני התערוכה של השבוע הציגו גיבורי ישראל שרידיהם המפורקים. היתה גם ועידה של המחנה השפוי. שם הופגנה אחדות. שם חברו זקני השלום יחד־יחד כאחד את נסיונו הפטטי של הילד החכם להציל את העירה מן הבחירה הישירה של ראשה.

★

אי אפשר לבוא חשבון עם בכיר האומה הסובר כי אך ורק אם הוא לבדו יבחר על ידי כל העם, יפקיד האלוקים הגדול את שרביט המלוכה האבסולוטית בידיו. הוא אינו חושש להביא על ישראל שלטון שכל דמוקראטיה בעולם לא היתה מעיזה אפילו לדון בה. הוא אינו ער לאזהרות כי בלא חוקה מרסנת עתידה הבחירה הישירה לנסוע כאין מפריע באדום. הוא, כמוהו כידידו הצעיר בגני התערוכה, תולה את העתיד בשיטה. אי אפשר לבוא אליו בטענות כי הוא ביטל את חששותיו של הנער הזקוקר המפודל בנהמת ארי זקן.

אבל מה דינו של הבכיר הטוען כי הבחירה הישירה ממיטה אסון שלטוני על מדינת ישראל לטווח ארוך, אך מפני ששעון השלום עכשיו אינו סובל תיקתוקים של אורלוגי מתר אידיאליסטים, אין משגיחים בעתיד הרחוק. הקרוב חשוב ממנו!

ספק אם יש קשר הגיוני בין תקוות השלום לבין חרדה מפני התוהו האקולוגי של הדמוקראטיה הישראלית. הקשר האחד, האפשרי אולי, הוא שעל פי הנורמות העוכרות בעבודה, מי שאינו מסכים לדעה אחת מדעות ראש הממשלה חשוד כמי שחותר באורח בלתי נלאה לעלות לדוכן תותחיו. בקצם, ההסבר האחר האפשרי הזה, מוצע לנו בלא בושה על ידי הבכיר הדמוקראט. ויכוח במרום זמן על הבחירה הישירה יגרום להתפוררות מחנה השלום; והח"מ עלול להיפגע וגדודי נאמניו יקומו להכות בגדודיו של מגנו המתמרד מימים ימימה, ומן הקרב המתמשך הזה יעלה רק מכנה אחר על ביצות השלטון, הדיוק הימני!

מפחיד עד אימה לחשוב על אלו כדי תרנגולת של אחות. שותפים לאחריות נשענת ממשלת הקדנציה הזאת, מה מידת האמון לעומק שרוחשים שני ראשיה זה לזה כשגל ויכוח ענייני נראה בעיניהם כמלכודת ודאית.

ההבדל האחד בין המדינאים שיש לנו בימין לבין אלה שיש לנו בשמאל הוא שלאלה גם אלה אין מחוייבות לבנות לנו עתיד על פי צו של אמת שלום. אלא שאלה שבשלטון אינם רואים אלא עד לבחירות האלה שבאופוזיציה אפילו לא עד שם. המשותפים הוא מורץ לשווה ראייתם ואחריותם של השניים. הם לא יודו בזה איש גם לא מצפה מהם שיודו. בינתיים שלטון האחת תבצע שחרית שלטון האחרת. כל אחת מחוייבת לאור יומה שלה ומושלת כמי שאין לה אחריות להמשך שהיא מביאה לממשלת רעותה.

אינני מאשים חלילה איש מקברניטינו ברצון רע מלכתחילה. אני מכבד עד למאוד תרומתם הסגולית לבנין המדינה, להגנתה, לשלומה, לטובתה ולרווחתה. אני מכבד העושים בימין ובשמאל עד לשעה שעמלנותם המבורכת מביאה אותם לתהגות ההכרעות ההיסטוריות. שם אורבות להם נורמות השלטון הנמהרות. שם מקפיצים אותם מדרגה מעל יכולתם הטבעית. שם הם עומדים גבוה יותר מגובהם הנתון. האוויר של רמות ההיסטוריה דליל ומסחרר את דעתם. הם מהלכים לאורה של שמש השלטון הבוהקת והם מסתנוורים כל מנהיגי העולם מעולם, לבד מיחידי סגולה ספורים. מנהיגי ישראל גם הם בכלל זה. אי אפשר לעולם בלי שליטים. לכן הוא גם נראה כפי שהוא נראה. לכן יש לו לעולם תולדות כפי שיש לו, לכן תקוות אמת כפי ששמורות לו, לכן טוב הנבון והנבון הוא לצפות בכל יום למשיח שיבוא... לעתים רחוקות ונדירות שולח האלוקים את הטוב בבניו להנהיג את העולם. כל היסטוריון יודע את זאת. מי שראוי, על פי רוב אין לו כח להגיע, ומי שמגיע מכבדים אותו כאילו הוא ראוי. כך נבראנו, זאת חולשתנו. אנו מתקבאים בבעלי ההצלחה וקדים לפניהם קידה, אבל אין לנו אורך רוח לחכות עד שיתברר מי ראוי לתהילה! התקשורת צמאת הרייטינג היא הכוהנת הגדולה של דת מאמיני ההצלחה. היא פותחת לפניה את מקדשיה וכבר היא כורה בחצרותיה קברים למתיה. היא צורכת מנצחים ומכינה מפסידים. היא מעטרת אותם בהדר זרי הדפנה ועוד טרם יבלו, היא משרטת מצחם בזרי קוצים. היא מסממת אותנו בקוקאין המרהיב את אופקי ההווה עד אין סוף, עד שאיננו רואים את התמול ועד שלא איכפת לנו מן המחר. היא מאירה בזרקורי ענק את המנהיגים העוברים אותה, ולאורה הבוטה הם לשים לנו את עתידנו. ואנחנו רואים...

ל"מפדל" את הימין

מאת זבולון אורלב

מר"צ היא המפלגה המצטיינת של הקדנציה הנוכחית. כל שהבטיחה לבוחריה בתחום המדיני־תרבותי, קיימה. נחתם הסכם אוסלו, רבין לחץ ידי ערפאת, הממשלה הכירה באש"ף, בוצע הסכם עזה ויריחו תחילה, נחתם הסכם קהיר לביצוע הסכם אוסלו ביהודה ושומרון. המדינה הפלשתינית בגבולות 67 בדרך בברכת הממשלה. ירושלים השלמה בסכנה. בתחום התרבותי – הוצב סימן שאלה על זהותה היהודית של המדינה, טושטשה המחוייבות של המדינה למורשת היהודית, עורפלה המסירות לערכי ציונות. בוטל ערך ההתיישבות, נעלם ערך העליה, ערכים אוניברסליים הם השולטים במקום ערכים יהודיים. גם בערך הביטחון פגעו ושחקו את המוטיבציה למסירות נפש לקיום המדינה והגנתה. "השלום" הפך לחלופה לקיום יהודי במדינה בטוחה ושלמה. הם הבטיחו מדינה חילונית אוניברסלית בגבולות 67. הם מקיימים זאת. הם הבטיחו "קומרץ" רבין. הם קיימו.

לעומתם, הימין מגמגם ומאבד גובה ואהדה. על הנייר יש הנהלת אופוזיציה בה מאוחדים כל מפלגות האופוזיציה. למעשה, כולם מתבטלים בפני הליכוד, וליתר דיוק בפני ביבי נתניהו. כלפי חוץ נראה שהימין זה הליכוד והליכוד זה ביבי. הציבור מבין שכל מפלגות האופוזיציה, והמפד"ל בתוכן, עומדות דום במסדר, ומוכנות לבצע את פקודות הליכוד. אין ביטוי עצמי רוחני – אמוני היהודי של הציונות הדתית, של המפד"ל.

גם אלה שלא שבעו נחת מדרך זו של המפד"ל, ואנוכי בתוכם – החרישו עד עתה. אבל הליכוד – ביבי, צבר לאחרונה יותר מדי שגיאות: ההחלטה שהוביל הליכוד־ביבי להצביע עם ערביי אש"ף בכנסת נגד ההפקעות בירושלים, ההחלטה לפלג את הליכוד ולהחליש את סיכויי הימין להחליף את השלטון, התמיכה של ח"כים מהליכוד בחוקי יסוד של מר"צ הפוגעים במעמד הממלכתי של הדת ובציביונה היהודי של המדינה, והיעדר תמיכתם במאבק הנחוץ לקיום חינוך דתי ואופי יהודי מחייב למדינת ישראל. זהו הליכוד־ביבי.

תנו לליכוד־ביבי לעשות את השגיאות בלעדנו. אנו לא צריכים להיות "מובנים מאליהם" כתומכי ביבי לראשות הממשלה, ונגררי הליכוד לקואליציה אפשרית. לנו יש עמדות ערכיות עצמאיות, לנו יש השקפות רוחניות עמוקות ושורשיות. אצלנו זה לא קריירה שלטונית אלא אמונה יסודית ודבקות באורח חיים יהודי־ציוני בעל משמעות.

המפד"ל צריכה לקחת באומץ את ההובלה של מחנה הימין. היא לא צריכה להכריז לצד מי היא ומאיזה צד היא. היא צריכה לדרוש מאחרים להתייצב לצידה.

למפד"ל יש את הדרך הנכונה, את האמונה, את התכנית האמיתית לשמירת שלמות הארץ, התורה והעם. למפד"ל יש את המנהיגות האמיתית. כל אלו צריכים לבוא לידי ביטוי מעשי ועצמאי בהתנהגותה כמפלגה ולהמחיש זאת ברבים כבר עתה.

מפד"ל עצמאית, בלתי תלויה, חזקה וגדולה תוכל ל"מפדל" את הימין, את הליכוד, את ביבי.

אם המפד"ל תגיע להכרה העצמאית בגודל התפקיד המיועד לה בתקופה קשה זו, היא תוכל להיות בעלת השפעה מכריעה ומובילה במדינה.

אם יש צורך, ויש צורך, להתייצב מול שגיאות הימין, הליכוד, ביבי – המפד"ל צריכה לעשות זאת. אם יש צורך, ויש צורך, להתוות את הדרך הנכונה להחלפת השלטון ולהציב את המנהיגות הראויה לכך, כולל לראשות הממשלה, המפד"ל צריכה לעשות זאת גם במחיר מחלוקת קשה עם הליכוד. אם יש צורך, ויש צורך, להיאבק נגד הליכוד וכוחות הפוגעים בדת ובציביונה היהודי של המדינה, נעשה זאת במלוא כוחנו.

אם יש צורך, ויש צורך, להבהיר כי המפד"ל אינה גרורת ליכוד ואינה בכיסו של ביבי, נבהיר זאת היטב ונאמר לכולם, שאנו נתמוך בהם ונלך עמם רק אם נוכל להשפיע בדרכנו ונוכל לעצב את השלטון עפ"י תורתנו. לא הם יובילו אותנו. אנחנו נוביל אותם.

מר"צ הצליחה ל"המריץ" את רבין, אנו נצליח כך ל"מפדל" את הימין, את הליכוד, את ביבי. אנחנו נהיה ההצלחה של הקדנציה הנוכחית הקדנציה הבעל"ט בשלטון.

דעת קנית - מה חסרת?
הדרך ל"אוצר הספרים" עוברת בבנק המזרחי.
מבצע מיוחד לתלמידי ישיבות ישראלים ותושבי חו"ל
הפותחים חשבון בבנק המזרחי:
שובר הנחה בסך 40 ש"ח
בקניית ספרות תורנית ברשת חנויות "ספרי המרכז - עולם הספר התורני" - ירושלים, וב"ספ"ק מישור" - בני־ברק. ובנוסף - מעניק בנק המזרחי שורת הטבות ייחודיות לתלמידי ישיבות ישראלים ותושבי חו"ל.
היכנסו עוד היום לסניף בנק המזרחי הקרוב אליכם,
פיתחו חשבון ותהנו מההטבות המיוחדות עבורכם ומשירותיו
של בנק מקצוען ולעניין.
שובר ההנחה בתוקף גם למחירי שבוע הספר העברי
תוקף המבצע עד 31.7.95. הבנק רשאי לשנות את התנאים בכל עת. *מגיל 16 ומעלה.
בנק המזרחי מקצוען ולעניין
אברמס נוה

מועדון גבעת השלושה
(ליד פתח־תקוה)
להלן זמני הרחצה הנפרדת לקהל הדתי:
(החל מיום י"ג סיון 11.6.95)
יום א' נשים - 16:30-18:30
יום א' גברים - 20:30-23:00
יום ג' נשים - 21:00-23:00
יום ה' גברים - 20:30-23:00

במקום:
3 בריכות · סאונה יבשה
סאונות רטובות · מגלשות
מגרשים ג'קוזי · מכון כושר משוכלל
03-9374873 ● 03-9374933

חתום על הצופה עתונך

هكذا عن الأصل

על סדר יומנו / מאת יוסף (יוסקה) שפירא

בוקה ומבוקה ומפולגה

זו אולי ההגדרה המתאימה ביותר לסידור המערכות בשדה הפוליטי. הליכוד אינו עוד מלוכד. גם אריק שרון אשר עלה בידו לאחד את חרות עם הליברלים ולהקים את גח"ל, לא הצליח לעכב את המהלך שהביא לפילוג. ביבי נתניהו הוא אכן יו"ר התנועה, אבל לא כל מי שנקרא בתואר יו"ר הופך למנהיג. כך בכל מפלגה וגם בליכוד. בכלל מעטים המנהיגים בין ראשי המפלגות בישראל, לרובן אין מנהיג ואולי לכולן. מנהיג חייב ללכד סביבו את רוב הכוחות המרכיבים של תנועתו. גם רבין, שהצליח להשתלט על המפלגה, לא הצליח בגלל מנהיגותו, אלא בגלל הפחד של חברי המפלגה מפני איבוד השלטון. עוד יתברר שהוא איננו מנהיג. הוא עוד לא עבר את כל המבחנים הקשים העומדים בפניו, המאבק על הויתורים הנוראים שלו לפלשתינאים, לסורים כולל המים. אבל המבחן הקשה ביותר העומד בפניו הוא מאבק הדורות על ההנהגה.

מערכה מסוג שונה עומדת בפני ביבי נתניהו. קודם לכל הוא צריך ללכד את מירב המרכיבים והאישים החשובים של הליכוד. חלק נכבד מהם הביע הסתייגותו מעמדתו של ביבי בהצבעה על שיטת הבחירות בליכוד. חלק אחר שותק, עמדה שגם היא ביטאה הסתייגות. בלי איחוי השברים לא יוכל הליכוד להציג את עצמו כאלטרנטיבה ממשית לשלטון הנוכחי. הליכוד המפולג עלול להבריח את המפלגות הקטנות לשיתוף פעולה עם מפלגת העבודה.

המאבק של הדור הצעיר על ההנהגה במפלגת העבודה, ייבחן על ידם גם על פי המצב בליכוד. ובימים אלה הוקמה תנועת העולים בראשותו של שרנסקי, אשר אם תהפוך למפלגה היא תגזול מצביעים מהעבודה, אבל גם עלולה לפגוע בליכוד. וגם קשה לדעת אם נבחריה יתמכו בממשלה של הליכוד או של העבודה. שרנסקי יכול להפתיע, יותר נכון שרנסקי מפתיע תמיד.

המספר הגדול של המפלגות והרשימות הקטנות העומדות לקום לקראת הבחירות הבאות יחזק בשתי המפלגות הגדולות את התמיכה בהצעה שהמפלגה שתזכה במספר הגדול יותר של הקולות נציגה יהיה ראש הממשלה. מפלגת העבודה כבר החליטה לדחות את ההכרעה על הבחירות האישיות לראשות הממשלה. דחיה זאת נותנת למתנגדי הבחירות האישיות את הזמן הדרוש כדי להשפיע על מרכז המפלגה לתמוך בהצעה השנייה. הם כבר העלו הצעה זאת, העשויה להיות פשרה שרבין לא יראה אותה כמכוונת כלפיו. המפלגות הקטנות רצו להיבנות מן הבחירות האישיות לראש הממשלה, שיטה שהיתה מאפשרת לבוחר להצביע עבור ראש ממשלה הרצוי לו ובנפרד לבחור במפלגה הרצויה לו. ה"מישמש" הקורה בהתארגנות המפלגות, עשוי להביא לשינוי האמור.

ה"נזילות" הקיימת בהתארגנות המפלגות, מחייבת את המפלגות הקטנות, הרואות עצמן כמרכיב קבוע וחשוב בשדה הפוליטי, לא לתלות את קיומן בשיטת בחירות אחת. התנועות הקטנות, ובראשן המפלגות הדתיות, חייבות לבנות את עתידן הפוליטי בדרך אשר שינויים צפויים בשיטת הבחירות לא יפגעו בהבטחת האינטרסים הרעיוניים העיקריים שלהן. בינתיים נראה שהן מתעלמות מצורך חיוני זה.

תעודת כבוד ב"מבט שני"

תכנית "מבט שני" ביום שלישי השבוע היתה תעודת כבוד לציבור הציוני-דתי, לבני עקיבא על כל מה שקם בגלגה וסביבה, לחינוך הממלכתי-דתי, למסורת התיכוניים התורניים של ציבור זה, להתיישבות הדתית החלוצית לגוניה, ה"קלאסית" והקהילתית, לעלייה הדתית ולכל מה שנקרא "הכיפה הסרוגה".

מה לא היה בצעירים אלה אשר ראינו לתכנית זאת? אהבת הארץ ובנכונות עילאית לשרת אותה בכל דרך, בשלום ובמלחמה, במעשה ובשירות צבאי, יושר, מחשבה עצמאית ולא שטיפת מוח, פתיחות, לא שנאה לזולת, אלא אהבתו, לא שנאה לאויבים אלא רצון להתקרב אליהם, חיפוש יערים, אך גם דאגה להתפתחות האישית, צעידים עם רגליים על האדמה.

אם הציונות הדתית היתה מזמינה סרט אשר יתאר את הישגיה, אי אפשר היה לעשות זאת טוב יותר משעשו זאת ב"מבט שני". הציונות הדתית איננה צריכה תעמולה, היא רק צריכה לדעת להציג את ערכיה במרוייק ואת הישגיה. ואין מי שמציג את הישגיה יותר מאשר צעיריה.

בת ארבעים לבינה

רב סרן (בר) אילנה

היא הפילה את הוולד בהריונה הראשון ולכן לא קיימו את מצוות פדיון הבן כשנולד בנם הראשון. שמונה שנים אחרי שנולד אותו בן, למדה רב סרן אילנה בקורסי היסוד של בר-אילן אצל ד"ר דובי הרמן. ממנו היא שמעה שהפלה לפני תום ארבעים יום להריון אינה פוטרת ממצוות פדיון הבן. מיד אחרי אותו שיעור ב"בר אילן", היא "טסה" אל בית החולים בו הפילה את עוברה הראשון ואימתה את השערתה שההפלה קרתה לפני מלאות 40 יום להריונה. היא שוחחה שנית עם המרצה של בר אילן ואחרי בדיקה נוספת נערך טקס פדיון הבן במסגרת אותה כיתת לימוד. אם וכאשר יוולד לרב סרן אילנה ילד נוסף, היא תוכל לקרוא לו/לה בר-אילנה, תרתי משמע.

עם הפנים לעתיד

ארבעים שנה מלאו לאוניברסיטה בר אילן. זהו אחד המוסדות של הציונות הדתית, השנוי במחלוקת. אבל תארו לעצמכם את החלל שהיה נוצר עתה אילו בר אילן היתה נעלמת. במלאת 40 שנה נערך מושב מיוחד של חבר הנאמנים, כולל אירועים, שעל טעמם ושייכותם לחגיגות ה-40 אפשר להתווכח. בינתיים עוד לא נערכו חגיגות 40 לציבור הרחב בישראל, לרבבות התלמידים והבוגרים. האוניברסיטה חייבת זאת לעצמה, לבוגריה ולציבור הדתי הלאומי.

באותה הישיבות של חבר הנאמנים מסר הרקטור משה קווה, סקירה על השנה האחרונה ועל העתיד: משה קווה הוא בוגר בר אילן, איש מדע ואיש מעש היודע להגדיר את מטרות האוניברסיטה, להציג אותן ולקצוב את הזמן שבו יש להגשימן. כמה מהן כדאי לפרט. הכנסות בר אילן ממחקר גדולות יותר מאשר ההכנסות מתרומות! האוניברסיטה מעבירה את כובד המשקל מתלמידי התואר הראשון אל תלמידי התארים השני והשלישי. בשנת תשנ"ה עלה מספר הסטודנטים באוניברסיטה ב-750, 2/3 מהם לתארים הגבוהים. האוניברסיטה מתכוונת להכפיל את מספר הסטודנטים לתארים הגבוהים, תוך 4-5 שנים.

מספר הסטודנטים הגיע השנה ליותר מ-18,000 ובחישוב של תלמידים מלאים ל-14,000. כשהמטרה, אשר פרופ' קווה הציג, היא להגיע תוך חמש שנים למספר המרבי – 18,000 תלמידים מלאים. זאת מלבד תלמידי תואר ראשון בשלוחות שמספרם הולך וגדל. את התואר השני יעשו תלמידי השלוחות באוניברסיטה. בר אילן היא חלוצת השלוחות בפריפריה. היא הקדימה ומקדימה, בזמן ובהיקף, את כל מוסדות ההשכלה הגבוהה. מפעל השלוחות יש בו שליחות ציונית. השלוחות מאפשרות לתלמידים מן הפריפריה לקבל חינוך אקדמי, בלי להתנתק בהוצאות הכבדות הכרוכות בלימודים במרכז הארץ. בהקמה את השלוחות יצרה אוניברסיטה בר אילן הזדמנות לתלמידים שאינם דתיים, לספוג בהן מעט מן האווירה אשר היא משתדלת להנחיל לתלמידיה, לפחות לטעום ממנו על ידי לימודי היסוד ועל ידי מרצים שרובם הגדול שומר תורה ומצוות. השלוחות גם מהוות סדנת הוראה מצויינת לבוגריה.

האוניברסיטה נערכת למספרים הצפויים בשנת ה-2000, כאשר מספר התלמידים "הזכאים" לבגרות בישראל יגיע ל-100,000, כשהם מתדפקים על שערי האוניברסיטאות.

הנשיא

אישים שונים לקחו חלק בהכנת מושב מיוחד זה של חבר הנאמנים ונשאו בו את דבריהם, והיו בישיבות גם רגעים של התעלות והרגשות יצירה.

אחד מהם, שאינו קשור דווקא בצד היפה של ניהול האוניברסיטה, היו דברי הסיכום של נשיא האוניברסיטה, פרופ' שלמה אקשטיין. שלמה אקשטיין הוא אחד מבכירי ובוגרי המרצים של בר אילן, זה למעלה מ-35 שנה. איש בכלכלה בעל שם, וזה חבר מרכזי בועדות שונות אשר ממשלות ישראל הקימו. עמד בראש פרוייקט תעלת הימים, שמפלגת העבודה ששה לבטלו, למחות אותו. שלמה אקשטיין הסביר למשתתפים בישיבת חבר הנאמנים למה לא הציג את מועמדותו לקדנציה שניה של נשיאות. סיבה פרוזאית ומכאיבה: הוא הבחין ברחש שנוצר סביב בחירתו, הבין שיש לו גם מתנגדים, וכדי למנוע "ריב אחים" החליט שלא להיאבק. אע"פ שסיכוייו להיבחר היו טובים והוא מקובל על רוב מכריע של חברי חבר הנאמנים. זו היא גבורתו של שלמה אקשטיין, אשר על אף המשרות החשובות אשר נבחר אליהן, לא גבה לבו. לא זו בלבד, אלא שלמרות כל זאת, הוא הסכים לכהן כנשיא חצי שנה נוספת כדי לא ליצור חלל ריק. לא נוקם וגם לא נוטר.

סביב בחירת הנשיא התנהלו בבר אילן דברים שלא היו צריכים לקרות. האין זו הפעם הראשונה. יש באוניברסיטה "קליקה" האוהבת "לבחוש" ברשות שגם מפלגה פוליטית ופוליטיקאים לא היו "מתביישים" בהן... ואיני בטוח שאותה "קליקה" תורמת תרומה נוספת לאוניברסיטה. להיפך. יש מהם שנהנו הנאה לא מבוטלת ממנה. ואין כוונתי להנאה רוחנית.

המשבר סביב בחירת הנשיא והתנהגותו האבירה של הנשיא יוצרת הזדמנות באותה שהנהגת האוניברסיטה תשרש את התופעות הללו. הנשיא פרופ' שלמה אקשטיין, יו"ר חבר הנאמנים ד"ר מוריס גרין והרקטור פרופ' משה קווה, מסוגלים לעשות זאת!

ליבאי שר הפנים

יש עיר אחת בישראל שבחריה ומנהיגיה מתעללים בילדי העיר. הם בנו בניין לעיריה על אחד הגנים היחידים שבמרכז העיר. אין עוד עיר בארץ, שמספר המטרים הירוקים לילד הוא כל כך קטן כמו בבני ברק. הם נותנים לבתי הכנסת המאוכלסים ביותר בבני אדם 20 שעות ביממה, לעמוד בגנולתם. הם נותנים לבתי כנסת וכדומה לבנות באופן פרוע עם רשיון ובלי רשיון. וחריגה בבנייה, גם בבנייה הפרטית, היא מנהג רווח. אם יש בית בלי חריגה תושבי בני ברק משתאים על כך. חברי הנהלת העיר מאפשרים העמדת אוטובוסים ישנים במקומות מרכזיים בעיר, כדי למכור מתוכם את פירות השביעית על ידי אוצר בית דין. האוטובוסים הללו עודם עומדים במקומות המרכזיים שהוצבו והופכים מחסה לחתולים ולעכברים. הם מאפשרים לאנשים לא לשלם קנסות. אמר לי פקיד עירוני, שאיני רוצה לפרוט בשמו, שרוב הקנסות על חנייה בבני ברק, אינם נפרעים. אחוז כתות הלימודים המקומות במבנים עראיים הוא לענ"ד הגדול ביותר בישראל.

ראשי העיר ונבחריה מטעם המפלגות החרדיות, אינם זקוקים לקולו של הבוחר. הבוחר מקבל הוראה מהאדמו"ר שלו או הרב שלו ועל פי הוראה זאת הוא מצביע. זו העיר הראשונה אשר שיטת הרוטאציה בראשות העיר הפכה לשיטה קבועה, בתיווך ראשי המפלגות החסידי והליטאי. חברים בהנהלת העירייה מעיזים להיאבק על הקמת מבנה של התנ"צ שלהם, תוך חריגה שאין לה אח ורע! אדם שקנה דירה אינו יכול להיות בטוח מה ייבנה מול חלונותיו. חבר הנהלת העיר יכול לרכוש 2-3 מגרשים ולבקש, לאחר שהם ברשותו בקנייה או בדרך אחרת, את שינוי התב"ע הגדלת מספר הדירות ביחידה, פי 2-3 מהתכנית המקורית. זאת אחרי שהוא מבטיח את תמיכת הרוב, שהרי מי יתמכן להצביע נגד וליצור אי נעימות עם חבר הנהלת העיר, שמחר הוא יזדקק לתמיכתו בעניין אחר. ואיך יוצאים ידי חובת "הצדק והיושר"? המבקש את הבקשה "יוצא מהישיבה" בשעה שמועצת העיר היושבת כ"ועדת משנה", דנה בבקשתו. והמבקש דואג שיציאתו רבת הרושם מן הישיבה תירשם בפרוטוקול.

שעה שכל הערים סביב אצות קדימה, בתחומים שונים, אין לעיר שום תבנית מתאר חדשה לקראת העתיד, אין שום דאגה להבאת עסקים לעיר. שום מחשבה לטווח ארוך אשר בעזרה "יראו את האור בקצה המנהרה".

ועכשיו מענישים את ילדי בני ברק וקניה בעונש האשפה. אדם שלא ראה זאת אינו יכול לתאר לעצמו מה קורה בעיר. פלא שעוד לא פרצו מחלות ומגיפות. ואיש אינו פוצה פה ומצפצף. גם מנהיגיה הרוחניים של העיר אינם נועצים יחדיו כיצד להציל את העיר, פשוט להצילה!

אין אחר הסבור שאפשר לפתור את בעיית העיר מבלי להקים ועדה קרואה. אבל משרד הפנים לא עשה דבר. למה? כי היחס לחרדים הוא יחס של אפליה. מזלזלים בבעלי משפחות ברוכות ילדים, מזלזלים ב"שחורים". לילדים "עם הפאהל'ך" אין כתות? לא נורא, הם "ילדי השחורים". הילדים בסכנה של מחלות? לילדים אלה הפרים ורבים, מתייחסים כמו לנדרי תתולים. אם היה מצב כזה בעיר או בעיירה אחרת, האם משרד הפנים לא היה מקים מיד ועדה קרואה? לא הכל תלוי בפרנסי העיר. יש שם עוד כמה פרנסים כמו ביניהם בנינינו, אבל הם אינם יכולים לעמוד נגד הרוב.

השר ליבאי הוא משפטן, הוא שר המשפטים, ובהזדמנויות שונות הוא מטיף נגד עיוותים, אפליה ושחיתות. היום הוא גם שר הפנים. הוא חייב קודם לכל דבר אחד – להציל את העיר בני ברק מפני פרנסיה ולהפקידה מיד בידי ועדה קרואה! לא לחודש ולא לחודשים ואולי גם לא לשנה, אלא עד אשר יובטחו עתידם ורווחתם של ילדי בני ברק ותושביה, עד אשר תגובש תבנית לפיתוחה של העיר והכנתה לקראת שנות האלפיים!

המפד"ל

ב"ה

י"א בסיון תשנ"ה
9.6.95

הליכוד במחנה הלאומי

חודשים רבים הסקרים מנבאים מהפך בבחירות הקרובות.
ממשלת רבין עקב כישלונותיה הרבים, מאבדת את אמונו של העם.

הפילוג האחרון בליכוד מעמיד בסימן שאלה את היכולת של המחנה הלאומי לבצע את המוטל עליו בכך שיחליף את השילטון.

המפד"ל רואה בדאגה רבה את הפילוגים הרבים שמתרחשים בקרב סיעות האופוזיציה.

המפד"ל פונה לכל חברי האופוזיציה, לרסן את תביעותיהם ולהעדיף את השלום בתוך המחנה הרחב על מנת להצליח לגרום למהפך בבחירות הקרובות.

לא עת לחשבונאות, לא עת להעדפת האינטרסים הקבוצתיים, המשימה הלאומית חשובה יותר, ולשמה יש להתלכד.

התנועה הדתית לאומית, המזכיר המדיני

סיכומו של שבוע

הליכוד – מנהיגות או כניעה?

המאורע הדרמטי של ישיבת מרכז הליכוד, שעה שדוד לוי ותומכיו מחרימים ומתבצרים מבחוץ, היה בנוי על יסוד ברור: הפגנת מנהיגות של בנימין נתניהו. הוא היטיב לתאר את כל המשברים הקודמים שגרמו לירידת הליכוד, את המהלכים האולטימטיוויים של דוד לוי מול מנהיגי הליכוד הקודמים, מנחם בגין ז"ל, ואחר כך יצחק שמיר. הם נכנעו לאיומיו. הוא, נתניהו, החליט ללמוד לקח. לא להיכנע.

נתניהו, שהיה חייל בסיירת מטכ"ל, תיאר כיצד הוא התייחס בקרב ל"אש מן העורף". במצב כזה כאשר הלוחם נקלע למצוקה, עליו לטפל באש שבאה מן העורף, לפני שהוא מתקדם לקראת היעד. אם ישאיר את העורף במצב מסוכן, ימצא את עצמו במצור. זה מה שהוא עשה במרכז הליכוד. הוא החליט קודם לחסל את האש שנורתה עליו מן העורף, ובכך ביקש, דרך אגב, ללמד לקח לא רק את דוד לוי, אלא גם מתנגדים נוספים, שנושפים בעורפו ואינם מוכנים לקבל את מנהיגותו.

התרגיל של דוד לוי, להצמיד אקדח לרקה של מנהיגי הליכוד – או שאתם מקבלים את דרישותי, או שאני נפרד מכם ואתי כל בני עדות המזרח – הצליח נגד מנהיגי הליכוד הקודמים. הם נכנעו לאיומיו. נתניהו החליט שהפעם זה לא יעבור. הוא התייצב מול האיום בפילוג והקמת מפלגה עדתית, מול הליכוד, ולא נכנע, למרות שבטווח הקצר זה עלול להזיק לו. הוא בחר במנהיגותו בליכוד, על חשבון הבחירות לראשות הממשלה ולכנסת. זאת מתוך הנחה שעליו לבצר את העורף, בטרם יפתח בהתקפה חזיתית מול מפלגת העבודה.

דוד לוי מנפנף בדגל העדתי. זהו הדגל שהוא מחזיק בו כל השנים. בזכות דגל זה התקדם מפועל בניין בבית שאן עד לתפקיד של שר חוץ בממשלת ישראל. ספק אם דגל זה עדיין מהווה בימינו נשק אפקטיבי. הוא אמנם מנהיג עממי, איש מן השורה, אבל לא דמות של מנהיג כריזמטי שיכול לסחוף אחריו המונים, בוודאי לא בכוח אישיותו. יש לציין, כי מאז שקם "השד העדתי", לא קם מנהיג עדתי ברמה שיכול לשכנע בכוח מנהיגותו הכובשת את הציבור בישראל שהוא ראוי למנהיגות. כל הרשימות העדתיות שקמו בישראל נכשלו בין השאר בגלל חוסר מנהיגות.

אם דוד לוי יקים מפלגה עדתית משלו, ייתכן שבמאבק בין שני המחנות הגדולים, ימין ושמאל, הוא יוכל למלא תפקיד של ממליך מלכים, אבל לו לא תהיה המלוכה. הוא יישאר רחוק מלקבל תפקיד בכיר, בעוד שבתוך הליכוד הוא יכול להשיג מעמד הרבה יותר בכיר, אם יסכים לקבל את מנהיגותו של נתניהו. זה יהיה השיקול של דוד לוי, כאשר יצטרך להחליט אם להיפרד מהליכוד ולהקים מפלגה חדשה.

מחנה הימין עלול להגיע לבחירות לכנסת כשהוא מפוצל. פיצול זה הוא שהביא בבחירות הקודמות לעליית השמאל. הבעייה האמיתית היא חוסר מנהיגות בימין, חוסר ליכוד ואחדות. נגד מנהיגותו של נתניהו נאבקים מאחור לא רק דוד לוי, אלא גם שרידי הליברלים ו"הנסיכים" של "חרות" לשעבר, שמקבלים את מנהיגותו בחירוק שיניים. הם מחכים לו בפינה. גם ח"כ אריאל שרון לא שש להריע לנתניהו.

הפגנת המנהיגות של נתניהו במרכז הליכוד נועדה לשכנע שהוא מנהיג שאינו נרתע מאיומים. אבל בסופו של חשבון עדיין לא בטוח מי הרוויח מהפגנת המנהיגות הזו ומי הפסיד. ברור רק דבר אחד: מחנה הימין כולו יפסיד מהפילוג במפלגת הימין הגדולה.

י. א.

שבוע הספר העברי - חגיגה וטענות

השיגרה, כך אומרים, הפכה למעין תופעת לוואי לאירועי "שבוע הספר העברי" ברחבי הארץ. מו"לים מערימים ערימות של ספריהם ומציעים למכירה בתנאים נוחים. סופרים ניצבים ליד הדוכנים ונוסף לחתימות שהם נכונים להעניק, יש מהם המתנדבים להקריא קטעים מיצירותיהם.

את "שבוע הספר העברי" יזמו גם השנה ראשי התאחדות הספרים בישראל, האנשים אשר על הפקת הספרים מלאים טענות כרימון. הן ככלות הכל, השנה, במיוחד, נפגעה ההוצאה בשל עלות הנייר שרשמה שיאים, בהיקף חסר תקדים. לא בכדי מצא לנכון שי האוחמן, יו"ר ההתאחדות, להסיח במהלך מסיבת העיתונאים המסורתית שקיימה לקראת "השבוע", טענות גם כלפי מפעלי נייר חדרה על עלות הנייר. מפעלים אלה, מסתבר, מספקים כ-85 אחוז מהתצרוכת של הנייר למו"לים, עד כי מרכיב הנייר בעלות הספר בכלל נע בין 30 ל-60 אחוז (!).

ואם לא די בכל אלה, גוברת התחרות עם ערוצי הטלוויזיה, ולא פחות מכך – עם עיתונים ומקומונים למיניהם. ובכל זאת, חגיגת "שבוע הספר העברי" משמשת למו"לים ולראשי הוצאות הספרים בישראל מעין נחמה פורתא, שהרי דוכני הספרים מהווים עדיין מוקד משיכה גובר ל"המוני בית ישראל". הגם שרבים נמשכים, ובעיקר ילדים ובני נוער, אל תוכניות הטלוויזיה ומשחקי המחשב.

נהירתם של האלפים אל מוקדי מכירות הספרים הפכה למעין חגיגה עממית, מסורתית. "שבוע בשנה מעניקים לספר העברי את התחושה שלא נס לחו והדר לא הועם". אומר אחד הסופרים, השואב עידוד רב מאותם ימים שבהם מתגודשים הכיכרות במאות הדוכנים ואלפים באים לעיין במבחר היצירות, חדשות וישנות.

שי האוחמן סבור אפילו כי מדינה צריכה להשקיע בתרבות הקריאה, ולכן על משרדי הממשלה להעמיד מקורות סיוע לעסקי המו"לים בישראל.

חיים פיקרש

פולין: דיונים אקטואליים ולוחות זכרון

מנכ"ל משרד הביטחון, אלוף (מיל') דוד עברי, ביקר בפולין כאורח משרד ההגנה הפולני. ביקורו של מר עברי היה במסגרת ביקור גומלין לביקורו של סגן שר ההגנה הפולני בארץ ולצורך הכרת מערכת הביטחון הפולנית והעומדים בראשה. במהלך ביקורו קיים מר עברי עם מארחיו סדרת דיונים בנושאים שעל הפרק: תהליך השלום, האירועים במזרח התיכון ובאירופה וקידום נושאים משותפים. בתמונה: מנכ"ל משרד הביטחון ומלוויתו ליד לוחות הזכרון לנרצחים במחנה ההשמדה בבירקנאו.

"יריות ראשונות" במערכת הבחירות לכנסת ה-14

השבוע היינו עדי ראייה ועדי שמיעה ל"יריות ראשונות", מימין ומשמאל, במערכת הבחירות לכנסת ה-14. והרוב בעם, כדרכם, "וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק".

ותיקים בפעילי המפלגות השונות ודאי ישכילו להפיק לקחים מכינוסים, סגנון דיוניהם של "העבודה", מזה, ושל "הליכוד", מזה.

זה הזמן שגם ראשי המפד"ל יתחילו להתעורר ולעורר את ציבור חבריהם ואוהדיהם ויפעילום כדרוש בתקופה של הכנה מוקדמת למערכת בחירות, שכבר ניתן לקבוע כי תהיה זו מערכה קשה, סבוכה ומייגעת.

עתה הזמן להביע תקווה ומשאלת לב שראשי התנועה ינהגו הפעם יותר זהירות בצעדיהם הראשונים. יימנעו בחזרה על טעות שעשו בימים שלפני הבחירות לכנסת הנוכחית, ה-13, כאשר בתפזזות מיהרו "למכור את התנועה" לצד אחד, ובקולי קולות הכריזו "המפד"ל – לימינך". עוד בערב הבחירות ידע מחנה הימין שהמפד"ל בכיסו. לא כאן המקום לפרט ולהוכיח מידת הנזק ש"מכירה" זו גרמה למפד"ל שמיהרה לוותר על דרכה העצמאית. די להזכיר את ההצבעה נגד הממשלה בנושא הפקעת הקרקעות בירושלים. אולם, אין כוונתנו כאן להאשים, לבקר, אלא לנסות להשפיע על הנהגת התנועה לשמור מכל משמר על דרך עצמאית ושקולה יותר.

כרגע עומדת המפד"ל בפני הכרעה חשובה ויסודית: בחירת מועמדים למוסדות-כיצד? זו הבעייה שגרמה משבר בהנהגת הליכוד. בעד ונגד "בחירות מקדימות" ("פריימריס").

במושב קרוב של הוועידה, בכ"ד בסיוון (22 ביוני), תוצג שאלה זו בכל חריפותה. הדעות בעד ונגד שקולות כמעט. התומכים אומרים: ללא שיטה זו, ראו לאן הגיעה מפלגת העבודה. חייבים לנהוג ב"בחירות מקדימות", ולגייס תמיכה רחבה של ציבור חברים. לעומתם טוענים המתנגדים: לא ולא. זו שיטת בחירות המתאימה לעתירי ממון. למפד"ל התפקדו כ-127 אלף חברים. חבר, מועמד, שירצה להגיע לכל אחד מהנ"ל, יצטרך להוציא 127 אלף ש"ח רק דמי בול למכתב, הוסף לזה טלפונים, זימון ל"פגישת תה או קפה", זימון ל"מסיבה" או אסיפה לתעמולה והסברה, דמי נסיעה, ועוד. בתהליך ל"פריימריס" ארצי מוצע לחלק המדינה ל-15 מחוזות, למשל, ולמועמד קל יהיה יותר להגיע לכ-10 אלפים חבר. המועמדים ידורגו במושב מיוחד של הוועידה.

החשוב מכל – ארגון הסניפים בשיטתיות ולפי תוכנית מוגדרת. משימה זו אמורה להתבצע כאשר קופת המפד"ל ריקה. מאות עובדים מסניפים רבים ושונים פוטרו.

שומה על הנהגת התנועה לפנות למתנדבים בארץ ובחו"ל שיסייעו בהעמדת אמצעים הדרושים לפעולה ארגונית זו.

מוכרים יותר דירות – ומחכים לעליות מחירים

בניגוד להערכות שהועלו בשנה הקודמת כי מחירי הדירות נמצאים בירידה, יש באחרונה מגמה הפוכה. מנתונים חדשים שנמסרו השבוע עולה, כי גוברות הציפיות של הציבור לעליית מחירי דירות, ובמקביל יש עלייה במכירת דירות.

ברבעון הראשון של השנה נרשמה עלייה במכירות של דירות חדשות בסקטור הפרטי וירידה בהיצע ובמלאי הדירות הלא מכורות. לפי נתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נמכרו בינואר – מרס ב-24 הערים הגדולות 4690 דירות חדשות בסקטור הפרטי. זו עלייה של ששה אחוזים לעומת הרבעון הקודם ושל 26 אחוז לעומת הרבעון המקביל אשתקד. זאת בהמשך לעלייה במכירת דירות שחלה מתחילת 1994.

סקר שנערך ביוזמת בנק טפחות בקרב 500 איש, עפ"י מידגם מייצג, מראה, כי כמעט שני שלישים מהציבור מעריכים כי מחירי הדירות יעלו בשנה הקרובה. 62% מהמשתתפים בסקר העריכו כי בשנה הקרובה יעלו מחירי הדירות, 13% סברו שמחירי הדירות ירדו, ואילו 25% העריכו כי המחירים יישארו ברמתם הנוכחית. 58% מבין אלה שסברו כי מחירי הדירות יעלו העריכו כי המחיר יעלה בשיעור של 10%: 15.5% גרסו כי מחירי הדירות יעלו ב-10% – 20%, ו-10% העריכו כי מחירי הדירות יעלו ב-20%. בקרב הצופים ירידה במחירי הדירות, הרוב גורסים כי הירידה תהיה בשיעור 10%, כרבע מהנשאלים צופים ירידה בשיעור שבין 10% ל-20%, ורק 2.5% מהנשאלים צופים ירידה גדולה יותר.

בקרב גורמים מקצועיים מצביעים על כך שבעיית הקרקע תוסיף להוביל לעליית מחירי הדירות. הקרקעות שמינהל מקרקעי ישראל מוציא לשוק הן בהיקף מוגבל מאוד ובמחירים גבוהים מאוד. גורם נוסף המושך את מחירי הדירות כלפי מעלה הוא עליית הביקושים בכל תחומי הצריכה, ומובן כי הדירות מובילות בביקושים. כן גם גוברת המגמה של העדפת השקעה בדיור על פני השקעות פיננסיות.

ר' ד'

סל ירקות לנשיא

נציגי מגדלי הירקות בישראל הגיעו השבוע, אחרי חג הביכורים, לבית הנשיא בירושלים והגישו לנשיא המדינה ולרעייתו סל ירקות מיטב הארץ. הנציגים סיפרו לנשיא כי בארץ מגדלים כ-60 מיני ירקות בהיקף של כמיליון וחצי טון בשטח של כ-500 אלף דונם, מהם מיליון טון לשוק המקומי (כולל 8%-10% יצוא) וחצי מיליון טון לתעשייה. מגדלי הירקות איחלו לנשיא ולבני בית ישראל שנת שפע יבולי ברכה.

גירוש ספרד

מאת יוסף פרידלנדר

חיים ביינארט, גירוש ספרד, הוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית ירושלים, תשנ"ה

"כאשר נקרא ציבור (יהודי ספרד) לעמוד במבחן, מבלי שיכול היה לשער מה טומן לו הגורל בחובו, הוא נטל בידיו את מקל נדודיו, באמונה בבוראו שהעמידו בנסיון. כל יוצא בגירוש הוא שביטא גם את אמונת הכלל" – כותב פרופ' ביינארט בראשית ההקדמה לספר.

כך חרב יישוב יהודי גדול, שהיכה שורשים בחצי האי הפירנאי במשך אלף וחמש מאות שנה. היהודים התגוררו במאות יישובים קטנים וגדולים, התפרנסו, תרמו למשק המדינה ופיתחו תרבות יהודית לפאר ולתפארת. הכל תם ביום המר והנמהר, ז' באב הרנ"ב (31 ביולי 1492).

הכנת דעת הקהל לגירוש נמשכה שנים רבות, אולי מאז 1391, כאשר יהודים רבים הוכרחו להמיר את דתם בזמנים, וגרמו לבעיית האנוסים, "הנוצרים החדשים", בעטיים של הכמרים, הנזירים והמשומדים יהודים. הללו קיוו, שבמשך כמה דורות יתבוללו ה"קונברסוס" בחברה הנוצרית ושלום על הנוצרים והיהודים כאחד. אלא שלא כך היו פני הדברים; רובם של האנוסים חיפשו דרכים לחזור לעמם, אם בדרך היציאה מספרד לעבר הים – צפון אפריקה, איטליה, טורקיה וארצות אחרות – ואם בדרך ההשתקעות ביישובים קטנים ומרוחקים, הרחק מעינם של קנאי הדת הנוצרים והאינקוויזיציה.

בין שני עולמות

הכמרים עמדו על התבוללות של היהודים. בו בזמן לא הייתה החברה הנוצרית בספרד מוכנה לקלוט את הנוצרים החדשים. הכנסייה פתחה לפניהם את שערי הנצרות, אבל שערי הנוצרים נשארו נעולים לפני היהודים לשעבר. האנוסים היו כמין "שמה הפקר", הם לא היו יהודים, כשם שלא היו נוצרים. הם היו תועים ותוהים בין שני העולמות.

לשם "תיקון" הנשמות התועות נוסדה האינקוויזיציה, אשר פעלה בדם, באש ובעינויים רבים של גוף ונפש כדי לעקור את היהדות מליבם של האנוסים. בו בזמן דאגו התושבים העירוניים להפרדת המגורים בין יהודים לבין נוצרים. הכנסייה האשימה את היהודים בכשלון המרתם של האנוסים. עצם הקיום היהודי – טענו הכמרים – גרם לאנוסים רבים לחזור בתשובה במחתרת. החומר הרב מארכיוני האינקוויזיציה, אשר נבדק על-ידי פרופ' ביינארט, מאשר את רצונם של אנוסים רבים ושל צאצאיהם לחזור ליהדות. קיומה של האינקוויזיציה במשך מאות שנים מעיד, לדברי המחבר, על הכישלון הגדול של מלחמתה ביהדות.

במאת השנים שקדמו לגירוש רבו כתבי השטנה נגד הדת היהודית ונגד היהודים הקוראים להעניש את היהודים על השפעתם המזיקה על האנוסים, אשר מקיימים בכוח – בליבם – את מצוות היהדות, האויל ואינם יכולים לשמור עליהן בפועל. הפתרון הנראה לכל, המקטרגים והמשטינים היה הגירוש. הצו של הגירוש נוסח בידי הכמרים. המלך פרנאנדו והמלכה איזאבלה עשו את רצונם כאשר חתמו על הצו.

פרופ' ביינארט איננו מאשר את שני הסיפורים, על פגישתו של דון יצחק אברבנאל למלך לבטל את הגזירה תמורת תשלום כופר, ועל אזהרתו של טומס די טורקימדה למלך, שלא ימכור את ישו, ודמות יהודה אישקריות. גם מנהיגם של היהודים בספרד, אברהם סניור, לא פעל בגרון והוא וחלק מבני ביתו המירו את דתם שישה שבועות לפני הגירוש.

על מספרי המגורשים התווכחו חוקרים ומלומדים. פרופ' ביינארט מעמיד את מספרם על מאתיים אלף נפש בערך. חלק מהמגורשים פנו לפורטוגל, אך כעבור שנים מעטות השיגה אותם שם חרבה של האינקוויזיציה. בקינה של ר' אברהם בקראט נאמר: "ויצאו כולם כמאתיים אלף רגלי. הגברים הנשים והטף נפוצים על ההרים ועל הימים, כצאן אשר אין להם רועה, ואויבינו שמחים לאיד, אומרים לא אדונים לאלה, והכללים באנו למלכות תלמסאן (צפון אפריקה) בשנים-עשר אלף נפש. ויפול מן העם בעת ההיא כשלושת אלפי איש פגרים מתים מרוב רעבה".

אכזריות וגזל

בערי ספרד נמצאו בימים ההם מרכזים של יוצאי גינואה באיטליה, שעסקו בספנות ובהפלגות בים לאיטליה ולארצות אחרות. יורדי הים האלה ניצלו את מצוקתם של הגולים באכזריות, בשוד ובגזל, כפי שמוזכרת כרוניקה אנונימית: "וכאשר נתפרסם במדינות גזרת הגירוש, באו דוגיאות של ייגנוביסי (גנואים) לערי ספרד, אשר על חוף הים להוליך היהודים. גם הם הרעו והשחיתו ושללו אותם ומסרו קצתם ביד לסטים הים המפורסם בימים ההם, הנקרא קורסל ינוביסי. ואותם שנמלטו לעיר ייגובה (גנואה) נתאכזרו עמהם היינוביסי ושללו וגזלו אותם, והגיע אכזריות ליבם הרע אל שיעור, שהיו שוללים העוללים מחיק אמם...".

אף-על-פי שצו הגירוש התיר ליהודים להוציא אתם ספרים, דאגה האינקוויזיציה לגזלם מידי בעליהם. בעיירה נידחת אחת החרימו הכמרים מאתיים ושישים ספרים של יהודים, ומהם נלקחו מאה וארבעים ספר מבתיהם של שלושה יהודים "בלבד". כמות ספרים גדולה כל כך בעיירה קטנה מעידה על רמתם התרבותית של המגורשים.

מן המסמכים הרבים שנבדקו על-ידי פרופ' ביינארט מתברר, כי היהודים שלא הלכו לגירוש והמירו את דתם היו בעלי אמצעים: רופאים, בעלי קרקעות, חוכרי מיסים ואחרים. היו מקרים, שכל בני המשפחה יצאו, פרט לאחד מהם שהמיר את דתו כדי לשמור על הרכוש המשפחתי עד כמה שאפשר ליום שניתן יהיה לחזור. היו גם יהודים שתלאות הגירוש והצרות גרמו להם לחזור לספרד, להמיר את דתם ולקבל בחזרה את נכסיהם, שנמכרו בזמן הגירוש בחינם לנוצרים.

מסמכי האינקוויזיציה מספרים, כי חלק מן החוזרים היו קרבנותיה לאחר מכן. וכך קרה גם לחלק מן הנשארים, שכבר ראו את עצמם בטוחים בגלל המרתם. היו אנוסים שגידלו חלק מילדיהם לקריירה בכנסייה. אך כאשר גדלו, מנעו בעדם לקבל תפקיד חשוב ובעל מעמד בגלל חטא מוצאם, ובכן, למרות הרצון העז להעביר את היהודים על דתם, פעמה גם גזענות מובהקת במשך כמה דורות. הנאצים לא היו הראשונים שעסקו בכך.

הנה סיפורו של אחד המגורשים, המקובל ר' יהודה חייט:

הוא וביתו ועוד מאתיים יהודים יצאו מליסבון בפורטוגל לכיוון איטליה. מגפה שפרצה באניה לא איפשרה לה להיכנס לשום נמל. ארבעה חודשים נעה הספינה ונדה, כאשר הנוסעים מתקיימים על "לחם צר ומים לחץ". האניה נשבתה בידי שודדים בסקי, שהביא אותה למלגה. שם יצאו לקראת הנוסעים נציגי העיר והציעו להם להמיר את דתם. כמאה אנשים המירו את דתם, וקרוב לחמישים מתו מרעב וממחלות, וביניהם אשתו של ר' יהודה. חודשים עגנה האניה בלב ים עד שהתירו לה להפליג. וכך הגיעו לעיר פאס בצפון אפריקה.

צרותיו של רבי יהודה לא תמו. מוסלמי אחד מעירו בספרד הלשין על ר' יהודה, והוא הושם במאסר. לאחר ארבעים יום פדו אותו יהודי שרשן והוא נתן להם מאתיים ספר מתוך האוסף שלקח לגולה. לאחר שחרורו היה טוחן בבית ישמעאלי בשתי זרועותיו בעבור פרוסת לחם רקה מן הדקה, "שאפילו לכלבים לא הייתה ראויה". בלילות היה הוא, יחד עם עוד יהודים, חופרים בורות בתוך ערימות האשפה העירונית ונכנסים לתוכם כדי להינצל מן הקרה. אחר גלגולים רבים הגיע ר' יהודה לנאפולי ושם נשבה בידי חיילים צרפתים. לבסוף הצליח להגיע לונציה, "כשהוא לבוש שק ובחומר כול". יוצאי ספרד במקום הכירו אותו עוד מארץ מוצאם וסייעו בידו, והוא העביר להם את תורת הקבלה. את מנוחתו מצא בעיר מנטובה, ושם חיבר פירוש לספר המקובל "מערכת האלוקות".

כאשר ביקשה קבוצת יהודים שהלכה לפורטוגל לחזור, נאמר עליהם באיום של גזרת מוות, אלא אם כן יצהירו מראש על כוונתם להתנצר, לפני נוטריון ועדים, ביישוב הראשון בספרד שיגיעו אליו, "ורק להם בלבד תהיה מותרה הכניסה...".

מלחמת חורמה

בין היהודים היו רופאים, בעלי כרמים וחורשות זיתים, בעלי גינות, מטעי פירות וכרכום. רופאים נתקבלו בעין יפה. כנראה שיציאת הרופאים היהודיים הותירה חלל בין הרופאים בספרד. אלא שלא ויתרו להם והם היו חייבים להמיר את דתם, בדומה ליהודים אחרים. מן החומר הארכיוני ניתן ללמוד, כי בין השבים היו אנוסים ששמרו על מצוות היהדות ועל אמונתם בתורת משה. "בעליל יוצא שהאינקוויזיציה ביקשה גם את המתייהדים האלה לעקור מן השורש. גירוש היהודים, שאותם האשימה כגורם לשיבת האנוסים לעמם, היה רק צד אחד בעקירת היהדות מיסודה בספרד. האינקוויזיציה המשיכה על פי שיטתה במלחמת החרמה שהכריזה על עם ישראל ותורתו".

שני פרקים מיוחדים עוסקים בבית סניור ובבית אברבנאל. הפרק האחרון מביא תגובות של יהודים ולא יהודים בזמן הגירוש. במלך פרנאנדו ראו את שליח ההשגחה לגירוש היהודים. מחבר יהודי השווה אותו לסנחריב ולנבוכדנאצר. מחבר אחר הבודין בגירוש חבלי משיח. יהודים פשוטים קיבלו את הדין בפסוק בספרדית כפירושו "כי בזאת יקבע הקדוש ברוך הוא...".

כומר שלא היה בין אוהבי ישראל ראה בגירוש כוונה "להוציא את היהודים מעברות כדי להביאם לארץ המובטחת". הכומר צפה לאותות ולמופתים על הים ועל היבשה. היו נוצרים שראו בגירוש מעשה עצום של המלך הספרדי, שאחריו הוא חייב לכבוש מידי המוסלמים את ירושלים ואת המקומות הנוצרים הקדושים.

וכך היה הגירוש לאחד האירועים הבינלאומיים הגדולים בעולמה של המאה החמש-עשרה.

על "ריח גויאבות", קובץ סיפורי דוד מלמד

בין שואה שהיתה לשואה שתהיה

מאת נעמי גוטקינד

"ריח גויאבות" (הוצאת "עקד"), ספרו הרביעי של דוד מלמד, אחרי "צבוע בקורונרי", "כרם במורד קידרון" והרומן הפוליטי "החלום הרביעי", מבסס את המוניטין שלו כאמן הסיפור העברי הקצרצר. מדובר באומנות שכמעט גוועה ונעלמה מהנוף הספרותי בדור האחרון, אבל מלמד ממשיך להעניק לה הנשמה מלאכותית ומאמין שאו.טו.טו. תחזור במלוא אונה והוויתיותה. ומדוע, משום שמול זמנו הקצר של הקורא המודרני וקוצר סבלנותו, דווקא הסיפור הקצרצר, אומר לי דוד מלמד בעת שיחתנו בשבוע שעבר, הולם מאוד את הקצב המהיר, הווידיאו-קליפי של זמננו.

באומרי "קצרצר", כשאני מתייחסת לסיפורת, כוונתי למה שמכונה בעגת תורת הספרות האנגלו סכסית, "שורט-שורט-סטורי", דהיינו סיפור המחזיק שלושה עד חמישה עמודים בממוצע, בסך הכל. לצורה כל כך תמציתית של סיפור עלילה, יש כללים חמורים והדוקים לא פחות מאשר לסונטה, בשירה. אולי משום כך נמנעים ממנה רוב הכותבים כיום. אם תיזכרו בשיעורי הספרות בתיכון ובסיפוריו הקלאסיים של או. הנרי, שגם דוד מלמד היה "שפוט" שלהם בנעוריו, תתבהר התבנית המתמיה שבה העלילה ממוקדת, נעה סביב גיבור יחיד ומושכת בתיחכום לעבר הפואנטה (הסוף המפתיע) שלעתים קרובות טומנת מלכודת של הפתעה לקורא. פואנטה כזו יוצרת תפנית חדה, שופכת אור חדש על כל מה שסופר קודם לכן, הופכת לעתים את הקערה על פיה, דומה להוויה תזזיתית של הקלייודוסקופ, כך שכל אבני הבניין שיצר הסיפור – מסתדרות מחדש.

כתבה מאופקת

הסיפור שעל שמו הקובץ כולו "ריח גויאבות" יכול להדגים תבנית זו היטב. מעשה באב ישראלי שנזכר כיצד אביו שלו, בגלות אירופה בימים של טרם מלחמה, לקח אותו לבית בושת ערב נישואיו, כדי שירכוש נסיון ולא יתבזה בגמלוניותו הנבוכה לנוכח אישתו הטריה. האב מחליט לחזור על הדבר, גם בתל-אביב של ימינו, ונוסע עם בנו מן המושבה לאיזור בתי המלון המפוקפקים של רחוב הירקון. שם עושה הבן מה שעושה וחוזר כשריח גויאבות, המזירות שהיו בחדר המלון המפוקפק, דבק בבגדיו. הנה, מאז אותו ביקור יחיד בתל אביב, שנועד כאמור למנוע מהחתן הצעיר מבוכה של ליל נישואין ושהאב תכנן אותו בכוונות הכי טובות, מתקררים בהדרגה היחסים בין הבן והחתן לבין כלתו. הוא גם מתחיל להיעלם בערבים ולחזור מאוחר.

לילה אחד מחליט האב להישאר ער עד שובו של הבן, ולשאול אותו ברזול בתך הקטנה מה קורה ומתי ייקבע סוף סוף מועד החתונה. אבל, הבן נכנס בחשאי ומיד מסתער על מיטתו ושוקע בשינה עמוקה. האב לא נרתע ומחליט לגשת אליו להעירו, אבל בהתכופפו אל הצעיר הישן עלה הריח. מן הבגדים שעל הכיסא, מן החולצה, מן המכנסיים ומן הפנים שלבשו גברות. ריח עז ומוכר הדבק את הכול עד שקשה להימלט ממנו. ריח שיש לו אוהבים ויש לו שונאים, אך לעולם אין לטעות בו".

כך מסתיים הסיפור הקצר למחבר אין צורך אפילו לציין שהריח העז הוא ריחם של פירות הגויאבות. הוא גם לא צריך להסביר מה פשר הריח לגבי התנהגות הבן ותוכניותיו להינשא. כך, על דרך הרמז, מתפענח סיפור שאילו כתבו אותו צעירי הפוסט-מודרניזם או יוצר מסוג עירית לינור, היה גולש לפורנוגרפיה או לתיאורות מילולית גסה. מלמד מצטיין בכל סיפוריו בכתיבה מאופקת, רומזנית, אבל בעלת כוח סוגסטיה רב, על עניינים שבינו לבינה.

כאשר מתגלה לי שהוא נמנה עם צאצאי ר' אלימלך מליז'נסק, שאביו ברח מגרמניה דרך הולנד ברגע האחרון לפני שנלכד במלכודות המוות הנאצית, ועלה על סיפון האנייה "דורה" (עובדה זו נחשפה לקוראי עיתוננו בסיפור הביוגרפי "בסתר המדרגות" שפירסם מלמד במדור הספרותי של "הצופה" לפני כשנתיים), שגדל בבית דתי-לאומי ולמד בבית הספר הממ"ד "נצח ישראל" ו"ישורון" בפתח-תקוה (שם לומדת היום גם בתו, תלמידת השמינית), ושהוא אדם שומר מצוות החובש כיפה עד היום, יתמה כל כותבתו הנקייה תול להיות הידתי.

הווי של מושבה

אהבתי גם את הסיפורים המשקפים, בתמציתיות גבישית ובדייקנות, את ההווי והאווירה של פתח תקווה עיר הולדתו ומגוריו, כשהייתה עדיין המושבה של ילדותו. כך בסיפור "קללת מתילדה אוריון" וכך בסיפור "עגלה ערופה" המלווה ספר זקן, שמספרתו ננטשת לטובת "אמני מספריים" צעירים ומודרניים יותר עד שביאושו ובבדידותו מחליט לעשות שימוש אחר בתער הגלבים שלו מאשר להתגלח – וכאשר בני המושבה ניצבים המומים ליד קברו, כותב מלמד שהם [illegible] הוסף להתקיים בישראל המנהג הקדום, היו זקני העיר יוצאים לרחוץ את ידיהם על עגלה [illegible]

ל"טלאבסים" הוותיקים הנה שניים-שלושה משפטים מהסיפור הזה: "שמותנוב (הוא הוא הספר נ.ג.) היה בשר מבשרו של הרחוב, גלעד מהלך למושבה המתרוקנת, כמו הקיוסק והאיסליה, כמו בית הכנסת הפינתי שנגר על הכביש כסלע בלתי מוחדר. בימים שבהם הרסו את שרידיה האחרונים של המושבה, את היקב הישן ואת וקן עצי הפיקוס, לא נותרה תקווה לשרידים חיים כשמותנוב. הלפו ימי התהילה שבהם מספר הלקוחות היה רב מכיסאות ההמתנה, ויכוחים פרצו על רקע "מי בא קודם" ועל הכיסא המסתובב ישבה אגדה: זקן השומרים, אברהם שפירא, בכבודו ובעצמו, ושמותנוב עומד עליו ביראת קודש, מתקן את שפמו הזקן ומחליק לכל שערה ושערה שתהא במקומה, לעיקול שיותרתם בשתי קצותיו בתוית שווה. אך גם משנתרוקנה מספרתו מאחרוני לקוחותיה – לא נכנע. המשיך לבוא מדי בוקר בשמונה בדיוק, רכוב על אופניו המתולדים, מביא עמו את תיקו הזעם הבדגס ובו תרמוס קפה ממותק ושני כריכי חלבה ארוזים בנייר מרגרינה מיובש."

וכך הלאה עד שהסיפור זורם לעבר הפואנטה, שגם כאן היא מרומזת לחלוטין. דוד מלמד לא מספר כיצד התאבד הספר, הוא אפילו לא אומר שהאיש התאבד, אלא, באומנות סיפר עדינה מציג מעשי הספר" נעל עצמו בתוך מספרתו, מתח את וילון הפלסטיק הירוק לסוכך על השמשה הפונה לרחוב, סידר את כלי עבודתו על השיש האפור, מילמל תפילה קטועה, כיבה את נורות הניאון הלוחות והתיישב על הכסא מול המראה כאחד הלקוחות".

עד כאן, ויותר לא נאמר. אבל בפיסקה הבאה מסופר כיצד בנו של שמותנוב מצא את אביו מגולגל עיניים קר וצפוד, מכורבל בתכריכו הלבן (הוא חלוק הספרים שלו, נ.ג.) כמלאך מרוט כנפיים ובזו שאחריה – והערה בדבר העגלה הערופה הקורא מתבקש לעשות אחת ועוד אחת, והעובדות מתגבשות במוחו, גם כשאינן נאמרות.

לעתים רחוקות, אין מלמד סומך על תורת הצירופים שתעלה יפה בראש קוראיו – ומסייע להם בעצמו. כך, למשל, בסיפור "הבשורה", כשבאים אל אוהלו של המילואימניק הקשיש ינאי, ולפתע נעמדים בפתחו ארז קצין העוהל ולידו חיילת, וינאי קפא פתאום ועל סף עילפון, חושב על בנו דורון, לוחם השריון, ורואה במוחו "דגים מצולבים והבבע פלדה המוך", לוחש לו ארז – "ינאי, הכל בסדר, ינאי, אל תיראג, הבן שלך בסדר, הוא פצוע בינוני".

מלמד לא בחר לסיים את הסיפור הקצרצר כאן אלא חש חובה לפרש: "... סבב ינאי אחורנית, הניח אמתו על העמוד שבמרכז האוהל והדביק את מצחו אל כף ידו. בזיל חיוך נולד על פניו, מריר, עקום, דמוע, נגלד כאבו. המילים שיצאו מפיו היו מאומצות, בלוצות, מגולדלות. "איזה מזל" – גנח אל העמוד – "פצוע בינוני. אני יודע מה זה בצבא פצוע בינוני..." – ובאוהל עמדה שמחת אבלים".

מועקה נצחית

אך אם אהבתי את אומנות הסיפור של דוד מלמד, את תבנית סיפוריו הקצרים, את סגנונו העברי המרוכז והמלוטש – קשה לי יותר עם עולם המחשבה והרגש המשתמע מהם, זו הקומה השנייה או השלישית שמעל לעלילה עצמה.

מרבית גיבוריו הם ניצולי שואה או בניהם של ניצולי שואה. עם כך אי אפשר להתווכח או לריב. זוהי עובדה קיומית האופיינית לחלק גדול מתושבי המדינה. גם אביו של המחבר, כאמור, ניצל ברגע האחרון הודות לחבר גרמני, אך כל בני משפחתו נספו בשואה.

קשה לי עם תיאורי המועקה הנצחית של גיבורים אלה, שנשארו קרבנות עד מותם, עם תיאור סליזתם מהמציאות הארץ-ישראלית, עם חוסר האונים שלהם לנוכח האוקלים, ונוף הווי הארץ והחברה בישראל, בקיצור, עם היעדר הלהט הציוני, ולו גם על קצה המזלג, בעלילות חייהם. מבחינה זו סימפטומטי הסיפור "ביקור במזרח 1934-1979". פאני ומקס אנגלמאייר ברחו מגרמניה לפלשתינה (א"י) ב-1934 בנו לעצמם את ברלין הקטנה בתוך המתחם התל-אביבי בין בתי הקפה של הייקים לעיתונות הגרמנית, אבל כשאחרי עשרות שנים נסעו ל"ביקור מולדת", נשבו שוב בקסמיה והחליטו לנטוש את "ארץ" לתמיד. עלו על טיסת הלופטהאנזה שעשתה דרכה לפרנקפורט, נוצים מהיילים "המתורבתים" מהגרמנית הקולחת סביבתם, "ביקור בן ארבעים וחמש שנים במזרח בא אל קיצו" כותב מלמד ומוסיף באירוניה משחת, שמקס, חבקה בחום כשאני המאושרת, אומר לה שוב במטוס את אותו המשפט שאמר כשפגש אותה בפעם הראשונה לפני יובל פלוס במעונו, הנער היהודי בברלין: "עד ימי האחרון אהיה ציוניסט".

ל"ציוניזמוס" של מלמד אין גוון ימני. דבר זה נחשף בשני הסיפורים בהם הגיבורים, ישראלים לשעבר שנמלטו, אחד לשוויץ ואחד לפריז, מאימת פחד השואה (שואה חדשה, זו שימיטו עלינו בארץ אויבינו) מתבשרים שהגרוע מכל קרה. שהפצצה נפלה, ושהמזרח התיכון עלה כולו באש ומדינת ישראל כלתה.

כששאלתי בעת שיחתנו לפשר נבואות חורבן העם עתידניות אלה, הפנה אותי מלמד גם אל הרומן שלו בעל הנושא הדומה, "החלום הרביעי", שיש לו קווים אחדים המשיקים למה שמביע את עמוס קינן בסיפור "בדרך לעין חרוד". החרדה הקיומית, מודה מלמד, הנושבת מסיפורים אלה, מעיקה גם עליו, שכן הוא מצדדי השלום עם הערבים וחושש מעתיד שבו לא יקרה שלום כזה, כלומר אתה ניצב בשמאל של הציונות הדתית, שאלתי, ומלמד מאשר.

ציונות וציניות

השפעה דומה מחלחלת למוחם של הקוראים גם בסיפוריו האחרים. משני סיפורי המילואימניקים הקשישים, מסיפורו של בן ציון לביא המשוגע, שיצא מדעתו בעקבות תפקידו הצבאי ביחידת החללים של החברה קדישא, שאת סיפורו חותם מלמד כך: "... אותו מן היישוב שהצליח לחזור מן המלחמה בשלום – חי-שלם בגופו, לא שבוי ולא נעדר. אדם שלא הקריב דבר למען המולדת – זולת שפיות דעתו". הציניות הסרקסטית של חתימה זו ודאי שאינה נרשם מתאים ל"מורשת הקרב" של צה"ל או לחינוך הנוער לשירות ביחידות עיליות...

מצד שני, תרגיל מתוחכם עוד יותר מבצע מלמד בסיפור "היריאי אל האייאה" ("אלה הם חייך", בערבית), שגיבורו סאמי אבו-שאקר, היום כפרי זקן מראס אל גארביה, אבל בנעוריו מראשי הפורעים הערביים, איש כנופיות עם דם על הידיים. מלמד מספר אודותיו, דרך עיני בני כפרו, בהערצה בהתפעלות, בשמחה על עלילותיו המוצלחות במסגרת צבא קאוקג'י ומארבי השיירות, בלי מילת גינוי אחת כמובן, שהרי הכל מסופר מהזווית הפלשתינאית. אך כדי שנבין תצדיק אולי זווית זו טמון בסיפור גם עוקץ. בשיא מסיבת "אלה הם חייך" שעורכים לאבו שאקר בכפר, מספר איש הכנופיות הישיש סיפור גבורה בלתי ידוע לחבריו. כיצד הטמין פצצה באוטובוס בקרן הרחובות יפו והנביאים בירושלים, סמוך לתחנת המשטרה מחנה יהודה והרג שלושה יהודים ופצע שנים עשר וגם האוטובוס נהרס כליל.

לתדהמתו, מתייצבים שני שב"כניקים בפתח ביתו של אבו-שאקר. סיפור הפצצה הגיע אליהם והם מחליטים לעצור אותו לחקירה. אבל אז מחייך הערבי הזקן חיוך דרוני, פותח לנגד עיני השניים ספר עברי; זכרונות לוחם מחתרת מימי המנדט, ומראה להם שנטל ממנו את סיפור הפצצה והאוטובוס, ורק שינה את זהותם הלאומית של הנפגעים. לוחם המחתרת מספר על אוטובוס ערבי, ואבו-שאקר החליף את ביהודים: "מצטער", אמר לשב"כניקים הנבוכים, "הם מכירים את כל הסיפורים שלי. לא הייתה לי ברירה רציתי להרשים להם משהו. החלטתי להשתמש בסיפור שמצאתי אצלכם. סילחו לי רבותי, על הגניבה". אבו שאקר, השועל הבכלולי, כותב מלמד, היתל שוב ביהודים.

טוב, אין לי יומרות של חוש המוסר במקרה הזה; אותי זה לא מצחיק. שכן הגזירה השווה הנעשית פה בין איש כנופיות קאוקג'י לבין לוחם מחתרת עברית היא אחת הקלישאות הנרגזיות והמסליזות ביותר של השמאל. איני משווה אותה חלילה לגזירה השווה שהעז מרצה באוניברסיטה העברית לעשות בין ילדי הנוער להיטלר יוגנד, אך גם בלי לגלוש לקיצוניות מיותרת, ל"קומה השנייה" כפי שאמרתי, הבנויה מעל סיפורי "ריח הגויאבות", אין הריח שהוא כבושם באפי. שאלה של אידיאולוגיה אם תרצו תגידו שעל טעם וריח אין להתווכח. לפעמים, וכשמדובר בנפשנו מבורה להתווכח גם על זה. למען היושר אוסיף שמלמד בסיפור אבו-שאקר, מסיים לא במתחלה, אלא במשפטים אידיאולוגיים הבאים להגיד שלשני הצדדים – תוקף שווה בטרגדיה המזרח תיכונית.

הוא כותב שם בסוף על השמש הארץ-ישראלית הלובשת לפתע פני מקטרגת מגחת: ישישה, יהודיה, ערבייה, בוכית וצוחקת, הכל אחד (הערבי מזה והמלון היהודים מזה) חשב כי השמש צוחקת אליו ובוכה אל עמלו, ואיש מהם לא ראה את הדמעה המהה הזולגת ממגיזה והרדופה, האדיה של דם בארץ ישראל.

רוחב אופקים שכזה המבט מאותו שבוה, יפים לימי שלום, לא כשאנחנו נלחמים עדיין לחיים ולמות באיזור המתחמש ההולך בנשק בלתי-קונבנציונלי המכוון כלפינו. במצב כזה, סיפורי נבואות החורבן מכרסמים בכוח העמידה, ועם כל התפעלותי מרמתם האמנותית – קשה לי איתם.

סיפורי הבעש"ט האחרונים ועגנון

מאת גדליה נגאל

כידוע לא נותרו בידינו כתבי-יד חסידיים רבים, ובמיוחד מועט ביותר הוא מספרם של כתבי-יד של סיפורים חסידיים. אחד מאלה הוא כתב-יד מס' 6289 במחלקה לכתבי-יד ולארכיונים בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, לו הקדשתי את הפרק העשירי בספרי "מאגיה, מיסטיקה וחסידות", הוצאת ירון גולן, תל אביב תשמ"ב.

מלקט סיפורי כתב-היד היה בנימין רטלר איש טיאוטין, בן למשפחה חסידית ובעל נטיות סיפרותיות מובהקות. האיש רשם לעצמו כל סיפור ששמע אי-פעם, ובכך העשיר את אוצר הסיפורת החסידית בלא-מעט סיפורים. החומר הנאראטיבי החסידי עוסק במיוחד בבעל-שם-טוב ובר' מאיר מפרמישלאן (השני, נכדו של ר' מאיר מפרמישלאן הכהו של הבעש"ט, בעל "מופתים" שנפטר בשנת תר"ך). אדון להלן בכמה מסיפורי כתב-היד העוסקים בבעש"ט ומקורביו.

סיפור "תכין לך הדרך"

הסיפור הראשון שנדון בו מובא בכתב-היד בדפים מ'-מח. והרי תוכנו בקיצור:

אחד הגבירים היהודיים שמע פעם מפי הבעש"ט, כי המלה "תכין" בפסוק: "תכין לך הדרך" (דברים יט, ג) היא ראשי תיבות של: תפילין, כבר, יין, נר. הבעש"ט ביקש לומר בזאת שאיש אל ייצא לדרך מבלי להצטייד בארבעה אלה. שמע הגביר את דברי הבעש"ט ולא הבין מדוע על היוצאים לדרך לקחת עמם חפצים המצויים בכל אכסניה ושכיחים בכל אתר ואתר. עם זאת, בבאת הגביר למסעו, הוא לקח עמו, מלבד בתפילין, גם יין ונר. בדרכו הגיע לאכסניה שהייתה ממוקמת בתוככי יער. אחרי שסעד את לבו ביקש את בעל האכסניה להוליכו לחדרו ושכב לישון. העובדה שבעל האכסניה נעל אחריו את הדלת אמנם הפליאה את הגביר, אך בגין עייפותו לא הירבה לחשוב על כך. והנה, כאשר רצה לפתוח את אחד החלונות גילה שהללו סגורים במסמרים, וכך נוספה פליאה על פליאתו. חיפש הגביר בחדר נר – ולא מצא. עתה נזכר בעצת הבעש"ט והוציא מתרמילו את הנר, אותו לקח עמו לדרך.

בהאירו מסביב גילה הגביר לתדהמתו דלת ברצפת החדר, שהובילה למרתף, שהיה ממוקם מתחת לחדר. הוא הרים את הדלת בזהירות ולאור הנר ירד לתוך המרתף. זה היה מלא גוויות של אורחי האכסניה שנרצחו באכזריות לאחר שכספם נשדד. הגביר העלה גוויה אחת מתוך המרתף, הלביש אותה את בגדיו והוא עצמו לבש את בגדי הנרצח. את הנרצח השכיב על מיטתו ואת צרור כספו שם בכיסו. לאחר מכן ירד הגביר לתוך המרתף וחיכה בהתרגשות לבאות. בשעת לילה מאוחרת נפרצה פתאום דלת החדר. בעל האכסניה שעט פנימה, התנפל על הגוויה ששכבה במיטת האורח והקיז אותה נכרצות בסכין שבידו, בחשבו שבכך הוא הורג את האורח שבא אמש. מתוך כיס הבגדים שלף את הארנק ואת הגוויה המרוטשת השליך לתוך המרתף.

משאיר הבוקר עלה הגביר מתוך המרתף אל החדר. לשמחתו הוא שמע קולו של אורח שזה עתה הגיע אל האכסניה. הוא הרים קול צעקה וזעק לעזרה. האורח החדש שמע את הזעקות, נבהל וחש לעבר חדרו של הזועק. בעל האכסניה, שחשש שמעשיו הנפשעים יתגלו עתה, ניסה להרגיע את אורחו בטענה שהצועק אינו אלא אחיו המשוגע. למרבה המזל הצליח הגביר לשכנע את האורח החדש שהוא שפוי ואין לו כל קירבה לבעל האכסניה. הוא גילה לאורח שהוא נקלע לביתו של רוצח, המעמיד פנים של בעל אכסניה תמים. הרוצח נאסר, הועמד לדין ונשפט.

בשוב הגביר לאחר זמן אל הבעש"ט שאלו זה האחרון האם הוא עדיין מפקפק בדבריו. מובן מאליו שהגביר הפך לאחד מחסידיו הנלהבים של הבעל-שם-טוב.

המגמה הספרותית של הסיפור היא זאת של "סיפורי התקרבות". סיפורים אלה מספרים על התקרבותם של מי-שלא-היו-חסידים לבעש"ט, או לצדיקי החסידות. התנוה של הסיפור היא שהבעש"ט, בתור איש קודש וצדיק, יודע את העתיד ו"רואה למרחוק". ממילא היתה עצתו של הבעש"ט עצה של הצלה, ובזכותה נמלט הגביר מידי הרוצח האכזרי. מצד שני ניתן להניח שסיפור על-אודות בעל אכסניה מרצח, השודד את אורחיו והורגם, הוא סיפור שנולד בסביבה הלא-יהודית של אירופה הנוצרית ונתגלגל לתוך הסיפור החסידי. כיצד מתבצע תהליך כזה לא ברור, אך לא מן הנמנע הוא שלא-יהודים סיפרו סיפור כזה ויהודי ששמע את הסיפור המציא לו מסגרת יהודית-חסידית. מכל מקום מסתבר, כי הסיפור "בושר היהודי-חסידי" הנ"ל סופר תחילה כסיפור [illegible] נתגלגל ממזרח אירופה ל[illegible]. כאן אנו מוצאים אותו בעיתון היהודי-גרמני "דער איזראליט", שנערך בידי הרב-סופר משה להמן, כסיפור בהמשכים שגיבורו הוא הבעל-שם ממיכלשטדט. הסיפור נדפס אף בספרו של הרב הירץ ארמן (ששמו הספרותי היה "יוראוס") "בעל-השם ממיכלשטדט", פרנקפורט דמיין 1907. נוסח עברי של הסיפור הגרמני נדפס ב"חבצלת" הירושלמי (בעריכת ישראל דוב פרומקין), שנה ל"ז, תרס"ז, עמ' י"ז ואילך.

בנוסח זה נתן ר' זקל ליב וורמסר, בעל-השם ממיכלשטדט, לאדם בשם גולדשטיקר, שהתארח בביתו, נר כמתנה לדרך. האיש נקלע לאכסניה שבעליה רצחו את האורחים ובזכות הנר ניצל האיש ממוות.

בספרות הסיפורים המאוחרת מובא הסיפור בשינויים קלים בספרו של הרב דוב בער ארמן, דברים ערבים, מונקטש תרס"ג-תרס"ז, אות כב.

אם אכן שמע הרב הירץ ארמן ("יוראוס") סיפור על-אודות ר' ישראל בן אליעזר בעל-שם-טוב והעבירו אל בעל-שם יהודי-גרמני שחי קרוב לזמנו, הרי לא היה זה מקרה העברה ספרותית יחיד של סופר זה. כבר הוכחנו במקום אחר שהרב ארמן נהג כך אף ביחס לסיפור "משרת הבעש"ט מספר הסיפורים" (ראה ספרי: הסיפורת החסידית, עמ' 237).

סיפור "משפיל גאים עדי ארץ..."

סיפור נוסף המובא בכתב-היד, בדפים מה-מו, אף הוא משתייך לסוגה של "סיפורי התקרבות". בדומה לסיפור "תכין לך הדרך" אף הוא מיוסד על פסוק. הפעם זהו הפסוק: "משפיל גאים עדי ארץ ומגביה שפלים עדי מרום", פסוק הנאמר בברכת "גאולה" שבתפילת שחרית לפי נוסח ספרד. והרי תוכנו בקיצור נמרץ:

גביר אחד הבין שרק אמנם יכול להעשיר עני בבת אחת, אך פקפק ביכולתו של הקב"ה להפוך עשיר מופלג כמוהו לעני בין רגע. הגביר לא היסס להביע את פקפוקיו אלה באוזני הבעש"ט.

כשוב הגביר לביתו נטרפה עליו דעתו והוא החליט להמיר את דתו ולהתנצר. הכומר, אליו פנה כדי להתקבל לנצרות, הסכים לקבלו לאמונתו רק בתנאי שאם יתנצר – יעבור כל רכושו לרשות הכנסייה הנוצרית. הגביר לא חשב הרבה והסכים לתנאי הכומר. והנה, לא עבר זמן רב והגביר התחרט על מעשהו. ברם, עתה הפך – בגין התנצרותו – בין רגע לאדם ללא רכוש. הגביר ברח מבית הכומר והגיע אל הבעש"ט, אשר התפלל עבורו. בבית הכומר פרצה אש ששרפה את כל תכולתו, כולל שטר ההתחייבות של הגביר. בבת אחת נהפך, איפוא, העני שוב לעשיר בעל רכוש. עתה הבין הגביר את אמיתות הפסוק והיה מאמין נלהב של הבעש"ט.

סיפור זה נדפס בסיפורת החסידית המאוחרת בספרו של משה חיים קליינמן, אור ישרים, פיעטרקוב תרפ"ד, עמ' 123–124. וראה עוד: ר' אליהו כהן האתמרי, ולא עוד, איזמיר תר"ג, יט ע"ב; ר' אברהם יצחק סוביבלמן, סיפורי צדיקים החדש, פיעטרקוב תרס"ט-תר"ע, סי' י. נראה, כי בימי בנימין רטלר הסיפור עדיין סופר כסיפור שבעל-פה ורק בשלב מאוחר זכה להופיע בקובצי סיפורת חסידיים.

סיפור הכנסת אורחים

סיפור זה – בדף נב ע"ב – מספר שהבעש"ט שמע פעם על מכניס אורחים ידוע בארץ רחוקה. הבעש"ט, שרצה לתהות על קנקן האיש, נאלץ לצאת לדרך ארוכה. הוא לקח עמו מתלמידיו. הם הגיעו אל האיש בערב חג הסוכות והאיש עמד אכן בכל הנסיונות בתחום הכנסת האורחים בהם ניסה אותו הבעש"ט.

סיפור סוכתו היבשה של ר' גרשון מקוטוב

בדף קסה של כתב-היד אנו שומעים סיפור על גיס הבעש"ט, ר' גרשון מקוטוב, שישב בסוכתו היבשה בשעה שגשם ולעשות ניתך בעיר ברודי. בגין הגשם השוטף לא יכול היה איש מבני העיר לקיים בסוכתו. לאב"ד העיר ראו, ר' יצחק מהמבורג, נודע מפי השמש שבעוד כל אנשי העיר מצטערים על שאינם יכולים לקיים מצוות הישיבה בסוכה, יושב לו ר' גרשון עם חסידיו בסוכתו היבשה. ר' יצחק הלך לראות במו עיניו את המתרחש. לשאלתו את ר' גרשון לסיבת הנס, השיב לו זה: "הנה הפורים העבר הגשתי משלוח מנות מכבוד גיסי הבעש"ט (הבעל-שם) איגרת אחת ובה לימד אותי את השם הקודש אשר יכולים לעצור הגשם מהסוכה אשר אשב. ולמדתי את השם הקדוש ועבור זאת אין אנוני רואה סימן גשם בכאן...".

אין ספק שדברי ר' גרשון רומזים לאיגרתו הידועה של הבעש"ט, שנדפסה בסוף ספר "בן פורת יוסף" (קארעץ תקמ"א) ובה הודיע הבעש"ט לגיסו על שלוש סגולות ושלושה שמות קדושים שקיבל מאת מורו המיסטי, אחיה השילוני.

הבקי בעגנון בוודאי ייזכר מיד בסיפור "על המתנגדים הראשונים", שנדפס לראשונה ב"מולד" י"ח (תש"ך), עמ' 360–361, במסגרת הסידרה: "סיפורים נאים של ר' ישראל בעש"ט", ואחר כך נכלל בכרך "האש והעצים" (במהדורות תל אביב תשכ"ז, עמ' צדק).

ש"י עגנון כותב ששמע את הסיפור מפי ר' מאיר תרסינר, עובדה המעידה שהסיפור נתגלגל בסיפור בעל-פה.

מצאנו עוד שני ספרים המביאים אותו, אם כי בשינויים קטנים. בשנת תשט"ו נדפס ספרו של הרב שלמה יוסף זוין, "סיפורי חסידים" (למועדים), והביא בעמ' 108–109 שני נוסחים של הסיפור. הרב זוין לא נהג לציין את שמות הספרים מהם העתיק ולא את שמות המוסרים שמסרו לו סיפורים. בעמ' 383 הוא כותב: "חלק מהסיפורים מתפרסמים עתה בדפוס לראשונה...", ולא מן הנמנע שהדבר נכון אף ביחס לסיפור הנדון. בנוסח אחד של הרב זוין המתנגד הוא ר' חיים צאנזר, מחכמי הקלויז שבברודי, ובנוסח השני המדובר בר' יצחק הלוי, אב"ד ברודי. בשני הנוסחים הסוכה היא סוכתו של ר' גרשון מקוטוב והרב המתנגד אינו מתרשם מן הנס ואף לועג לו. בנוסח שני אומר הרב, לאחר שר' גרשון מביע את דעתו שאף הרב מסוגל לפעול בעזרת "קבלה מעשית": "... ב'קונצים' אין ברצוני להשתמש...".

המלקט החרוץ ר' ישראל יעקב (קלפהולץ), איש חסידות בלז, הדפיס את ארבעת הכרכים של "כל סיפורי בעל השם הטוב" וליקט אחד לאחד את סיפורי הבעש"ט. בכרך השלישי (תל אביב תשכ"ט, עמ' מג) אנו מוצאים את סיפור סוכתו היבשה של ר' גרשון מקוטוב. קלפהולץ, בניגוד לרב זוין, מציין בסופי הסיפורים את מקורותיו, אם כי לא תמיד בדייקנות המתבקשת. גם במקרה דנן הוא רק מציין שמקורו הוא ספר בשם "נפלאות הבעש"ט", אך אינו טורח להוסיף פרטים נוספים. למרות שלא עלה בידי למצוא את הסיפור בכמה וכמה ספרים ששמם "נפלאות הבעש"ט", אני בטוח שקלפהולץ לא המציא את הסיפור. בסיפורו של קלפהולץ לא נאמר באיזו עיר נתרחש האירוע ובאיזה רב מתנגד מדובר.

נראה איפוא, כי הסיפור בכתב-היד של בנימין רטלר הוא לעת-עתה המקור הקדום ביותר שבידינו. סיפורי כתב-היד בכלל, והסיפורים על-אודות הבעש"ט ומקורביו בפרט, מוסיפים נדבך חשוב לסיפורת החסידית.

אליעז כהן

זהב שחור

(במלאת ארבע שנים ל"מבצע שלמה")

יֵשׁ גָּלוּת שְׁחוֹרָה
מְשֻׁבְּצָה
יְשָׁנָה הַשְּׁחוֹרָה
בְּצִבְעָהּ
כְּפָחִים
וְהַבְּאוֹפִיר וְהָאוֹר
הַקּוֹרֵץ מֵרָחוֹק
וְהָרוֹתִים וְהָרוֹתִים
יֵדַע
אִם אִמָּצְנוּ שָׂרִים
אֶת בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת.

בצע שלמה

וְאוּלַי
נָתַן גַּם הֶחָכָם מִכֹּל
זְרָמֵי חָכְמָתוֹ הַשּׁוֹבִים
לְמַלְכָּה נָאוָה וּשְׁחוֹרָה
וְיָדַע אָז
נֵצֶר אָצִיל
בִּפְגִישַׁת תַּאֲווֹת שִׂכְלִיּוֹת
בֵּינֵיהֶם.

صورة عن الأصل

בין הדף והמרקע

● מים חיים – שאלות ותשובות

מים חיים, ספר שאלות ותשובות בהלכה, חלק שני; מאת חיים דוד הלוי, הרב הראשי וראב"ד לתל-אביב-יפו. הוועד להוצאת כתבי הגרח"ד הלוי, רח' בילו 8, תל-אביב 65224. 314 עמ'

החלק השני של "מים חיים" מכיל תשובות לשאלות בכל תחומי החיים. התשובות דווקא בתשעים סימנים, אך מכיוון שחלק מהם עוסקים בכמה עניינים, הרי קשת הנושאים רחבה עוד יותר. יש תשובות ארוכות המשתרעות על פני כמה עמודים, ובהן מתבררים נושאים מצדדיהם השונים, ויש תשובות קצרות שבהן עונה הגרח"ד הלוי לשואליו בכמה שורות הלכה למעשה. הוא מציין כי התשובות הקצרות שנדפסו הן מעט מן המעט כמה שנשאל והשיב, ואלה בלבד נשאלו משום שרבו השואלים באותו נושא.

כדי להדגים מבנה של תשובה מקיפה מוספר נביא את סימן א', שעניינו הקרבת קרבנות בזמן הזה. הגרח"ד הלוי מציג את השאלה אם הקרבת קרבנות בזמן הזה אפשרית להלכה או גם למעשה. הוא מברר נושאים כמו קדושה ראשונה של שלמה המלך שקידש את מקום המקדש אם קידשה גם לעתיד לבוא; איסור כניסה בזמן הזה להר הבית; לדעת התוס'-סופר אין אפשרות להקריב בזמן הזה רק קרבן פסח בלבד; איזה סוג טומאה הותרה בציבור: עד מתי נמצא אפר פרה בישראל אחרי החורבן; גם מבחינה מעשית אין רצוי לחדש הקרבת קרבנות בזמן הזה; לקרבנות יש מקום כאשר שכינת ה' שורה בישראל וגלויה היא לעיני כל ישראל כפי שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים.

זהו, כאמור, רק אחד הסימנים הכוללים תשובות מקיפות בעניינים שונים. מבין תשובות מאמרים אלה נזכיר את שיתוף שם שמים ודבר אחר, מתי אומרים "במה מדליקין", דרשת הרב בסוכת כשרות, האם מותר לישראל לקנות בפסח חמץ לגוי בכספו של גוי, מצוות אכילה בערב יום הכיפורים לאנשים תשים, האם ברכת התורה מעכבת בקריאת פרשת זכור, צער בעלי חיים – איסור צידת חיות ולבישת פרוות, לפני עיוור לא תתן מכשול, לנסות את ה' ע"י קיום מצוות, הנוסף למכור אדמות ישראל לגוי בשביעית, חובת החולה והרופא, כפייה לקבלת טיפול רפואי, האם מותר לכהנים להשתטח על קברות צדיקים, דין או בוררות, פשרה לפנים משורת הדין, בית-דין לערעורים, קבלת עצות באמצעות טלפון, עונש מאסר למשתמט בתשלום חוב, לא תגנוב... ולא תגזול.

תשובה אחת עוסקת בנושא שעלה מחדש על הפרק, בקשר להצעה לערוך משאל-עם אם יש להחזיר שטחים תמורת שלום – משאל-עם בהלכה. הגרח"ד הלוי מברר דין נבחרי הקהל, סמכויותיהם, כושרם ואיסוריהם. מציין כי מעשה תרי"ג מהמקובל צריך להיעשות "במעמד אנשי העיר", כלומר בידיעתם. כאן המקור למשאל-עם בהלכה. כסמכותם של שבעה טובי העיר, והוא הדין לכל גוף נבחר מכל סוג שהוא, נובעת מכוח הרוב שבחר בהם, ואם הרוב מוחה פוקעה סמכותם לגבי אותו מקרה. אך, מוסיף, המחבר, במשאל שבו האזרח מתבקש להשיב על שאלה מורכבת ומסובכת, שאין לו ולא יכול לו מידע מלא ומקיף וייתכן גם סודות בטחון, ויכולה גם להיות בעיה מדינית קשה שיש לה השלכות בטחוניות, שגם אם תימסר לאזרח הפשוט כל האינפורמציה הדרושה, עדיין לא יהיה בכוחו לרדת לעומקם של דברים ולהחליט. ולכן, כותב הגרח"ד הלוי, "כאשר מתעוררות בעיות קשות, מורכבות ומסובכות, נראה לי (לא מכח ההלכה) שאין בכוח 'משאל עם' להציע שום פתרון ויש לחפש פתרונות אחרים".

★

● מידת הדין ומידת הרחמים

יונה היה נביא, חיבורה ואיורה מרגלית קוטב. יועץ ומלווה מוטי אברבוך. הוצאת קוטב, רח' הרצל 79, כפר-סבא 44213. 138 עמ'

עלילתו של ספר יונה היא מן המרתקות שבספרי התנ"ך, ויש בה כדי לשבות גם את דמיונו של ילד בגיל הרך. אלא שמורה או הורה המספר לילד את הסיפור צריך לדון גם על המשמעות הפנימית של העלילה ועל מוסר-ההשכל הטמון בה. ספרה זה של מרגלית קוטב, מחברת תכניות לימודים, בוגרת לטבע ולמקרא במכללות ובהשתלמויות מורים, מיועד לקריאה בחיק המשפחה ולעיון של ההורה בחברת הילד וכן הוא יכול לשמש ספר עזר להקניית הקריאה והעמקת העיסוק ב"מיומנויות הבנת הנקרא" בכיתות היסוד של בית הספר.

המחברת מספרת את סיפור עלילתו של יונה הנביא ובריחתו מפני הקב"ה בלשון פשוטה ביותר, כששזורים פעם משובצים פסוקים מצוטטים מספר יונה, וכך רואה הילד לנגד עיניו גם דוגמאות מהטקסט המקראי כצורתו וכלשונו. הספר משופע באיורים, המשקפים את ההוי בעולם העתיק, שהם חלק אינטגרלי מרקמי העלילה. יש כאן ויכוח תמוה, שאשי מטמטלת וה שתי העליליים של יונה, המלוות את העלילה במקומות רבים בהערות ובהערכות שהן כאילו משמיעות. העיצוב הגרפי של העמודים האיורים הם מרכיב אחר. לא פחות חשוב ממנו הוא ארגון המלים, גודל האותיות, עיצובן הטיפוגרפי, כיוון כתיבתן וחריגתן – אשר יש בהם כדי להפנות את תשומת לבו של הילד לרעיונותיו ולמשמעויותיו של הסיפור.

מרגלית קוטב מציינת, כי הספר משקף את שני המישורים של סיפור העלילה: מישור העלילה הגלויה המתאר את קורותיו של הנביא הנמנע לברוח מפני תפקידו, ומישור העלילה הנגימי המטלטל את הנביא ואותנו בין מידת הדין למידת הרחמים. את המשמעויות הערכיות משלבת המחברת בטקסט הן בצורה מובלעת והן בצורה מפורשת, כמו כאשר ה' סלח לאנשי נינוה על מעשיהם הרעים ויונה כעס – "יונה חשב שאנשי נינוה צריכים לקבל עונש על המעשים הרעים שהם עשו. יונה לא הבין את דרכו של ה' לרחם על האנשים, אפילו הם חוזרים בתשובה. הוא לא הבין את מידת-הרחמים של ה'".

★

● אש"ף – אישים, ארגונים ואירועים

לקסיקון אש"ף, אישים, ארגונים ואירועים, מאת גיא בכור. יעוץ: צבי אל-פלג. מהדורה שנייה מעודכנת. משרד הבטחון – ההוצאה לאור 350 עמ'

המהדורה הראשונה של לקסיקון זה הופיעה ביוני 1991, אחרי מלחמת המפרץ, ובימי תהליך מדריד. כשהרעיון של הידברות עם אש"ף כבר-שיח להסכם נראה היה בעיני רבים כהלוט-בלהות בלתי אפשרי. השינויים המהפכניים שחלו במעמדו ובפעילותו של אש"ף מאז הסכם אוסלו הפכו חלק מהערכים שבלקסיקון זה למיושנים, ובמהדורה השנייה שיצאה עתה יש עדכון של התהליכים שהתרחשו בארגון זה בשנתיים האחרונות, תיאור דפוסי הפעולה של תהליך שלב הביניים ברשות הפלשתינית וביוגרפיות נוספות.

אם במהדורה הראשונה של הספר הוצגה התיזה שישנה כתובת אחת להסדר והיא אש"ף, למרות התהליכים שלכאורה דוחקו את רגלי ההנהגה הוותיקה בתונים, אין פלא שהמחבר, העתונאי-המזרחן גיא בכור, מחזק ומעמיק אותה במהדורה החדשה, היוצאת ערב יישום השלב הבא של האוטונומיה.

אחרי מבוא על אש"ף ומבנהו באים ערכי הלקסיקון בצורה אלפביתית, והוא כולל אלפי שמות, מקומות ותאריכים, כשבספר יש ניסיון, כדברי המחבר, לתאר בצורה המקיפה ביותר את הקואליציה הפלשתינית ששמה אש"ף, ולמפות אותה לראשונה באופן שיטתי, עם כל היותה מרובת דעות, ארגונים וארגוני-משנה, כמו גם את האישים העומדים מאחוריה.

יש בלקסיקון סקירות על תהליכי יסוד הנוגעים לאש"ף כמו גם פרטים על אישים, ארגונים, עתונים ונושאים ספציפיים הקשורים בארגון זה. ערכי המילואים שבסופי הספר יש בהם כדי לחפות רק באופן חלקי על העובדה שישנם ערכים שנכתבו לפני קרוב לארבע שנים והפכו למיושנים ולבלתי רלוונטיים. בין הנושאים בערכי המילואים – הצהרת העקרונות (הסכם אוסלו), הסכם קהיר, הכרה בישראל, המשטרה הפלשתינית, הרשות הלאומית הפלשתינית. בין השמות שנכללים בערכי המילואים ולא נכללו במהדורה הקודמת – פייסל חוסייני, אחמד טיבי, חיידר עבד אלשאפי, חנאן עשראווי, ג'בריל רג'וב. עובדה זו מצביעה על השינוי העצום שחל באש"ף גם מבחינת תנפשות הפעולות.

★

● חולי נפילה בחברה בריאה

אפילפסיה, החיים במחתרת בחברה בריאה, מאת יעל פרדקין-טוזפי. הוצאת ספריית פועלים, 112 עמ'

אפילפסיה, הקרויה בעברית מחלת הנפילה או "כפיון", מתאפיינת בהתקפים בהם מאבד החולה את הכרתו ונופל או נקלע לניתוק רגעי. המחקר שלפנינו מבוסס בעיקרו על פגישות עם 17 חולי אפילפסיה, גילאי 40–17, המתגוררים במרכז הארץ ומתפקדים בחברה כבריאים.

המחברת חוקרת את התמודדותם של חולי אפילפסיה עם תיוג שלילי, ובמטרה היא בוחנת כיצד הם תופסים את תיוגם בחברה, כיצד הוא משפיע על הדימוי העצמי שלהם וכיצד הם מתמודדים עם מידת השליטה שלהם במידע הקשור במחלתם ובהסתרה או חשיפה של מצבם הרפואי. אחרי מבוא תיאורטי באים פרקים העוסקים בשדה המחקר והמתודולוגיה, מועקת הסוד כמסגרת המשמעות, אפליה או תחושת נחיתות – מקור תחושת הקיפוח בתחום התעסוקה, מפגשים בין חולים – הרווח וההפסד.

ש. יהושע

זכרונות והגיגים

מאת עקיבא צימרמן

מנחם דורמן, "מבית ומחוץ" – יומנים 1932–1988, שני כרכים. הוצאת הקיבוץ המאוחד תל-אביב תשנ"ה. הבאה לדפוס: רינה קליינר

אודה ולא אבוש, חביבים עלי זכרונותיהם של ותיקי תנועת העבודה, סוציאליסטים ותיקים, אשר הורתם וגדילתם בבית המדרש. בנעוריהם ספגו ריחה של תורה, ועד יומם האחרון התרפקו באהבה על זכרונות ילדותם. הם מכריזים על עצמם כ"אפיקורסים", אבל שם שמים שגור על פיהם. האמת היא שאינם "אפיקורסים", כי אם מבקשי דרך, שמאז פרשו מעולמה של תורה, נפער חלל בלבם, ומדי פעם, ביחוד בהתקרב חגי ומועדי ישראל, ולעתים גם בשבתות, נזכרים בהווי בית אבא ואמא, לעומת הריקנות השוררת בחייהם. כיום כמעט כבר לא נותרו טיפוסים כאלו, ואחד מהם שהלך לעולמו בשנה האחרונה הוא מנחם דורמן ז"ל, שנולד לפני 85 שנה בברלין, כבן למשפחה של יוצאי גורליץ שבגליציה.

ספר זכרונותיו "גלגל שאינו חוזר", הכולל תולדות חייו עד שעלה לארץ ישראל בשנת 1932, הופיע לפני שלוש שנים, בהוצאת הקיבוץ המאוחד, ועתה הופיעו פרקי יומן שכתב בין השנים 1988–1932.

מנחם דורמן למד בחדרים ובישיבות וכן אצל הרב אפרים קרליבך בלייפציג. בנעוריו שר במקהלתו של החזן פנחס ספקטור בחצרו של הרבי מבויאן בלייפציג. הוא מספר כיצד חונך לתורה ומצוות, וכהיותו כהן היה עולה לדוכן "לברך את עמו ישראל באהבה", וכיצד לאט לאט החל פורק עולה של תורה, ורותם עצמו לעולה של הציונות הסוציאליסטית, ועולה לארץ ישראל ומתקבל לקיבוץ גבעת ברנר. הוא היה איש ספר ואיש ציבור, עסקן פוליטי, ומייסד הוצאת הספרים של הקיבוץ המאוחד. הוא נמנה עם פעילי מפ"ם המאוחדת, ייצגה בוועד השלום העולמי, אך פרש ממפ"ם וכן ממסיבת "אחדות העבודה" שעמה נמנה, ובעת פרשת לבון תמך בדוד בן גוריון ואנשי רפ"י. עם שחרור יהודה ושומרון ועזה נמנה עם מקימי התנועה למען ארץ ישראל השלמה ועורך את בטאונה "זאת הארץ", כשהוא פועל יחד עם אנשי "החרות" השנואים עליו. את פעילותו בתנועת ארץ-ישראל השלמה יש לזקוף לזכות קשריו עם המשורר נתן אלתרמן. לימים עזב גם את "התנועה למען ארץ ישראל השלמה", אך נשאר נאמן לרעיונותיה, ונמנה עם תומכי שמעון פרס, במאבקו נגד יצחק רבין במפלגת העבודה, כשרבין מסמל בעיניו את "היונים" ופרס את ה"ניצים", לפני התפנית שעשה פרס. פרקי היומן מסתיימים ב-1988, כאשר המחבר חלה.

ביומנים משולבים לבטים, מחשבות, אמרות כנף הקשורים בשאלות הקיבוץ, העם והמדינה, וכן בחייו הפרטיים של בעל היומנים, שהוא איש אשכולות, בקי בתורה ובחוכמת ישראל ותרבות העמים. קריאה ביומנים מעידה על מלחמה בין תשוקת החיים של המחבר לבין מגבלות של מחלות שליוו אותו מימי נעוריו, וכן על אפי סוער וייחוד אינדיבידואלי, שאינו מניח לו להתמזג בשלימות בהווי הקיבוצי לו הוא שייך, וסופו שעבר לתל אביב.

הוא עסק בפילוסופיה כללית ויהודית, בכתביהם של מקיאוולי, שפינוזה, יהודה אברבנאל, והוציא את כתביו בהוצאת "מוסד ביאליק", וכן הופקד על עזבונו של ידידו המשורר נתן אלתרמן, והקים את "מוסד אלתרמן". אחד הסיפורים המרגשים ב"יומן" הוא כיצד לאחר הלוויה של נתן אלתרמן, עולה דורמן לחדרו של המשורר, ועם מניין יהודים עומד לפני התיבה בתפילת "מנחה" לעילוי נשמת המשורר...

הרהורים ולבטים

בימים הראשונים לבואו לארץ, בשנת תרצ"ב, מהרהר הכותב על הסיבות שהביאו אותו לעלות לארץ האבות: "כל משאת נפשי וכל מחשבתי להעלאת חיי היתה תמיד קשורה עם היותי יהודי... ובכן אני אוהב את יהדותי, אני אוהב את השפה העברית, כיוון שאמי אהבה אותי והאנשים כיבדו אותי כאשר למדתי עברית, וכאשר למדתי בישיבה בגילי הצעיר, כאשר הייתי "דאס קליינע חסידל" (החסיד הקטן) דק"ק לייפציג". מנעוריו העסיקה אותו בעיית החיים והמוות, והוא רושם ביומנו, בהיותו עוד צעיר, "אדם מת והחי אינה הולכת עמו. רוחו נלקחת ממנו והוא הולך יחידי לקבר. דבר מה ממנו נשאר בחיים, ואילו גופו מופקר בזרועות הקבר להימקות ולכלייה".

על אף התרחקותו מקיום מצוות, והשקפתו שהקיבוץ הוא אורח חיים אידיאלי, הוא נזכר בעברו, והוא כותב "החסידות היא כעורקי ובדמי. אמנם מעולם לא הייתי בין חסידים בפולין ובגליציה, החסידות היא אתי במהותי". הוא מספר על נידושיו מאשת נעוריו, ועל נישואיו השניים, על ילדיו ובני משפחתו ועל רגשותיו כלפיהם. על הנהג בקיבוץ לקרוא להורים בשמותיהם הפרטיים ולא "אבא" ו"אמא", וכותב: "ההבדל שעושים בין ההורים לבין יתר כל האנשים, נוצר על ידי שימוש במלים אבא-אמא. אי שימוש במלים האינטימיות מקפח את חיי הילד מילדותו עד סוף חייו".

כאשר הוא כותב על אחד במאי, הוא משתמש במושג מתפילה לראש השנה "היום יום הרת עולם לתנועת הפועלים", וכרגיל הוא מרגיש שאת אופיו היהודי שלו עצמו "היום יום של צער בדרך תעתועי החיפוש בחיים". בגיל צעיר הצטרף דורמן להגנה, וביומנו הוא מעלה הרהורים פילוסופיים על מהותו של צבא, המתעוררים אצלו עקב האימונים "מקור הדיקטטורה – בצבא; ריכוז כל הרצונות באיש אחד המגשים את המטרה. הברית של הסודיות. הבולשביקים – יליד הצבא. צריך להתעמק במהות הצבא, כי ממנה אפשר ללמוד הרבה על נפש האדם". ושוב התרפקות על העבר "התקופה היחידה בימי ילדותי, שהיתה תקופה של אור ואהבה, היתה כאשר למדתי ב"חדר", כשהלכתי לביתו של הרבי מסדיגורה וכאשר הבריות כינו אותי "דאס קליינע חסידל" – וכהגיע ימי הפסח הוא משווה את הסדר בקיבוץ לעומת הסדר שערך אביו " נשמע צלצול, מצלצל לקהל שיבוא לעריכת ה"סדר" כהלכתה של גבעת ברנר. לא כהלכתו של אבי, שהיה בימים ההם לובש קיטל כדרך יהודים אדוקים, ועורך את סדר פסח כמלך, בקולו הנעים וכדרך שערכו את ה"סדר" אבות אבותיו, חסידי גליציה... היו לי בית ומשפחה וחג פסח בגולה, עכשיו בארץ ישראל, בקיבוץ, אין לי כלום... גם הפעם, כבסדרי פסח קודמים של גבעת ברנר, פרשתי מן הציבור. אין חג שמזכיר לי כחג הפסח את ימי ילדותי לטובה".

ובהמשך דפי היומן הוא מעלה הרהורים על התנועה הסוציאליסטית "השתנות בעם היהודי קו היסטוריה מסויים". דורמן מנסה לעבוד עבודת כפיים, אך חולשתו הגופנית מנעה זאת ממנו, והוא עוסק בהנהלת חשבונות ובשליחויות תנועתיות לתל אביב וירושלים והשתתפות בכנסים, אך כל זה לא מטשטש את יהודו וערגתו למשהו רוחני עליון. הוא שונא את התנועה הרביזיוניסטית בכל נימי נפשו, וכועס על בן גוריון שכרת הסכם עם ז'בוטינסקי, "הדבר לא יסולח לדוד בן גוריון", ואת שנאתו לרביזיוניסטים ו"החרות" הפגין דורמן גם כאשר ישב עמם בהנהלת "התנועה למען ארץ ישראל השלמה". אשפוזו בבית החולים בצפת מעלה בו הרהורים על אמונה באלוקים: "מי שאבד לו אותו חוש ששי, חוש האמונה באלוקים, אינו יכול לקבוע את מקומו במסכת היקום".

בפרקי יומנו מספר דורמן על עיונו בספרים שונים, וביניהם ספרים ממקורות היהדות, ובהם ב"חובת הלבבות" של רבנו בחיי. "הוא מספר על חלומותיו המלווים את לילותיו, ואין לו מנוחה מלבטים. וכך כותב דורמן הצעיר בן 27: "איננו רואה כל מוצא מן החיים כל עוד אני נתון בתוכם". על אף היותו איש משפחה וחבר קיבוץ הוא מרגיש בודד, ואת הבדידות מפיגים שניים: אורי צבי גרינברג ופראנץ קפקא, ובעיניו בספריהם הוא מוצא "אחים גדולים" והקריאה בכתביהם "מצמצמת את הבדידות ואני נעשה שליו יותר".

משאים ומתנים עם סופרים

מחשבותיו נישאות למרחוק, אל תורת המוסר של רבי ישראל סלנטר, ומשלב ביומנו קטעים מתורתו. הידעתם נפשו של "מהפכן" יהודי, שעניין לו לא במרכס ובאנגלס, כי אם בעת צרה הוא פונה לרבי ישראל סלנטר?

ליל "כל נדרי" בשנת ת"ש מוצא לו מקום ביומנו של המחבר, הנלחם עם עצמו מה לעשות ביום הקדוש, האם לצאת ולטייל בשדות הקיבוץ, "ולאור שקיעת השמש להזהר במסכת יומא"? והוא מתלבט האם להיכנס לבית הכנסת של הזקנים בקיבוץ, לקחת את בתו הקטנה שתשמע צלילי "כל נדרי", והוא כותב, כי הוא נלחם עם עצמו ומתבייש להיכנס לבית הכנסת... כאן ניצח "המהפכן" שבקרבו...

אחרי המלחמה נמנה דורמן עם ידידי ברית המועצות, ואחרי קום המדינה ייצג את מפ"ם ב"ועד השלום" הקומוניסטי ונסע להשתתף בוועידות למען "השלום" שאירגנה ברית המועצות. הוא מצמצם את עיסוקיו הפוליטיים ומתמסר להוצאת הספרים של הקיבוץ המאוחד ועל פעילות משותפת עם "ספרית פועלים", כשיעקב ריפתין דורש נאמנות לספרות הרוסית, ודורמן כותב על נאומו של ריפתין, "נאום ייבסקי, חיקוי גמור אבל בלתי מוצלח של נוסח ז'דאנוב". הוא מזכיר ביומנו פגישות עם צעירי הסופרים דאז "חיים גורי נער חמוד. יפה תואר ויפה נפש ומשורר מכף רגלו עד קדקדו, השירה היא נפשו". ועל משה שמיר דאז הוא כותב, "דומני שהוא שואף לגדולות". מעניינים במיוחד משאים ומתנים שניהל עם סופרים שונים שרצו להוציא את פרי רוחם בהוצאת הספרים שבניהולו. בין הסופרים שפגש – גרשון שופמן, יעקב פיכמן, דב סדן ואחרים.

כן קוראים אנו על הפילוג שבין מפא"י ומפ"ם בקיבוצים. ועל כך שמפ"ם הולכת ומתפוררת. "חלום מפ"ם נגוז והלך. ארגון מפלגתי שהשקעתי בו לא מעט מכוחותי הולך ומתפרק". הוא מתמסר לעבודותיו הספרותיות ומפסיק עבודתו בעיתוני המפלגה, אך בכל זאת "היהודי הפוליטי" מתגבר.

מותו של עזריאל קרליבך, בנו של רבו אפרים קרליבך, מעורר אצלו זכרונות נעורים, והוא מעלם על דפי "למרחב", בטאונה של "אחדות העבודה". הוא מספר כיצד קשר קשרים עם נתן אלתרמן, שהסכים להוציא יצירותיו בהוצאת הקיבוץ המאוחד, וכיצד הפך נתן אלתרמן לאיש מרכזי בחייו.

הרהוריו בענייני דת נשזרים מדי פעם בדפי היומן, ובין אירוע למשנהו המתועד ביומן אנו קוראים: "הדת היהודית – החשבון אינו פשוט כל כך כמו שמדמים האנטי קלריקלים. מה היה אילו כל האנושות כולה היתה מתייהדת, היתה מקבלת עליה את הדת היהודית, והיתה מקיימת את הדין "וכל דם לא תאכלו" – דת כמסכת של סמלים מקודשים. או אז אולי היו ממעטים לשפוך דם?"

אנו קוראים על אכזבתו מן הקומוניזם הרוסי, ועל כי החליט להתנתק מתורת הקומוניזם. על קבוצת טבנקין, שעמה נמנה בעבר, הוא כותב, כי "אופיה בולשביסטי" ולא היה מפקיד בידה את גורלה של מדינת ישראל.

באחד מקטעי יומנו הוא מתעכב על לימודיו בספר "אהבה" לרמב"ם, ומביא מהערותיו של הרב שמואל תנחום רובינשטיין בפירושיו לספר זה, וממש באותו הדף אנו קוראים על תוכניתו להוציא מונוגרפיה על מקיאוולי. ובין הרמב"ם למקיאוולי הוא נפגש עם הסופר חיים הזז, מתומכיו של בן גוריון בפרשת לבון, ומביא מדבריו של הסופר על בן גוריון: "בן גוריון הוא איש גדול, עם מעלות וחסרונות גדולים. אלמלא חסרונותיו הגדולים היה מלאך ולא אישיות גדולה". יחד עם נתן אלתרמן הוא מארגן את אנשי הרוח שתמכו בבן גוריון. ובין פגישה עם צעירי מפא"י והכנות להוצאת כתבי אלתרמן הוא מעיין בפרקי אבות. "בבוקר לפני העבודה, קראתי בימים אלו "פרקי אבות", קראתי מתוך דבקות והתפללתי למידות אלו". ושוב קוראים אנו על שנאתו לאצ"ל וללח"י, והוא מתפלא על בן גוריון שמתכתב עם גאולה כהן, אך יחד עם זאת כותב דורמן "אין ספק, ספרה של גאולה כהן יש בו מן המקסים. היא סופרת חוקה בעלת יצרים חזקים וכישרון גדול". הוא מתקשר עם עיתון "דבר" ומתחיל לפרסם מאמרים התומכים בבן גוריון וחבריו.

כיצד להשתחרר מההתנכרות העצמית?

בערב פסח תשכ"ב הוא מציין ביומנו: "מיום שבאתי לגבעת ברנר, לפני שלושים ואחת שנה, היו לי ימי חג הפסח, ובעיקר ליל הסדר, ימי מכאובים ומשבר. אין שום חג מחגי ילדותי ששורשיו נעוצים עמוק כל כך בזכרוני ובהוויותי כמו חג זה. מכאובים אלו אולי הם רק געגועים לילדות, לפרק הטוב שהיה בילדותי... וכך גם בשנה זו. עתה נראה לי, שאני יהודי זקן, שלא ישתחרר מהתנכרותו העצמית עד אשר לא יגדל זקן ופיאות ויחזור אל תרי"ג המצוות".

אנו קוראים על פגישתו עם המשורר אורי צבי גרינברג בקפה "כסית", המספר מזכרונותיו על ברל כצנלסון וראשי תנועת הפועלים שעמם היה קשור בבואו לארץ. באותה עת (1962) היה "משבר עגבניות", ממש כבימינו, ואורי צבי אומר לדורמן: "אשתי לא תקנה קילו של עגבניות בלירה". שנים היה בן גוריון בר פלוגתא של דורמן, ופרשת לבון הביאה לידידות בינו לבין בן גוריון, ויחד עם נתן אלתרמן, יאני אביהוד ויוכבד בת מרים הוא נוסע לשדה בוקר למנהיג שהתפטר הם דנים בבעיות השעה. הוא שולל את הקמת המערך בין מפא"י ל"אחדות העבודה", ובסופו של דבר מצטרף לרפ"י.

בתשעה באב תשכ"ו רושם דורמן ביומנו הרהורים על הכותל המערבי: "בין כך ובין כך, עובדה היא כי הכותל המערבי הוא כשבי, הוא בגולה, מחוץ לתודעה הישראלית החדשה. ומכאן תוצאות הרבה. הימים שלפני מלחמת ששת הימים מוצאים הדים ביומניו, ומביא מדבריו של נתן אלתרמן, "אם ב"ג יעמוד בראש המערכה ואצטרך למות, אדע שיש צידוק למותי: אם בראשה יעמוד אשכול – לא אהיה בטוח בכך". והוא מספר, כי בדברו את הדברים האלה היו פני נתן אלתרמן לבנות כסיד. פעמיים הפסיק וגמגם מאוד, עד כדי אי יכולת להוציא הגה מפיו".

שמונה חודשים, מסוף מלחמת ששת הימים ועד מארס 1968, לא רשם דורמן דבר ביומנו. הוא הגיע למשבר עם חברי גבעת ברנר, ועבר להתגורר בת"א, כשלקיבוץ הוא מגיע רק לשבת, בגלל ילדו הקטן שנשאר בקיבוץ. הוא מספר על פגישתו של נתן אלתרמן עם מתנחלי חברון, ושלא כרגיל נאם בפני המתנחלים, וכותב: "אלתרמן אומר כי בשעה שדיבר לפני המתנחלים, התגבר יגאל (אלון) בקושי על בכי שעלה בגרונו". מותו של נתן אלתרמן, באדר ב' תש"ל, השפיע מאוד על דורמן, המספר על ימיו האחרונים של אלתרמן ועל צוואתו של המשורר. שכתב

(סוף בעמוד 8)

לפרשת השבוע בהעלותך

בית דינו של משה לדורות

מאת הרב רצון ערוסי

משהו מתמיה נמצא בפרשת בהעלותך: בעיצומן של תלונות בני ישראל, ובגינן, נתמנה בית דינו של משה רבינו. העם דרשו: "מי יאכילנו בשר". והתורה מזו "והעם בוכה למשפחותיו". ואז: "ויחר אף ה' מאד ובעיני משה רע". אלא שבגין דברים אלה, משה התלונן כלפי ה', "למה הרעת לעבדך, ולמה לא מצאתי חן בעיניך. לשום את משא כל העם הזה עלי". משה דרש מה' סיוע בהנהגה: "לא אוכל אנוכי לבדי לשאת את כל העם הזה, כי כבד ממני", והוסיף ואמר דברים קשים ביותר: "ואם ככה את עושה לי, הרגני נא הרוג, אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי".

על רקע דברים אלה אמר ה' למשה: "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו, ולקחת אותם אל אוהל מועד והתיצבו שם עמך". כלומר, משה קיבל מה' סיוע בהנהגת העם, כי ע"י מינוי מועצת שבעים זקנים, נוספו למשה שבעים מנהיגים. "ובהיות להם מנהיגים רבים ישכבו חמתם ויעברו על ליבם בעת תלונתם. ואפשר כי כאשר התנבאו הזקנים שנאצל עליהם מן הרוח, וידעו העם כי נאמנים הם לנביאים, לא יתאספו כיום על משה, וישאלו תאוותם גם מהם" (רמב"ן).

בית דין גדול לעולם

אולם למרבה הפלא, ציווי זה של ה', שמשה יאסוף לה' שבעים זקנים, נתפרש בתורה שבעל פה, במושגים של מנהיגות משפטית, סנהדרין. "אספה לי – שתהא סנהדרין לשמי" (ספרי). ולא עוד אלא שמינוי זה של שבעים זקנים הפך להיות המקור לכך שהרכב בית דין הגדול (-סנהדרי גדולה) של ישראל הוא של שבעים ואחד. "סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד... מנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד. שנאמר: אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (במדבר יא טז), ומשה על גביהן, הרי שבעים ואחד". ר' יהודה אומר שבעים" (משנה, סנהדרין, א, ו).

ואם כן יוצא, שלמעשה נצטווה משה רבינו ע"י ה', בגין תלונתו בעניין המנהיגות, שימנה את בית הדין הגדול שלו. ביה"ד שלכאורה עיקר עיסוקו בעניינים התורניים. ולאו דווקא בעניינים המדיניים והחברתיים. ואולי הוא ביה"ד שמשה העביר את התורה לעם באמצעותו (רמב"ם, הקדמת משנה תורה, הקדמה לפירוש המשנה). ונראה לומר, שעיקר התרופה לחולי העם המתלונן (שהוא עם עבדים) היה דווקא בהנחלת תורת ה' לעם. כלומר, שהמנהיגים יטפחו בקרב העם את עניין העבדות לה', במקום עבדות לאדם ועבדות ליצרי לב האדם.

אלא שעדיין יש להדגיש שגישתה זו של התורה שבע"פ צריכה למודעי. שהרי עיקר החיוב במינוי בית הדין הגדול הוא בארץ ישראל, שכן מקום שבתו הוא במקדש. ואם כן, כיצד נתנו חז"ל לבית דין של משה את השם סנהדרין שניתן לבית הדין הגדול שבירושלים? ואת ועוד: אנו מוצאים בדברי חז"ל שהרבה דיני הסנהדרין נלמדו מבית דינו של משה – מדוע?

לכן נראה לומר, כי כמו שעיקר מצוות בניין בית המקדש היא דווקא בארץ הקודש, הדווקא בירושלים, ובכל זאת, נצטווה משה להקים משכן במדבר, והמשכן שימש יסוד למקדש – כך בעניין הסנהדרין. משה נצטווה להרכיב סנהדרין במדבר. כדי שזו תשמש יסוד, מקור ומודל לבית דין הגדול (-סנהדרי גדולה) שבירושלים עיר הקודש.

הנה נראה דבר מעניין. לכאורה שום דבר חדש לא קיבל משה רבינו בדרישתו לסיוע במנהיגות, שהרי מוסד שבעים הזקנים כבר היה קיים במעמד הר סיני. "ואל משה אמר עלה אל ה', אתה ואהרון, נדב ואביהוא, ושבעים מזקני ישראל, והשתחויתם מרחוק" (שמות, כד, א), וכבר לפני יציאת מצרים, בעוד משה במדבר, בשעה שה' שלחו למצרים, אמר לו ה': "לך ואספת את זקני ישראל" (שם, ג, טז). ואם כן, על שום מה נאמר למשה לאחר שהתלונן וביקש סיוע בהנהגה, שיאסוף שבעים זקנים, "והיכן היו הראשונים" (במדב"ר, טו, יז)?

מעניינת התשובה שניתנה במדרש לשאלה זו, שהם נהרגו ע"י העם בחטא העגל, כשהוכיחו את העם (שם). ש"הן נשרפו כשנתאוו אותה תאווה". ואת משום שבמעמד הר סיני "הקלו ראשן באוכלין ושותין. והיו ראויין לישרף באותה שעה הזקנים ונדב ואביהוא", והואיל וה' לא רצה לפגום בשמחת מתן תורה, נפרע מהם, כשהתאספסוף התאוו תאווה (שם, יח).

ואין ספק, שתשובות אלו טעונות הבהרה, אלא שאין כאן המקום. לנו חשוב לציין עתה, שכבל מוסד של זקנים שהיה בעבר הוא היה לשעה ולצורך עניין מסויים: מוסד זקנים לצורך היציאה ממצרים, ומוסד זקנים לצורך מעמד הר סיני. והמוסדות אלה לא החזיקו מעמד. ולכן על רקע התלונות. דרש משה פתרון רדיקלי לעניין המנהיגות של העם. שהרי לא ייתכן שמשה יישאר מנהיג בלעדי. כי מה יקרה אם משה ימות (וזה גרמו בבקשתו למות)?

על כך באה תשובת ה': "אספה לי שבעים איש". "אספה לי שתהא סנהדרין לשמי. שבכל מקום שנאמר לי, קיים לעולם ולעולמי עולמים" (ספרא). אמור מעתה שהייחוד של בית דין זה שמשה נצטווה לייסד. הוא בכך שהוא צריך להיות לשם ה'. לא לשם עניין מסויים, והואיל והוא לשם ה', הרי הוא מוסד לעולם. ולכן כל בי"ד גדול שיהיה לישראל, בכל דור, צריך שיהיה דומה לבית דינו זה של משה, ומכוחו. ורק כך יזכה כל דור למנהיגותו של משה.

יסוד זה הוא כל כך חשוב, עד כדי כך שהרמב"ם במצוות מינוי הדיינים (עשה, קעו) שיסודה בדברי התורה "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", מצא לנכון להוסיף דברים עפ"י הספרא: "וכבר נכפל הציווי הזה על מינוי שבעים זקנים, והוא אמרו יתעלה למשה, אספה לי שבעים איש... ואמרו כל מקום שנאמר לי, הרי הוא קיים לעולם, וכבר לי, כלומר שהוא ציווי תמידי ואינה מצווה לשעה. אלא זה חובה למשך הדורות".

כל בי"ד גדול מכח משה רבינו

"בי"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל. ועליהן הבטיחה תורה שנאמר על פי התורה אשר יורוך, זו מצוות עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהן ולישען עליהם" (רמב"ם, ממרים, א,א). כלומר, בי"ד הגדול הם מפרשי תורת משה. תורה שבכתב ושבעל פה. והם המורים אותה הלכה למעשה. ואנו מכוח אמונתנו במשה רבינו ובתורתו, מצווים לציית להוראותיהם.

ובכלל, מקור הסמכות של כל דיין וחבר הסנהדרין, הוא ממשה רבינו. "אחד בית דין הגדול ואחד סנהדרי קטנה, או בית דין של שלשה, צריך שיהיה אחד מהם סמוך מפי הסמוך. ומשה רבינו סמך יהושע ביד. שנאמר ויסמוך את ידיו עליו ויצוהו. וכן השבעים זקנים משה רבינו סמכם ושרתה עליהן שכינה. ואותן הזקנים סמכו לאחרים, ואחרים לאחרים. ונמצאו הסמוכין איש מפי איש עד בית דינו של יהושע. ועד בית דינו של משה רבינו" (רמב"ם, סנהדרין, ד,א).

בי"ד הגדול צריך להידמות לבי"ד של משה

כל בי"ד גדול שיקום לישראל צריך שיהא דומה לבי"ד של משה רבינו במספר הדיינים ובסדר הישיבה, בכישורי הדיינים וביחוסם.

"...בית דין הגדול במקדש, והוא הנקרא סנהדרי גדולה, ומניינם שבעים ואחד. שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, ומשה על גביהן. שנאמר והתיצבו שם עמך. הרי שבעים ואחד. הגדול בחכמה שבכולן מושיבין אותו ראש עליהן, והוא ראש הישיבה, והוא שקורין אותו החכמים נשיא, בכל מקום, והוא העומד תחת משה רבינו. ומושיבין הגדול שבשבעים, משנה לראש, ויושב מימינו. והוא הנקרא אב בית דין. ושאר השבעים יושבים לפניו..." (שם, א,ג). יש לשים לב, שכבר ראה נשיא בית הדין הגדול צריך לדעת. וכל חברי הסנהדרין צריכים לדעת. וכל עם ישראל צריכים לדעת. שהנשיא עומד תחת משה רבינו.

וכן לגבי יחוס הדיינים וכישוריהם: "ואין מעמידין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראל המיוחסים הראויים להשיא לכהונה. שנאמר והתיצבו שם עמך. בדומין לך. בחכמה וביראה וביחוס" (שם, ב, א).

בית דין הגדול, ישראל והאנושות

בית דין הגדול הוא, כאמור, בן שבעים איש, מלבד משה, או הנשיא. ולמספר שבעים יש משמעויות שונות: "שבעים שמות שיש להקב"ה, שבעים שמות שיש לישראל. שבעים שמות לתורה... לירושלים" (במדב"ר, יד, כב). ואין ספק, שלפי זה, ביה"ד הגדול אמור להיות מרכז האלוקות, מרכז העם היהודי, מרכז התורה ומרכזה של כל ירושלים עיה"ק.

בכל זאת נציין כאן את פירוש רמב"ן שראה במספר שבעים כמייצג את אומות העולם. ואת האחד שהוא הראש, משה או הנשיא, כמייצג את עם ישראל, גוי אחד בארץ. ולפי זה יוצא, שלמעשה ביה"ד הגדול בהרכבו, הוא מבטא את יחודו עמנו ואת ייעודו. שייחודו של עמנו הוא בתורתו, תורת משה. שהרי אין אומתנו אומה יהודית, אלא בתורותיה. תורה שבכתב ושבע"פ. וייעוד עמנו שנהיה ממלכת כהנים וגוי קדוש, בשביל אומות העולם, בבחינת אור לגויים.

עוד חגיגה לאוהבי מרקס

מאת בת שלום

גבריאל גרסיה מרקס מוכר בין היתר גם בכינוי "וויליאם פוקנר של דרום אמריקה". שכן, כשם שפוקנר ברא בסדרת הרומנים הנודעים שלו מחוז דמיוני אבל סופר-מציאותי בשם יוקנאפאטאפה, שיש בו ערים ומרכזי קניות, אחוזות חוות, יערות ונהרות, כך גם מרקס הצליח בסיפורי ריו המופלאים לשכנע את מאות מיליוני קוראיו בתבל במציאותה עלי אדמות של מקונדו, אי שם על חוף הקאריביים במדינת קולומביה.

לא תייר אחד נחת בשדה התעופה של קולומביה מבקש מנהגי המוניות להסיעו למקונדו, ונדהם לגלות שאין מקום כזה בארצם וכל כולו בדיון ספרותי. בימים אלה בנה מרקס נדבך נוסף לאמינותה של מקונדו ברומן החדש שלו "על אהבה ושדים אחרים". כמו הגיבורים הסוריאליסטיים של "מאה שנות בדידות" כך גם גיבורי "על אהבה..." מצטיינים בקיום שְׁדִי למחצה. בראשם, המרקיז דה קסלדוארו, "גבר חיוור כמבצלת, דמוי גוויה, נשי, האוכל מאגמיה משום שעטלפים מצצו את דמו בשנתו".

ולצמתו אשתו, ברנרדה, עם "אנרגיה של מפעל לייצור החשמל". יבואנית וסיטונאית של מיני רגון.

ובתם מריה, שמרדה במסורת הספרדית-אירופאית של אבותיה האריסטוקרטים, מדברת רק בשפת היורובאו, שפתם האפריקנית של המשרתים השחורים בטירת המשפחה, שגם מתלבשת ומתקשטת בסגנון היכשת השחורה:

לתוך המישמש המרקסי הטיפוסי הזה יש להוסיף גם את אברנציה, יהודי ממוצא פורטוגזי, רופא במקצועו, שתושבי מקונדו מלחשים אחרי גוו שהוא נקרומן, והכומר הקתולי האב קייטאנו דלאורה, המצטיין בעיקר בפעילות אקס-כנסייתית במחיצתה של מריה הצעירה. מרקס מאפיין את מקונדו גם ב"על אהבה ושדים אחרים" במורשת המשכרת של התמורה העירית הנגפנית הספרדית הלהט הקצר-מיסטי הקתולי, ההומניזם הקלאסי של הקול המספר וההיריתית האפריקנית הלוהטת, כשכל אלה נרתחים לתוך עיר שבתיה מתפוררים מתחת לשמש טרופית, לחופי ים נידח, מסתורי ומרוחק. כשמריה שואלת בקולה הענוג והנרפה, את "האב" דלאורה, באחד הפרקים – "מה נמצא שם מעבר לים", הוא עונה: "העולם".

אבל גם בעולמה המעולף כתום של מקונדו מתרחשים דברים. יום אחד נושך כלב משוסס את רגלה של מריה (צאצא של הכלב בלקו?) והיא מתחילה להתנהג בצורה משונה. הבישוף המקומי מחליט שהשדים נדבקו בה ושולח את האב דלאורה לגרש השד מתוך גופה. אלא שמבט אחד בעיניה המהלולות של מריה גורם לכומר ליפול בעצמו שדוד ושבוי בקסם אותו השד-הדיבוק שנשלח לגרש ומכאן מגלגל מרקס הלאה את סיפור הרומן האסור שבין הכומר הקתולי לבתו המורדנית של אריסטוקרט העיר עד למחוזות הרחוקים ביותר אליהם הוא יודע לשלח פרא את דמיונו היוצר ואת הפיקנטריה ההיסטורית שהוא מתבל בה את מרקותו. בקיצור – "על אהבה ושדים אחרים" הוא עוד חגיגה לאוהבי מרקס.

הבטחה למנוחה בסיום הטרילוגיה

העולם אוהב טרי-לוגיות ואוהב סאגות משפחתיות ולא יעזרו כל המתנבאים על כך שעיד-בור הקוראים חסר הסבלנות רוצה שיספקו לו יצירות קצרצרות ברוח הווידיאו-קליפים.

מספרות העולם

הכותר נוספת לאקסיומה ארוכת טווח זו, שימיה כימי הספרות כמדומה, הוא החלק השלישי בטרילוגיה שכתב ריינולדס פרייס האמריקני. "הבטחה למנוחה" (353 עמודים).

הספר הראשון בטרילוגיה, "פני האדמה" הופיע ב-1975 והחזיק גם כן כמה מאות עמודים. פרייס מתאר בו ומולה שלמה של משפחה הזיה בדרום ארצות הברית החל משנת 1904. קנים אחרות לאחר מכן, בלי להודיע מראש על כוונתו לכתוב טרילוגיה, פרסם את "מקור האור" וקוראיו הופתעו לגלות את אותם הגיבורים שבגרו בינתיים, העמידו צאצאים והלכם הלכו לעולמם. עם "הבטחה למנוחה" מתקרמת המשפחה אל הדור השלישי הרביעי אל סוף המאה, ואל רמזי כליונה. שכן, נינו של הגיבור שהוצג בחלק הראשון של הטרילוגיה, גוסס באיידס לאורך רוב הרומן, כשהוא מטופל במסירות ע"י אביו, שהוא גם הדמות הספרותית. אב זה, הצ'ינס מייפלד, משורר והפרופסור לספרות, מוצג גם הוא, ברמזים, כדרמיני, מעין חוליה וחופפת ראשונה בשבט המשפחתי, המסבירה את קיצו של הבין ההומוסקסואל חולה האיידס.

הקשר המיתי שבין שקיעתה של משפחה לאורך הדורות לבין סטיות מיניות ובריאות רופפת הוא נושא ספרותי שזכה לפיתוח מקסימלי ביצירתו של תומס מאן.

ריינולדס פרייס איננו גדול כתומס מאן, אבל הוא נעזר בפרטים דומים ואף ברוחב נשימה דומה, וזוכה להצלחה רבה בקרב הקוראים. מה שמחזיר אותי אל האקסיומה בה התחלתי, על הקסם הנצחי של הסאגות המשפחתיות. קסם זה מסביר, חלקית, גם את הצלחתן של סדרות הסבון הנצחיות (אנטבלה ושות') בטלוויזיה.

*

החשמל במשל

כשלזכותו נזקפים שבחי הביקורת שהשוותה אותו לו.ס. נייפול, ארבעה רומנים שנמכרו היטב ושלושה פרסים ספרותיים, טימוטי מו, הפיליפיני ההונג-קונגי, אמור היה למצוא בקלות מו"לים ליצירותיו ולכן, כשסיים את כתב היד של הרומן האחרון שלו, "שדרת עץ הלחם", החליט להציע אותו במכירה פומבית לכל המרבה במחיר. מה רבה היתה איפוא תמיהתו כאשר ההצעות שקיבל היו נמוכות בהרבה מציפיותיו. או אז, החליט הסופר הנעלב על מהלך מפתיע – הוא יוציא לאור בעצמו, ומכספו, את הספר.

"רומן מבריק", כותב ה"סנדיי טיימס" הלונדוני, מהעיתונים רבי ההשפעה ביותר בעולם, על "שדרת עץ הלחם" בימים אלה "השופך אור על פינות נידחות על פני הגלובוס ובתוך נשמת האדם".

מו מתאר בדיוק את הסוגים המגוונים של השחיתות והגיחוך בעיר שדה בפיליפינים המכונה אצלו "גוברנדור דה ליאון", עיר הסובלת יום יום מהפעות של הפסקות חשמל הפוגעות בכל המערכות הטכנולוגיות והבנקאיות ויוצרים מטרדים קשים. במילון הספרותי של מו, הפסקות חשמל אלה מסמלות גם את חשכת המצב המוסרי של החברה המתוארת. אחד הפרקים המשעשעים ביותר בספר מתאר כינוס בינלאומי המתוכנן ומנוהל ע"י ויקטוריה איניגו, אשת חבר קונגרס פיליפיני, שלעומת האמביציה הפוליטית הטורפנית שלה אפילו אמלדה מרקוס (בעלת מספר הנעליים הרב ביותר בהיסטוריה) היא גברת ביישנית וצנועה. נושא הקונגרס הבינלאומי הזה, שהוא משיאיו של הרומן הסאטירי-נשכני של מו, הוא – "פלורליזם תרבותי בעולם בעל מגבלות אקולוגיות" והדרך לו יכול המחבר לעצב סדרה של קאריקטורות אקדמאיות, פרופסורים מדרגה שנייה, מאורות ספרותיים הנודדים בעולם מכינוס לכינוס על חשבון המארחים כמובן, "זוקים" מקצוענים המוכנים לדבר בכל שעות היממה ובכל פינה בעולם על סכנות האקולוגיה. תמורת כרטיס טיסה, בקיצור, הקומדיה האנושית אנינדרטיקאית במלוא גיחוכה.

אבל ליוזמתו המקורית של הסופר להוציא את הספר תחילה למכירה פומבית ולאחר מכן בכוחות עצמו, הצלחתו של מו בעניין, עשויה להוליך מהפיכה של ממש בעולם הספרות ולהשמיט את השטיח מתחת לרגלי ענף המו"לות הספרותית כולו.

תורת החיים ומדע החומרים

מאת אברהם בלאט

בהיסטוריה של החיים בעולמנו עומד האדם כגורם ראשי בפעילותו בטבע, עת הוא בונה והורס, צורך ומנצל, וער לכל התופעות והתהליכים הכרוכים בזיקה שבין החיים וסביבתם, בעולם החי, הצומח, הדומם וביחס לחומרים ולאנרגיה.

משחר ההיסטוריה חיפש האדם את המפתח לנעלם בטבע, עפר, מים, אוויר, אש, בחומרי הגוף של היצורים החיים או בשינויים הכימיים החלים בחומר.

בביוכימיה – ששמה נצץ רק במאה העשרים – מאבחנים שני זרמים; האחד בא לחקור את המבנה והתכונות של חומרי הטבע שבאורגניזמים החיים, שהוא חלק מן הכימיה האורגנית העוסקת בתרכובות הפחמן המצויות בעולם החי והצומח, והשני מברר את התהליכים הכימיים של איברי הגוף החי, שהוא חלק מן הכימיה הפיסיולוגית.

הביוכימאים עומדים איפוא רתוקים אל הקרקע ואינם מתנשאים על כנפי הדמיון, כי כל ימיהם הם מחפשים פתרונות לבעיות כדי להבטיח את קיום המין האנושי.

לפרקים נראה חזונם כלוט בערפל, אך לעיתים הם קרובים אל מפתנה של מהפכה, כדוגמת המהפכות התעשייתיות והטכנולוגיות שהתרחשו החל מהמאה התשע עשרה.

הביוכימאים מבקשים להסביר לנו את תופעת החיים במושגים ובנוסחאות כימיים המבטאים באותיות ובמספרים את תרכובתו של חומר מסויים, כגון הנוסחה של המים שהיא – H^2O.

פרופ' שלמה גרוסמן – סגן נשיא למחקר באוניברסיטת בר-אילן, שהתברכה במחקר בסיסי איתן שהיווה ומהווה בסיס לפיתוחם של מחקרים יישומיים שונים – הוא אחד מפורצי הדרך בתחומי מחקרו. כך יש לציין פריצות דרך בולטות במחלקות שונות שבאוניברסיטה, כגון במסגרת המחלקה לכימיה – שם פותח החומר AN9 המהווה חומר אנטי סרטני הנבדק עתה בשיתוף חוקרים מהארץ ומחו"ל כנגד מספר גידולים סרטניים, או בתחום הביופיסיקה – שבה פותח מכשיר הלסקאן המאפשר אבחון מוקדם של סרטן באמצעות דגימות דם. הוא הדבר במחלקה למדעי החיים – שבה פותח חומר MGF המראה פעילות חזקה מאוד כנגד גרורות סרטניות, או פיתוח חומר אנטי אלרגי AA313 שמקורו בצמח בר הגדל בישראל, ושתמציתו מכילה מספר חומרים בעלי פעילות ביולוגית.

התרחבות לתחום בעלי חיים

פרופ' שלמה גרוסמן הוא ביוכימאי, ומתעסק בעיקר בחומרי חימצון שומנים, ואת אומרת בתהליכים אנזימטיים (זרזים ביולוגיים) ותהליכים ספונטאניים הקשורים במערכת השלבים הללו. זה התחיל בראשית דרכו האקדמית, עת עלה על השביל הדוקטורנטי עם הדיסרטאציה על נוכחות אנזים מחמצן שומנים ("ליפוקסגנאז" – בלשון מדעית) ברקמות צמחיות-בניגוד לדעה שהיתה מקובלת (בשנת 1969) שבחלקים הירוקים שבצמח אין מערכות אנזימטיות ספציפיות לחימצון שומנים. השגותיו המדעיות של הדוקטור הצעיר הצביעו אז על כך שאין הדבר כן, אלא שקיימות מערכות מוגדרות של האנזים הנ"ל הגורמות לתהליכי החימצון.

מחקר זה סביב האנזימים הורחב והועמק על ידי שלמה גרוסמן בשל מנגנון פעולתם וחומרים המעכבים את פעילותם. כך התברר שכתוצאה מתהליכי החימצון של השומנים נוצרים חומרים מזיקים, ראדיקלים, הפרוקסידים, אפוקסידים העלולים לפגוע [illegible] וחיוניים להזנת בעלי חיים ולתזונת בני אדם ובחומרים כמו קארוטן (פרו ויטאמין A) שחשיבותם גדולה. החשיבות הפיזיולוגית של התהליכים הללו היא בכך שהבנת הגורמים המשפיעים על שלבי החימצון והתנאים האופטימאליים לפעילותם תאפשר במידה מסויימת מתן הגנה מפני תהליכים אלו. מחקר המערכות האנזימטיות נמצא כיום בעיצומו, ואכן במהלך עבודות המחקר השונות מסביר לנו פרופ' גרוסמן – נמצאה קבוצה של חומרים המכונים אנטי אוקסידנטים (מונעי חמצון) המסוגלים לעכב בצורה משמעותית תהליכים אלו.

בשנים האחרונות התקדם והתרחב המחקר לתחום בעלי חיים, עת נמצאו פעילים אנזימטיים גם ברקמות החי שגרמו לתהליכי חימצון שומנים. מכאן-הסיקו-שגם בבעלי חיים נוצרות תרכובות ביניים מזיקות העלולות לפגוע במערכת חיונית בתא, כל בכך עם חומרים יחודיים בעלי פעילות הורמונאלית מקומית.

אתה יושב בלשכתו מאירת העיניים של הפרופסור ב"בניין כגיף" בקמפוס ה"בר-אילני", והאיש בעל הפנים השלווים מסביר את תורתו המסתבכת כל כך על חקירת האנזימים, הכותם, זיהויים, בידודם ובמיוחד את כל המכאניזמים של התאמתם, שהוא כיום הנושא המרכזי של הביוכימיה. במעבדה הוא יוביל אותך על פני פרוזדורים חודרים, בין מוניטורים וצנצנות ומחשבים, מתקנים להפרדת חומרים. במרתף תמצא את המיקרוסקופ האלקטרוני, ועל ידו אסיסטנטיות ולבורנטיות לצד דוקטורנטים ופרופסורים שידיהם עסוקות בכפפות. והם צמודים למכשירים לבליעת חומרים.

תיאוריה ומעבדה

פרופ' גרוסמן הוא איש התיאוריה ואיש המעבדה, וכך הוא נע בין החודרים כדי לבוא בסוד המיקרו אורגניזמים וחילוף החומרים. וכך הוא מסביר:

"קיימות מספר תיאוריות בקביעת ההלכה של תהליך ההזדקנות בבני האדם. קצב ההזדקנות זה מתאים לפי תפישה זו על ידי הצטברות מוצרי הביניים הרעילים הפוגעים במרכיבים החיוניים של האדם, בתאים, בחומר הגנטי הגורמים מחד-גיסא לאיבוד של חומר ביולוגי ברקמות, שרירים וכו' ומאידך גיסא לשינויים גנטיים הרסניים".

כך אתה למד מפי המלומד לא רק את איתור הדיאגנוזה של הממצאים על נקודת התורפה, אלא גם האמצעים להעלות ארוכה לתחלואים על ידי גישדול התהליכים השליליים ותוצאתם בחומרים מונעי חימצון (אנטי אוקסידנטי) המסוגלים להטות נטייה מזיקה של תוצרי הביניים. "אנו צריכים חומרים כאלה במידה מסויימת באמצעות התזונה השיגרתית כויטאמין E וליקריטנואידים (הנמצאים בגזר ובעגבניה), אך במסגרת המחקר שלנו במעבדות "בר-אילן" גילינו קבוצה חדשה של חומרים אנטיאוקסידנטים הנמצאים בצמח התרד – שהם בעלי פוטנציאל חזק מאוד במניעת תהליכי החימצון הנמסים במים ובעלי יציבות גבוהה ובנוסף לכך הם אינם רעילים".

זוהי הבשורה המרנינה של פרופ' שלמה גרוסמן, כאשר הוא מדבר על הביוכימיה, שהרחיבה את חקירותיה מאז התחילה כמדע בתגליתו של ולר בשנת 1829 והתקדמה עם קלוד ברנאר ולואי פאסטר, עד הגדר חילוף החומרים ושיטת האיזוטופים, אף שהמדענים עדיין עומדים בתחילת בירור הבעיה של ארגון התא האורגניזם.

במעבדות אוניברסיטת בר-אילן, כמו בעולם הגדול, מחפשים את החומרים כדי להגן מפני הזדקנות העור, שנגרמת כתוצאה מחשיפה לקרינה האולטרה סגולית המזרזת את תהליכי החימצון. על סמך הנתונים שנאספו במחקר – בראשותם של פרופ' שלמה גרוסמן ופרופ' מיכאל אלבק – הוגשו מספר פטנטים שנרשמו בארבעים ארצות בעולם. הפטנטים הוצגו בפני כנסים מדעיים בינלאומיים וחברות מסחריות שהשתמשו בחומרים טבעיים אלה כהגנה בפני התבלות העור. חומרים אלה מכונים "NAO" והם נפוצים בעולם הגדול.

אולם האם אומנם הביא אותנו עולם המדע לידיעה בטוחה, כי הרי חקירה המדעית מתפרקת בימינו לדיסציפלינות מרובות, שכל אחת מתקדמת בוודאי בתחומה, אלא שעדיין אין לנסח אמירות כוללות על מבנה העולם.

והרי ברור לנו, שכמו שהשיפוט האמנותי מיועד לקבוע מה זה יפה, וכמו שהשיפוט המוסרי מיועד לקבוע מה זה טוב – הרי השיפוט המשפטי מבקש את הצדק, וכך דרכו של השיפוט המדעי אשר בא לגלות את האמת – אך לאן אנו הולכים? הרי ברור לנו שמדעי החיים עם חקר היצורים החיים מהווים את אחת המערכות החשובות של הרוח האנושית – אך מהי הדרך והיכן הכיוון?

בעקבות הסב

פרופסור שלמה גרוסמן הוא דור שישי בארץ. סבו ר' שלמה לוי גרוסמן ז"ל היה חסיד קארלין וגר בבתי הארשה בירושלים, אך עזב את עיר הקודש באמצע המאה הקודמת, ויחד עם עוד חלוצים דתיים בעלי חזון ומעוף הקים את המושבה משמר הירדן ליד גשר בנות יעקב.

אנשים אלה התמודדו עם בעיות דלות ועוני, כך בבד עם בעיות קדחת, וחלקם שילמו בחייהם. הבארון רוטשילד תמך במושבה זו וסייע באחזקתה, ובמוזיאון "יסוד המעלה" מתנוססת עד היום תמונתו של הסבא ר' שלמה לוי – אשר כיושב ראש ועד המושבה קיבל את פני הבארון בביקורו בארץ.

רושמי רשומות יודעים לספר, כי ר' שלמה לוי גרוסמן היה רוכב על גבי חמור מהמושבה לפגישות עם מינהלת המחוז שמושבה היה בצפת, ואת זמן הרכיבה ניצל ללימוד הגמרא שהיתה מונחת על מתקן מיוחד על החמור. תמונה נלבבת זו מצטיירת ומלווה את הנכד – הפרופסור של היום, והיא אשר מדרבנת את איש המדע ללכת בעקבות הסב בדרך לימודיו ומחקריו.

פרופ' שלמה גרוסמן נולד בשנת 1938 באותה מושבה גלילית אצל הוריו שמואל ופנינה – מנוחתם עדן, ולמד בבית ספר "המזרחי" עד שנת 1948, כאשר המושבה משמר הירדן נכבשה בידי הסורים במלחמת השחרור ונהרסה. מאז התחילה מערכת נדודים שעברה המשפחה בדרך צפת, טבריה בואך חיפה עיר הכרמל.

בהדר הכרמל למד הנער בבית הספר "נצח ישראל" ובתיכון הדתי "יבנה", ועם תום לימודיו עבר ל"מתיבתא" של בני עקיבא בשכונת אבו טור בירושלים.

בשנת 1957 התגייס לנח"ל ונשלח לקיבוץ שדה אליהו, ומשם הוא זוכר את ראשי הציונות הדתית של "הקיבוץ הדתי", ר' משה אונה ז"ל, וייבדלו לחיים ארוכים פרופ' אליעזר גולדמן ואהרון נחלון. בשדה אליהו היו מרוכזים באותם הימים למעלה ממאה חברי גרעין "בני עקיבא" אשר עסקו בחקלאות, גידולי שדה והדיג, והתמודדו בשאלות "תורה והלכה", ובשנת שמיטה אף נדרשו לרב אלימלך בר-שאול זצ"ל כדי לפסוק בשאלה: האם מותר מטעמי ביטחון לטעת פרדס באיזור הגבול עם ירדן?

בשדה אליהו הכיר שלמה גרוסמן את בת זוגתו יהודית לבית קייפמן, ששירתה אותה עת במקום. עם סיום שירות הצבא בשנת 1959 עבר הנח"לאי שלמה לאוניברסיטה העברית בירושלים כדי להתמחות בחקלאות עם כיוון ביוכימי, שם סיים את התואר הראשון בשנת 1963, ואת התואר השני עשה בביוכימיה באוניברסיטת בר-אילן, שם החל את מחקרו על האנזימים מפרקי החלבון של ה"סויה" – בהדרכתו של הפרופסור פינסקי.

לקראת התואר השלישי חזר אל האוניברסיטה העברית, ותחת הדרכתם של פרופ' בונדי ופרופ' בודובסקי סיים בשנת 1970 את מחקרו ב"חימצון שומנים בצמחים" והוכתר לתואר דוקטור. לאחר מכן חזר לאוניברסיטת בר אילן כמרצה בתורת האנזימים המשיך במחקריו בתחום חימצון השומנים.

בשנת 1972 הוזמן לאוניברסיטת קליפורניה בסאן פרנציסקו כדי להעמיק בחקר "אנזימי חמצן בתא", בראשותו של פרופ' זינגר – מדען בעל שם עולמי, ובאותה עת פעל עם אשתו וילדיו בקרב הקהילה האורטודוקסית הקטנה – בהעשרת ידע תורני ובתחומי החינוך.

בשנת 1974 הוא חזר ארצה ומכהן כמרצה בכיר במחלקה למדעי החי באוניברסיטת בר-אילן, ובשנת 1978 עולה ומתמנה כפרופסור-חבר וראש המחלקה למדעי החי.

כך עולה הדרך על מעייני המדע כדי להבין את קשר האדם עם הטבע ופתרון החיים, והפרופסור הולך מחיל אל חיל. בשנת 1980 נבחר לשמש כדיקאן הפקולטה למדעי הטבע, ובשנת 1982 החל לכהן כיושב ראש הוועדה לתעשיות עתירי מדע של האוניברסיטה, מתוך מטרה לפתח את המחקר היישומי במוסד, וכן מתמנה כפרופסור מן המניין חבר בסנאט האוניברסיטאי. בהמשך הוא יוצא לאוניברסיטת אילינוי בארצות הברית כפרופסור אורח, ולשנת מחקר למכון הלאומי לבריאות ב"בטהסדה" מארילנד, באמריקה.

פרופ' שלמה גרוסמן, נשוי + ארבעה בנים וחמישה נכדים, יושב כיום על תקן של סגן הנשיא לענייני המחקר, שעיניו נשואות אל המרחב המדעי בכל אתר ואתר.

כשרות וטכנולוגיה

כסגן נשיא לענייני מחקר באוניברסיטת בר-אילן הוא פעיל גם בשטח היישומי, ששאלת הכשרות של הבית היהודי נוגעת לו. ההקפדה על כשרות שולחנו של בית יהודי המתנהל בדרכי התורה והמסורה היתה תמיד כרוכה במספר רב של דינים וסייגים, קל וחומר בעידן תקופת הטכנולוגיה של זמננו המאופיינת במגוון הרחב של מרכיבים ומוצרי מזון חדשים. ההתפתחות הטכנולוגית המהירה מציבה כיום שאלות רציניות מן הבחינה ההלכתית, שבחלקן ישנה כבר פסיקה הלכתית, אך בחלקן טרם ניתן פסק הלכה ע"י סמכות הלכתית.

מאידך גיסא – מציין פרופ' גרוסמן – שההתפתחות הגדולה בטכנולוגיה ניתנת לניצול יעיל לטובת נושא הכשרות, כי המכשירים המתוחכמים המצויים כיום המשמשים כבלי מחקר במעבדות והשיטות הבסיסיות שפותחו בשטחים שונים מאפשרים לאנשי מדע שומרי תורה לסייע בידי מורי ההלכה בכל הקשור בזיהוי המרכיבים העלולים להוות מכשול. "קל לנו מאוד לקבוע כיום הוספת שומן מן החי למזון צמחי, וזאת בהסתמך על כך שהחומר כולסטרול המופיע בשומנים מן החי איננו מופיע כלל בצומח. באמצעות מכשיר מתוחכם הנקרא "גז כרומטוגרף" ניתן לאבחן חומר זה ולסייע בידי הרבנים לקבוע האם המזון כשר או לא".

"במעבדות באוניברסיטת "בר-אילן" פותחה שיטה לזיהוי מקור העמילן, המבוססת על התגובה האימונולוגית (חיסונית) האופיינית לעמילנים שונים, וכן בהרבה מקרים אחרים".

ומוסיף הפרופסור גם "דבר תורה": "בפרשת שמיני מצווה אותנו התורה על מאכלות אסורים ומותרים, ומדגישה "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בם" (ויקרא-שמיני, יא, מ"ג); ואומרים חז"ל: מדוע המלה ונטמתם חסרה א', שהיה צריך להיכתב "ונטמאתם בם"? באה לרמוז, שהמאכלות האסורים מטמטמים לבו של אדם ונשמתו, ואוי להם שמאבדים נפשם הטהורה מחיי העולם הבא".

זאת ועוד, "לדעתי האישית לאקדמיה תפקיד חשוב בהתייחסות לנושאים הקשורים בתורה עצמה, ובעיקר בחינוך. כוונתי למסרים הקשורים לאורח חיינו, מסרים הקשורים לשורשים שלנו ולהשקפתנו. אין ספק ש"בר אילן" היא מוסד ייחודי מבחינה זו, של שילוב תורה ומדע, כאשר המרצים והחוקרים מנסים להעביר מסר ער הבהור שאין כל סתירה בין תורה ומדע. אנוכי כחוקר סבור ומשוכנע שהסדר הבסיסי שקיים בטבע-הזה המורכבת של תאים אניזלים וכולה בסדר שאנו מוצאים בכל המערכות האורגניות-מעיד על מציאותו של כוח עליון שגורם לכך. [illegible] יתהוו מערכות כל-כך מורכבות ומסודרות שואפות לאפס. כלומר, התעסקות במחקר והניסיון להבנת מעשה בראשית מחזקים את האמונה בלבם של העוסקים בכך".

"אני אישית – אומר פרופ' גרוסמן – רואה את אוניברסיטת בר-אילן כנושאת הדגל במחקר התורני-יישומי. כוונתי לתחומים מוגדרים יותר, כמו כשרות המזון, שעטנז וכלאיים, ש"בר-אילן" מסוגלת באמצעות המוח האדיר והציוד המתוחכם לסייע לעולם ההלכה במתן פתרונות מעשיים לשאלות מרכזיות. לדוגמה: בתחום הכשרות – פיתוח תחליפים למרכיבים קיימים שאינם כשרים, כמו ג'לטין וצבעי מאכל; בעיות הקשורות בפוריות הגבר והסיבות בירור הלכתי-רפואי, כולל נושא הפריות מבחנה, הפריה הומולוגית והשתלת עוברים. בכל אלה הידע המדעי המצטבר מאפשר מתן שירות מציין לפוסקי ההלכה, וזהו רק חלק מוצרי מהתרומה היהודית שמוסד אקדמיתי מסוגל להעניק לחברה שומרת מצוות".

לדעת פרופ' שלמה גרוסמן, אין האוניברסיטאות בתקופתנו בבחינת "מגדלי שן" מבודדים, אלא חיים חודרים את הנעשה בסביבתן. בעוד בעבר ההתמקדות היתה בעיקרה סביב מחקר בסיסי איכותי, הרי בשנים האחרונות הבינו המוסדות האקדמיים שהם חייבים לנצל את הידע המצטבר לתועלת החברה והאנושות, ואכן פרוייקטים רבים עתירי ידע שפותחו באוניברסיטאות עברו לכלל יישום מסחרי לתועלת הפרט והכלל בארץ ובעולם.

זוהי הבשורה המרנינה של איש המדע הדתי על פתיחות תבונות לרוח בכל הנושאים הרגישים של ידע השכלה, כדי להקנות לדור הצעיר יכולת חשיבה מפותחת לבסיס חינוכי ומסר חשוב לאדם.

דיוקן וקתדרה

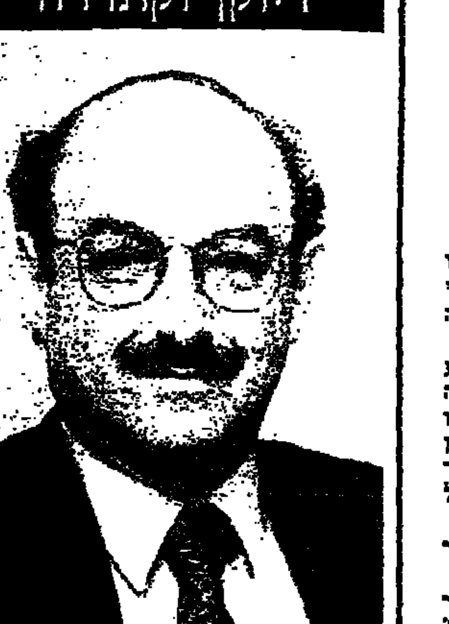

עם פרופ' שלמה גרוסמן

זכרונות והגיגים

(המשך מעמוד 7)

מפלת המערך בבחירות 1977 ומעברו של השלטון לממשלת בגין, ביקור סאדאת בירושלים והחזרת סיני מוצאים הדים ביומן, ודורמן מגיב בחריפות על מעשיו של מנחם בגין ועל "פסטיבל השלום" שלו. מעניין מה היה כותב דורמן על "הפסטיבלים" שארגנו רבין ופרס בימינו... על תכנית האוטונומיה של מנחם בגין כותב דורמן: "מכל מקום האוטונומיה של יהודה ושומרון ועזה אינה אלא שלב ראשון לקראת המדינה השלישית בין הים לבין המדבר. בעוד חמש שנים? בידו לוח הזמנים של ריבונו של עולם?" והוא תמה על מפלגת העבודה שתמכה בשלום עם מצרים. הוא כותב על המפד"ל ושותפותה בממשלת בגין: "המפלגה העיקרית בממשלה הזאת היא המפד"ל, אע"פ שהיא מפלגה, קטנה לערך. היא המושכת בקרון זה ולא "חירות", וקרוב לשער כי כל עוד מפלגת "הדתיים" תהיה איתנה בדעתה לקיים את ממשלת בגין – היא תעמוד עד לבחירות הבאות. מה הסיבה? מן הראוי לתת את הדעת על כך, כי מכל מקום זהו נצחון האיכות. זוהי עכשיו המפלגה היהודה במדינה הנפעמת ע"י תחושה של יעוד".

מחלת הסרטן שמקננת בגופו, ומותם של רבים מבני דורו מוצאים כמובן מקום נרחב ביומנו. הוא זוכה לנחת מבנו זאב, שמנצח על התזמורת הפילהרמונית ב"היכל התרבות". למרות מחלתו הוא פוקד את מושב קלע ברמת הגולן, שבו יושב בנו אודי. "גופי מתקלקל יותר ויותר בהדרגה. מפקידה לפקידה מצטרף עוד איבר שנוחלש, שחדל מלתפקד כראוי, שמפסיק למלא את תפקידו שלשמם נוצר".

הרשימה האחרונה ביומן היא מ-15.11.1988, וכך כותב דורמן: "החיים מורכבים מאין סוף פרטים קטנים וכל פרט ופרט עושה את החיים ראויים לחיות, אפילו כל פרט ופרט כשלעצמו נראה כהבל הבלים. תפילתי כי בשארית רוחי לא אאבד פרצוף אנושי". ואכן, עם כל חילוקי הדעות עם המחבר, יומנו הוא מסמך אנושי. מסמך יהודי בעל חשיבות מרובה, שראוי לקראו בעיון ובמחשבה.

בשארית כוחותיו על פתק, "בלי הספדים להיקבר בין סתם יהודים". דורמן מספר, כי עם מותו של אלתרמן הרגיש יתמות. "לא הרגשתי עצמי מיותם לא במות אבי ולא במות אמי. מכאן ואילך עלי לחיות את חיי בלבדי". הוא מתיידד עם המשוררת יוכבד בת מרים ומספר על כך, כי בעת מחלתה קיבלה את ספר "התניא", וכי בליל שבת הדליקה בת מרים ארבעה נרות כמנהג חב"ד, והיא מספרת על דודה חסיד חב"ד. נתן אלתרמן מתגלה לדורמן בחלומותיו והוא מתעד חלומותיו ביומניו. הוא מספר על מאבקו הקשה בהוצאת כתביו של אלתרמן ועל מיון החומר שבעזבונו. כן קוראים אנו על יחסיו של אלתרמן עם צילה בינדר, ועל המכה הקשה שהוכתה עם מותו.

מלחמת יום כיפור תופסת גם היא מקום ביומנו של דורמן, המתרעם על גולדה מאיר, שבנאומה בכנסת לא הזכירה את זכותו של העם היהודי על ארץ ישראל. את יעקב חזן הוא מציין לשבח: "מאלף הדבר, שדווקא יעקב חזן מרגיש את הצד הדתי של התנכרות הגויים". על המלחמה כותב דורמן: "מלחמה מרורה ולא סתם מלחמה, אלא מלחמה שהכל תלוי בה, מלחמה שאם מפסידים אותה – מפסידים הכל". הוא מתרעם על אלו הרואים בשטחי יהודה שומרון ועזה ורמת הגולן "שטחים כבושים" ועל השימוש בהם כ"קלפים" למשא ומתן מדיני. "ובכן, כל אותו עניין הקרוי "שלמות הארץ" ההיינו – שלידידנו, דין אחד לעמק הירדן ולרמת הגולן, לחברון ולירושלים וכו', היה מאורגן בהלך רוח זה. יהודה והשומרון אינם "שטחים" אלמוניים, לא כבושים ולא מוחזקים, ומכל שכן אינם "קלפים" ולא "אופציות" למיניהן במו"מ המדיני".

הוא ממשיך בהרהוריו בענייני דת: "אני מתיישב לאכול, מתחיל באכילה ופתאום אני חש באיזה מעצור – לא עשיתי ברכה – – – או למוצאי השבת, ביום ראשון בבוקר, אני חוזר לעבודתי בת"א וביושבי במכונית לא חדל ממני הפסוק שמור את יום השבת לקדשו"...

אתמול בבורסה

המגמה החיובית נמשכת

מאת מרדכי זמט

המגמה החיובית בשוק המניות נמשכה אתמול, חרף עודפי היצע שהיו בתחילת המסחר ואשר גרמו לירידות עד כאחוז. זו היתה ההתחלה. בהמשך חל שיפור באווירה, וההיצעים התאזנו לביקושים שהביאו לעליות בינוניות במקבוץ המשתנים.

בסיכומו של יום נקבעה במדד הקבע של מניות המשתנים עליה של 0.3% לרמה של 187.25 נקודות ומדד מניות המעו"ף עלה ב-0.2% ל-188.7 נקודות. מחזור העיסקות הסתכם ב-104 מיליון שקל, למרות שהבורסה "הפסידה" כשלושת רבעי השעה של מסחר עקב הפסקת החשמל.

בין המניות שבלטו אתמול: אלביט שעלתה בחצי אחוז במחזור של כ-3 מיליון שקל, כור שעלתה באחוז, מפעלים השקעות שעלתה בכ-5%, בזק שעלתה ב-1.25%, ולעומתן טבע שירדה ב-2%.

באג"ח המדדיות היו עליות, הדולריות – מגמה מעורבת.

ליאון תמן ז"ל הובא למנוחות בירושלים

המיליונר היהודי ליאון תמן (66), ז"ל, שנפטר לאחר מחלה קשה, הובא אתמול בצהריים למנוחות בבית הקברות בהר הזיתים בירושלים.

מאות ליוו את תמן בדרכו האחרונה, וביניהם הרב הראשי לישראל אליהו בקשי דורון, הראשל"צ הרב מרדכי אליהו, הנשיאים לשעבר חיים הרצוג ויצחק נבון, ראש עיריית ירושלים ח"כ אהוד אולמרט, ח"כ אריה דרעי, צמרת עולם העסקים הישראלי, שגרירים ממדינות אפריקה ורבים אחרים. שר החוץ שמעון פרס, והראשל"צ הרב עובדיה יוסף התקשרו למשפחת תמן והתנצלו שלא יכלו להגיע.

"היו לו תכונות של אהרון הכהן, אוהב הבריות ורודף שלום", אמר רבה של מגדל העמק, הרב דוד גרוסמן, בהספד שנשא בבית הלוויות שמגר. הרב גרוסמן הוסיף, כי שוחח עם תמן לפני חודשים ספורים, והאחרון סיפר לו, כי רצונו להקבר בהר הזיתים.

הרב הראשי לישראל הרב אליהו בקשי דורון, אמר כי כוחו ועוצמתו של תמן היו גדולים, והוא פעל רבות למען ישראל, לעיתים אף יותר מהנציגים הרשמיים של המדינה. "זהו היה איש של חסד ומעש", אמר הרב הראשי.

ראש עיריית ירושלים ח"כ אהוד אולמרט, אמר בהספד שנשא, כי ליאון תמן היה יהודי חם שפעל למען המדינה. אולמרט ציין, כי תמן התכוון לעקור לירושלים, אולם מת בטרם עת.

כן הספידו את המנוח הראשון לציון, הרב מרדכי אליהו, והנשיא לשעבר חיים הרצוג.

נמצאו הילדים שנעדרו מפנימית כפר ילדים

שני הילדים בני ה-9 וה-12 מפנימיית כפר ילדים שבכרמיאל, שנעדרו מיום רביעי בבוקר, לאחר שהלכו לבית ספרם בכרמיאל נמצאו בריאים ושלמים.

השניים נראו לאחרונה ביום רביעי אחר הצהרים בצומת אחיהוד, ואתר ליום אתמול בשעה אחת ושלושים לפנות בוקר הם אותרו בבית קרוביהם בקרית אתא.

במקביל, נמשכים החיפושים אחר שתי תלמידות בנות 15 מכרמיאל, שהודיעו ביום רביעי במכתב למורתן, כי הן עוזבות את ביתן בשל ציון נמוך שקיבלו.

ממשטרה נמסר לכתב עתי"ם בגליל המערבי קובי מגידל, שגם בעבר עזבו השתיים את ביתן לפרק זמן מסויים.

עובדי בית התפוצות מאיימים בשביתה כללית

מאת סופרנו בתל-אביב

עובדי בית התפוצות מאיימים בפתיחה בשביתה כללית בעקבות דחיית תביעותיהם לגבי תוספות השכר המגיעות להם.

80 עובדי בית התפוצות תובעים תוספות לשכרם כמתחייב מהסכם השכר במיגזר הציבורי והפסקת העסקת עובדים חיצוניים שההנהלה החליטה להעסיק לפי שעות בעיקר בתפקידי הדרכה. דבר זה מנוגד באופן מוחלט להסכם העבודה.

בועד העובדים רואים בהפרה זו סכנה מוחשית למעמדם ועתידם של העובדים הקבועים במקום.

גרשון גלמן, מזכיר ההסתדרות במרחב תל אביב הביע צערו על שההנהלה מתבצרת בעמדותיה. הוא קרא למנכ"ל בית התפוצות גיורא גודן לא להמתין לרגע האחרון ולהתחשב בתביעות העובדים שכן הנזק שעלול להיגרם מסגירת בית התפוצות בשל שביתת העובדים, יהיה חמור ביותר גם מבחינת התדמית שיש למוסד זה.

פיס צ'אנס

הגרלה מיום 8.6.95

♠	♥	♦	♣
9	10	10	J

שערי המניות ביום 8.6.95

בנקים למשכנתאות

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
אדנים	480158	4	+6882	+1.7	+2
כרמל	629	4000	+29	+4.8	+6183
פיתוח ומשכ	19674	1900	-1256	-6.0	-5882
משכן	34363	2376	+1242	+3.7	+2754
טפחות	73058	78	+4620	+6.8	+523
בינ"ל למשכ	40570	50	+501	+1.3	+25
טפחות מב ש	176118				

מוסדות מימון ענפיים

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
שלמן	9030	6067			
מוסד השכ'	7637	2560			
מרב קבלן 5	1327	1815	+36	+2.8	+2114
ליסינג	33802	159	+2358	+7.5	+1019

חברות וסוכנויות ביטוח

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
אילון בטוח	531	2699	-11	-2.8	-3470
הדר 1	776	12357	+35	+4.7	+39149
הדר 5	722	3613	+11	+1.5	+1813
הפניקס 01	2372	6458	+29	+1.2	+10261
הפניקס 05	* 2304	1378			
המשמהראל1	1563	2821	+15	+1.0	+8908
המשמהראל5	1514	5590	+30	+2.0	+20203
מנורה 1	* 913	1986	+35	+4.0	+14009
* ביצוע חלקי 74.8%					
מנורה 5	902	2061	+16	+1.8	+9559
סהר ביטוח	591	2335			
סקוריטס	1670	1212	-8	-.5	-1483
צור שמיר	* 81	46545	+7	+10.2	+84341
* ביצוע חלקי 61.9%					
ציון 5	* 10859		+160	+1.5	+275
* ביצוע חלקי %					

מסחר ושרותים

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
יער	521	29464			
מאיר עזרא	1763	10346	-88	-4.8	-29463
קריסטל	1656	4585	+16	+1.0	+3974
אסותא	1023	750	+30	+3.0	+5550
תל. מינון	* 2657	2424	-68	-2.5	-2861
* ביצוע חלקי 98.9%					
מגן	748	37222	+7	+.9	+9572
גני הדר	224	12350	+1	+.4	+17293
מלונות דן	* 1750	6327	+67	+4.8	+28477
* ביצוע חלקי 98.4%					
חוף אלמוג	* 1144	4000	-23	-2.0	-3284
* ביצוע חלקי 97.9%					
ים סוף	538	22525			
די.סי.אל	* 712	700			
יענא	1858				
מלל	* 243	3120	+12	+5.2	+2310
* ביצוע חלקי 72.9%					
תים	2436	1308	-6	-.2	-978

נדל"ן, בינוי, פיתוח וחקלאות

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
אלרוב	1548	9663	+74	+5.0	+22755
ארזים	* 192	14499	+6	+3.2	+5202
* ביצוע חלקי 92.8%					
אלקון	1383	11482	-3	-.2	-9868
בית הבנ'	* 288	555	+17	+6.3	+1000
* ביצוע חלקי 55.5%					
ברנשטיין 1	725	15915	-11	-1.5	-26806
דרעד 01	164	10981	+13	+8.6	+65106
גב ים אגוד	166	16516		+.3	+49606
יעסור 1	136 ק		+12	+10.1	+17597
ירדן	487	2841			
ישפרו	2851	1704	+28	+1.8	+2941
ישראלום	1746				
ישרס 0.01	5990	775			
ישרס 0.05	5475	787			
כנן פיתוח	* 464	12800	+29	+6.7	+25341
* ביצוע חלקי 85.3%					
לנדמר 1	2871	958			
מנס	* 2129	2486	+176	+9.0	+22921
* ביצוע חלקי 92.0%					
מגורי ביה	2921	5334	+266	+10.0	+18239
מישגאל	176 ק		+16	+10.0	+18376
מגרב	9648	512	+281	+3.0	+492
לוינשטין 5	128	10000	-1	-1.2	-6100
נאות אביב	1462	1271	+78	+5.0	+15437
נכסי אמרים	537	8540			
אחים עופר	* 14194	267	+447	+3.3	+118
* ביצוע חלקי 91.1%					
קרדן 1	321	6587	+9	+2.9	+6891
קרדן 5	315	182574	+9	+3.6	+25679
קסור	* 252	9410	+14	+5.9	+17097
* ביצוע חלקי 98.0%					
רומבן 1	1150	1000			
רומבן 5	1096	186	+72	+7.8	+173
שיאלפסים	* 1395	7828	+127	+10.0	+12890
* ביצוע חלקי 65.5%					

חקלאות

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
מטעי הדר 1	24611	91			
מטעי הדר 5	20388	1	+594	+3.0	+100
מהדרין	15402	2690	-39	-.3	-4177
גבעני הדים	5818	1074	+406	+7.5	+17917
פרי אור	6195 ק		+563	+10.0	+493

חברות תעשיה

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
דובק ש	11396	364	+491	+4.5	+354
דובק ב	10835	150			
זוללכל 1	284	52079			
טמפו	1463	26036	+4	+.3	+7552
יצהר 1 ש"ח	*** הפסקת מסחר ***				
טמפוטסט	4857	714	+231	+5.0	+1270
עלית 5	1309	153365	+19	+1.5	+74276
קרור הס 1	2214	184	+43	+2.0	+2018
שלמה אנגל	9883 תב	114	+732	+8.0	+178
אדגר	* 153	77603	+1	+1.0	+71530
* ביצוע חלקי 89.6%					
אופיס	646	11609	-2	-.3	-8091
ארגמן	425 תב	5580	+32	+8.1	+40793
דלתא גליל	1641	7232	+48	+3.0	+14300
ויטלגו 1	481	1800	-21	-4.2	-2000
הדיגון	17797	279			
זיקית 1	3557	650			
זיקית 5	3374	472			
לודזיה 1	1200	172	+35	+5.0	+172
לודזיה 4	1053	1418	+16	+1.5	+6582
פלגת א	* 256	43783			
פרגוד	1935	1036			
מטווה גבד	* 406	4966	+37	+10.0	+11884
* ביצוע חלקי 54.5%					
הגוזין	2211	48000	+183	+9.0	+26984
אודן	415	85974	+17	+4.3	+47368
אלומית	10343	573	+539	+5.5	+1626
כבלים	1852	16120	-19	-1.0	-45660
תעכוף 1	* 359	4059	-5	-1.4	-2120
* ביצוע חלקי 97.3%					
תעכוף 5	165	21610			
זיקה 1	1936	199			
זיקה 5	1741	2672	-36	-2.0	-6978
כבלי ציון	456	45725	-14	-3.0	-141083
נחושתן 1	992	1532			
נחושתן 5	655	5792	-7	-1.1	-5874
פקר פלדה	13300	5037	+481	+3.8	+475
קליל 1	2501	680	+102	+4.3	+13915
קליל 5	2396	375	+41	+1.7	+10011
רב-בריח	1008	23151	-15	-1.5	-38057

(המשך)

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
ארואקס	*** הפסקת מסחר ***				
אלקו	9337	2107	+161	+1.8	+1468
אירית	275	37385	+24	+9.6	+73499
ולקו	239	2068	-24	-9.1	-3969
מטקפרין 1	351	7369			
פריכטוג 1	9655	899			
פריכטוג 5	6847	8349	-140	-2.0	-5261
ציקלון 1	6607	120	-67	-1.0	-52
ציקלון 5	3120	518			
קבוטשטיין	5725	1215			
תאת 1	* 582	1060	-15	-2.5	-3111
* ביצוע חלקי 74.5%					
תאת 5	328	305011	+16	+5.1	+17475
תראה	1329	18301	-7	-.5	-14941
תדיראן	477	13642			
אי פי	844	53019	+4	+.5	+4259
תעשאקרשטן	359	170980	+10	+2.9	+49132
אחים בלוס	174	52919			
מתאיקה 1	* 350	9846	+5	+1.4	+9154
* ביצוע חלקי 98.5%					
מתאיקה 5	317	8000	+5	+1.6	+11942
נגב קרמיקה	332	6500	+3	+.9	+4763
רשנים 1	* 1385	1669			
רשנים 5	1144	2634			
מטלול 1	710 ק		+65	+10.1	+6704
ליטסקי ושות	2416	7290	-37	-1.5	-12557
מקסימה 1	* 1202	413	+49	+4.2	+238
* ביצוע חלקי 93.4%					
מקסימה 5	* 1038	2492	-3	-.3	-2472
* ביצוע חלקי 95.0%					
סנו 1	1336	5823	-70	-5.0	-10468
סנו 5	1284	6300	+16	+1.3	+5533
פריקלס	2003	6339	-10	-.5	-8348
קסם	6571	1826			
קליין	506	12045			
תיא	985	8386			
מקמוליטר	540	11000	+11	+2.1	+2000
רפתן	2149	461	+11	+.5	+458
מולט 05	409	1444	+1	+.2	+1685
קיגל	1207	42401	+68	+6.0	+89634
תעל	31557	327	+1503	+5.0	+540
אבגין 1	91	1052		+.5	+11314
גולן	711	9505	-2	-.3	-4094
תמישה יור	328	4794	-3	-.9	-3180
פז וון	459	29519	-5	-1.1	-38047

חברות להשקעה ולאחזקות

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
אנניק	5531	173	-291	-5.0	-2715
אלנר	* 4338	1115	+394	+10.0	+8611
* ביצוע חלקי 64.8%					
אפריקה 0.1	367407	493	+1828	+.5	+212
גחלת	6379	5377	-97	-1.5	-5062
דנבאר 1	2591	1946	+123	+5.0	+3331
דנבאר 5	2220	6811	-28	-1.2	-8252
וולפסון 01	73996	83			
אמגא	* 89394	60	-4953	-5.2	-93
* ביצוע חלקי 89.6%					
צבי אקרשטיין	* 887	5193			
צבי אקרשט5	851	3200	-15	-1.7	-9680
זורון 1	9086	144	+178	+2.0	+386
זורון 5	8761				
יצוא	1375	31642	+3	+.2	+6804
כלל ישר 50	8498		+287	+3.5	+1008
מגור 01	1877	851	-24	-1.3	-1251
מגור 05	1720	82			
סהר השקעות	1778	869	+18	+1.0	+719
סמנה המנו	1038	6771	+18	+1.0	+4295
פז השקעות	7899	12251	+376	+5.0	+8826
מנסה 01	1063	2095	+23	+2.2	+2104
כור 1.0	25370	12146	+126	+.5	+6591

חברות חיפושי נפט וגז

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
מגן 1	2429	2676	+148	+6.5	+5633

מקבילה - חברות וסוכנויות ביטוח

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
הסנה	*** הפסקת מסחר ***				
י.ה.ב.ל	1048	666	+93	+9.7	+20324
קשל	196 ק		+18	+18.1	+19964
אליסק	340	15467	+3	+.9	+43923
אליסק	340	15467	+3	+.9	+43923
רשה	* 1173	1303	+187	+10.0	+3638
* ביצוע חלקי 53.0%					
כלל מחשבים	9028	644			
משנב	422	165313	-3	-.7	-336314
גישב 1	* 674	4787	-12	-1.7	-10136
* ביצוע חלקי 97.2%					

מקבילה – נדל"ן בינוי ופיתוח

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
בריקי גת	* 1519	90	-8	-.5	-148
* ביצוע חלקי 70.9%					
דנבאר משא'	4521	500			
מליבו 1	716	2800	-38	-5.0	-37311
מליבו 5	714	17380	-24	-3.3	-53184
לוינשטין 1	* 871	2524	+13	+1.5	+1735
* ביצוע חלקי 97.6%					
עוד	4808	47	+12	+.3	+48
אטאס	1354	12289			
שמן	13646 ק		+1241	+10.0	+6162
טופר	* 133	15980			
פולינגן	526	430	+31	+6.3	+12130
מ.ל.ם	1175	1600			
גל תעשי 1	170	22839	+3	+1.8	+105000

משתנים

מניה	שער	שינוי בנק'	שינוי ב%	מחזור בש"ח
הבינלאומי	40590	+600	+1.5	840078
פ.ב.י.	47590	+935	+2.0	514353
בזק	669	+8	+1.2	1452275
כלל סחר	744	+16	+2.2	205965
שפרסל ב	5910	+59	+1.0	867075
דלק	9324	+138	+1.5	418959
אמרים	3485	+9	+.2	98444
נכסים בנין	19350			
הכשרת ישוב	893	-16	-1.7	125880
זכ' כללית	847	-4	-.5	236860
מבני תעשיה	371	-3	-.7	208320
קרדן וחב 5	2170			
פלגת ב	262	+3	+1.2	299040
אורדן	415	+17	+4.2	199240
כלל אלקטרו	34870			
אלביט	22961	+114	+.5	1972476
אלרון	10093	+100	+1.0	1103981
אגן	4657	+102	+2.2	1462596
טבע	103851	-1850	-1.7	1411317
ים המלח	898			
פטרוכימים	1763	+26	+1.5	695142
תאיב 1	1197	+12	+1.0	18800
מפעלי נייר	16338	+360	+2.2	408050
כלל תעשיות	1874	-14	-.7	405009
איידיבי פת'	5326	+79	+1.5	638883
אפריקה 1	339856	-852	-.2	203913
תלישראל 1	25645	-391	-1.5	144981
תלישראל 5	24664	-249	-1.0	54785
מפעלים השק	8812	+400	+4.7	983378
דיסק' השק'	20434	+202	+1.0	490262
כלל ישר"ס	8141	-82	-1.0	732316
פריון	9715	+48	+.5	175682
פז נפט	61	-3	-5.0	
יואל	108	-2	-2.0	529380
נמפא	508	-17	-3.2	14000

هكذا من الاصل

בס"ד

קול קורא

לרגל המצב החמור בארץ נחלתנו, שהממשלה הנשענת על רוב ערבי בכנסת, מתכוונת וכבר התחילה למעשה לחלק את הארץ ולמסרה לשלטון גוים ולהביא לגלות חדשה של יהודה ושומרון והגולן, ויש בזה גם סכנת נפשות גדולה לכל היהודים בכל הארץ, וגם סכנה ועידוד לטשטוש האמונה בד' ובתורתו, על כן מתבקשים בני התורה לעורר רחמי שמים ולהוסיף לאחר התפילה במוסדות התורה מזמורי תהילים, "שיר המעלות אל ד' בצרתה לי קראתי ויענני" (קי"כ), ו"שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי" (קכ"א) ו"שיר המעלות ממעקים קראתיך ד'" (ק"ל).
גם רבני בתי הכנסת מתבקשים להוסיף בתפילות הציבור אמירת מזמורי תהילים.

איחוד רבנים למען עם ישראל וארץ ישראל

בנשיאות:
הגר"א שפירא · הגר"י ישראלי · הגרמ"צ נריה

ב"ה

מרחבים – מרכז תורני ליהדות והגות בחיי הרב קוק זצ"ל

השתלמויות קיץ תשנ"ה

כמסורת השנים הקודמות, אנו שמחים להזמין את צבור הר"מים, המורות והמורים לימי העיון הקבועים שלנו, כדלהלן:

א. **תנ"ך** – הוראת הפרקים האינטנסיביים בנביאים ראשונים – עקרונות והדגמות: בימים שלישי-רביעי, כ"ט – ל' סיון תשנ"ה (27 – 28 יוני)

ב. **נושאים לשעת מחנך** – בימים שלישי-רביעי, י"ב-י"ד תמוז תשנ"ה (11-12 יולי)
רשימת המרצים: הרב מרדכי אלון, הרב יששכר גואלמן, ר' יונה גדסון, הרב נריה גוטל, הרב אברהם כץ, הרב יהודה מאלי, הרב אביגדור נבנצל, ד"ר יוסף פבר (רופא), הרב שמואל פוירשטיין, הרב ב.צ. קרינר, פרופ' נחום רקובר, ד"ר ברוך שלם (פסיכולוג), הרב חיים שטיינר, הרב בנימין שרייבר, הרב יגאל שפרן.

★

כל ההשתלמויות – באולם הממוזג של ביהכנ"ס של הרב מרדכי אליהו שליט"א, בקרית משה ירושלים.
מחיר ההשתתפות: 35 ש"ח ליום בודד, 60 ש"ח ליומיים.
פרטים והרשמה – "מרחבים" – רח' נבאים 59 ירושלים, טלפון 02-6536550; פקס 02-6524024.

ב"ה, שנת הקהל · הנה זה עומד אחר כתלנו · תהא שנת נפלאות המשיח

הציבור הרחב, אנשים, נשים וטף מוזמנים להשתתף ב-

עצרת גאולה

כינוס הקהל עולמי לקבלת פני משיח צדקנו

מפגן אחדות בסימן "למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט"
בהשתתפות רבנים, גדולי תורה ואישי ציבור נכבדים

ברוב שירה וזמרה עם כוכבי הזמר החסידי במופע מיוחד לזירוז הגאולה

דדי גראונר

במבחר שיריו

משה גיאת כוכב הזמר המזרחי · מקהלת הילדים-ישורון · **יהודה גלנץ** בסגנון הרוק-אמריקאי

מנחם ג'רופי במהדורות שירים חסידיים · **יהודה מעטוף** ילד הפלא

יוסי גולדשטיין כוכב הזמר החסידי בניו-יורק בלהיטיו האחרונים

★ משה לאופר ותזמורתו ★

האירוע יתקיים בעזהשי"ת ביום שני, כ"ח סיון תשנ"ה (26.6) בשעה 6:30 בערב

בכיכר מלכי ישראל, תל-אביב

החל מהשעה 5:00 אחה"צ - יריד מוצרים בנושא משיח וגאולה

מופע קרני לייזר • מסכי וידאו ענקיים • מקום מיוחד לנשים •

הסעות מאורגנות מכל רחבי הארץ! פרטים במוקדי חב"ד. לבירורים: טל' 03-506-5989, 03-506-8270

יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד

עיריית רמת-גן · האגף לחינוך · המח' לתרבות תורנית
הישיבה התיכונית · רמת-גן-גבעתיים

האירוע השנתי של
הישיבה התיכונית רמת-גן גבעתיים

יתקיים אי"ה ביום ג' ט"ו בסיון התשנ"ה (13.6.95)
בשעה 20.30 באולם בית החייל רח' ויצמן 60 תל-אביב

בתוכנית:

- פרק תהילים ע"י תלמיד הישיבה
- דברי ברכה מפי ראש העיר: מר צבי בר
- דברי ברכה מפי סגן ראש העיר: עו"ד אברהם פומרנץ
- דברי ראש הישיבה: הרב פתחיה זיו-אור שליט"א
- הענקת תעודות ליקירי הישיבה
- מופע: "חסידות מודרניק" במלל ובשיר
בהשתתפות: צמד רעים והזמר לוליק בליווי תזמורת בת 5 נגנים
- הגרלות משאות פרסים

כרטיסים ניתן לרכוש במשרדי הישיבה התיכונית ברמת-גן טל' 5798636

כל ההכנסות קודש לתלמידים נזקקים

ב"ה

משהו בשביל הנשמה...

קייטנת "מעיינות-האומה"

לבוגרי כיתות ה', ו', ז'

המרשמה לקייטנת "מעיינות-האומה"
בישיבת בני-עקיבא בכפר הרואה בעיצומה

מועד א' ה'-י"ב בתמוז (3-10.7.95)

מועד ב' כ"ב-כ"ט בתמוז (20-27.7.95)

ניתן להרשם טלפונית או בכתב
דמי ההשתתפות: 330 ש"ח ב-3 תשלומים
ניתן לשלם באמצעות "ויזה"/"ישראכרט"

כתובתנו: ישיבת בני-עקיבא בכפר הרואה 38955
טלפון: 06-365204, פקס: 06-366714

רחוב בחיפה ע"ש ירוחם צ'יזל שהיה ראש העיר

מאת א. צבי גבעון

טקס קריאת רחוב ע"ש ירוחם צ'יזל ז"ל התקיים בעיר התחתית של חיפה במלאות 8 שנים לפטירתו.

צ'יזל נבחר ב-1961 למועצת עיריית חיפה וכיהן כחבר ההנהלה ועדות עירוניות שונות. ב-1969 נבחר לכהונת סגן ראש העירייה ומילא מקומו, ועם מותו של ראש העירייה משה פלימן ז"ל מונה צ'יזל לראשות העיר, תפקיד אותו מילא עד סוף ינואר 1974. בבחירות 1973 נבחר ירוחם צ'יזל למועצת העיר בראשותו של ח"כ יוסף אלמוגי ומונה בשנית לתפקיד סגן ראש העיר. בינואר 1976 עם התפטרותו של אלמוגי מונה שוב לתפקיד ראש העירייה, תפקיד אותו מילא עד סוף 1978, עת פרש לגימלאות. בשנותיו האחרונות כיהן כיו"ר מועצת המשנה של רובע קרית חיים.

למכללה ירושלים לבנות
דרושה
מצילה מדופלמת
טל' 02-750971
בשעות הערב

חיפה

בבית הכנסת לנוער בביה"ס "יבנה – נצח ישראל"
התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב-8.15 לפני התפילה ב-7.30 שיעור בתלמוד מפי הרב ישעיהו נגר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.
בית הכנסת הפועל המזרחי (רח' החלוץ 58 חיפה)
בשבת בשעה 7 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי החבר נפתלי צחורי. בשעה 10.30 – שיעור בתנ"ך ורמב"ם, מפי החבר יוסף קרייצר.

ב"איחוד שיבת ציון – חוג הנוער הדתי"
בשבת אחה"צ בשעה 19.15 עונג שבת עם הרב אברהם הניקנב בשיעור על הנושא: פרשת "ויהי" בנסוע הארון" במרכז הקהילתי רח' א. בן יהודה 86, תל-אביב.

למדרשה ללימודי תורה לבנות
דרוש
ראש
למכון גבוה

כישורים: ר"מ בישיבת הסדר או במקביל יכולת במחשבת ישראל בעל מחשבה עצמאית נשוי
לפנות לת.ד. 35173, ירושלים 91351

דתי, 36, השכלה אקדמאית, וישיבת מרכז הרב, עורך וחוקר במכון תורני מדעי.
נכה cp (מוטורי בלבד, ואינה תורשתית, כסא גלגלים, עצמאי בפעולות יומיומיות.
מחפש רוקה יראת-שמים ומשכילה לנישואין.
לכתוב לת.ד. 9681 ירושלים.

מתפנה
חזן
בעל נסיון רב

לפנות לטלפון 03-5701779

לת"ת בירושלים
דרוש
מורה
ללימודי חול
בשעות אחה"צ
02-6520431 ערב
02-387814 בוקר

לוח הצפה

התקשרות בחברות ואמיוות

דירות למכירה ולהשכרה · כללי

● למכירה דירה, 3½ חדרים בה' באלה 50 א' בחיפה טלפון 04-625793 לדתיים בלבד.
● להשכרה בגבעתיים דירת 4 חדרים מרוהטת כניסה מיידית 03-6355277 03-5349920
● למכירה 2+½, ק"ג גבול רמת גן בני ברק משופצת ומשופרת 03-6189928 03-5708633 בערב או אחה"צ
● 3 (3½) גדולה משוקצת ק"ב ברח' הרצוג בני-ברק 03-6187337 052-590155

★

דרושים

● למעון חרש דתי כרעננה גננת מוסמכת לגילאי 8 ח' – שנתיים מ-8.00 בערב 09-7710044.
● לבית-אבות בירושלים דרושים/ות ★ עובדת סוציאלית ★ אחיות מוסמכות. נסיון הכרחי, 02-433411, אסתר בין-השו או הנית.

★

ספריות

● דרושה ספרית למשך כל היום או לשעות אחה"צ למספרה בר' עקיבא 03-6181364.

מדינת ישראל
משרד החינוך התרבות והספורט
מינהל התרבות – האגף לתרבות תורנית

חודש המורשת היהודית

סיון – תשנ"ה

כמדי שנה מתקיימים במסגרת "חודש המורשת היהודית" שפע של אירועים הקשורים למורשת ולתרבות היהודית – בהגות ובמחשבה, בהלכה ובספרות, בהסטוריה, באמנות, במוסיקה...

שבוע ג' – מבחר אירועים

מיום ראשון, י"ג בסיון תשנ"ה 11.6.95 עד יום שבת, י"ט בסיון תשנ"ה 17.6.95

יום ראשון, י"ג בסיון תשנ"ה, 11.6.95, ירושלים, מלון שערי ירושלים, שעה: 9:45
כנס המרכזים להעמקת החינוך היהודי בבתי ספר ממלכתיים, כולל תערוכה והצגת עבודת המרכזים.
בהשתתפות: ח"כ שאול יהלום – חבר ועדת החינוך של הכנסת, הרב יגאל שפרן – מרצה לאתיקה רפואית, הרב יוחנן פריד – מנהל האגף לתרבות תורנית, מר יעקב אזואלוס – מנהל המחלקה להעמקת החינוך היהודי, מר שמעון נחמה – מנהל האגף לתפקידים מיוחדים ויונתן שנהב – יו"ר עמיטב.

יום שני, י"ד בסיון תשנ"ה, 12.6.95, לוד, רחבת בית התרבות העירוני, רחוב כצנלסון 4, שעה: 19:30.
"...השירים אשר לשלמה" כנס מקהלות שרות, שירי הרב שלמה קרליבך זצ"ל,
בהשתתפות מקהלות וחבורות זמר: פרחי אלקנה, נעים זמירות ישראל (מבשרת ציון), מקהלת גוש עציון, רמציון (רמלה – מושב פתחיה), פרחי יבנה, מראש ההר (קדומים), סללים (לוד), גיל וגיל (לוד), מקהלת ניצני בנימין, מקהלת מתנ"ס בנימין ולהקת "רבע לשבע". ניהול מוסיקלי: יוסי סידי ("רשות הבידור").
ברכות: מר מקסים לוי – ראש עיריית לוד, הרב יוחנן פריד – מנהל האגף לתרבות תורנית. מנחה: שאול מייזליש.

יום שני, י"ד בסיון תשנ"ה 12.6.95, נתניה, היכל התרבות העירוני, שעה: 20:00
הקונצרט השנתי לחזנות ושירה יהודית.
בחסות ראש העיר נתניה – צבי פולג. בהשתתפות: החזן משה שטרן; מקהלת החזנות העירונית "שפתי נועם", מקהלת הילדים "פרחי נתניה". הנחיה ומשחק: יעקב בודו. בימוי וכתיבה: משה נועם. מנצח: יעקב רוטנר.

יום שני, י"ד בסיון, תשנ"ה 12.6.95, ירושלים, מוזיאון ארצות המקרא, שעה: 10:00
יום עיון: זהות יהודית במבחן הקליטה: הקליטה הרוחנית של העליה החדשה מחבר העמים.
10:00 מושב א': בעיות וכלים
יו"ר הרב יוחנן פריד – מנהל האגף לתרבות תורנית, פרופ' ירמיהו ברנובר – יו"ר שמי"ד, הרב יוסף מנדלוביץ – מנהל פרויקט העולים בטורו קולג', ד"ר מרדכי פרידמן – מפקח מחוז חיפה, האגף לתרבות תורנית
13:15 מושב ב': במבחן המעשה: שם וכאן בעיות מעשיות בעליה ובקליטה יו"ר מר שמואל בן-חיים – מפקח באגף לתרבות תורנית, מר ישעיהו יחיאלי – סגן ראש המועצה האזורית גוש עציון (לשעבר מנכ"ל "נעלה") מר מרדכי סמט – מפקח על תלמידים עולים במינהל החינוך הדתי, ד"ר ארי זולוטבסקי – מנהל מחלקת הקליטה בארגון אל-עמי
16:00 סיכום: מר ארנון מנטבר – מנכ"ל הג'וינט. (לשעבר מנכ"ל מחלקת העליה והקליטה של הסוכנות היהודית).
במקום תתקיימנה שתי תצוגות: 1. ספרים ברוסית בנושאי יהדות. 2. יצירות של אמנים יוצאי חבר העמים במוטיבים יהודיים.

יום רביעי, ט"ז בסיון תשנ"ה, 14.6.95, כפר סבא, היכל התרבות העירוני, יד לבנים. שעה: 21:00
"מזמור לשלמה" – הפקה של מחלקת התרבות בעיריית כפר סבא, בשיתוף עם האגף לתרבות תורנית, מחוז תל אביב המרכז. *תגיגה מוסיקלית לזכרו של הרב שלמה קרליבך זצ"ל, הרבי המרקד. בתכנית:* מקהלת צלילי כפר סבא, יוצאי להקת הרבנות הצבאית, החזן דוד אולמן, הזמר ג'ימי לויד, להקת בני מודיעין. מנחה: שאול מייזליש. מנהל מוסיקלי: מנשה לב-רן.

מבחר אירועים מקומיים

יום ראשון, י"ג בסיון, 11.6.95
פתח תקוה, בניין עיריית פתח תקוה, אולם שרת, רחוב חיים עוזר, שעה: 20:30.
חגיגת הזמר החסידי, בסימן שירתו של הרב שלמה קרליבך זצ"ל. בהשתתפות: מוסה ברלין ולהקת כליזמרא דאתרא, משפחת רקובסקי, ילד הפלא מתן דגן, מקהלת פרחי פ"ת, בניצוחו של אבי ברק. מנחה: שלומי גולדברג.

תל אביב, מוזיאון ארץ ישראל, רמת אביב, שעה: 20:30
ערב ניגונים חסידיים של יעקב תלמוד. בהשתתפות: מיכאל שטרייכר, דוד אולמן, דני כץ, ומקהלת ילדים בניהולו המוסיקלי של משה סובל.

יום שני, י"ד בסיון, 12.6.95
חיפה, מועדון התיאטרון שעל-יד מרכז פבזנר, שעה: 19:30
הבמה לרפואה, משפט והלכה: רפואה משלימה, רב שיח בהשתתפות: ד"ר גרשון גרונפלד, מרצה לאתיקה רפואית, הרב רונן לוביץ – רב ניר עציון, ד"ר ראול רודריגז, מומחה ברפואה סינית. יו"ר ד"ר אריה שפריר.

מעלות, מועדון לעולה, שעה: 19:00
"אנו קולסים" – תכנית לעולי אתיופיה. הרצאה באמהרית: מעמד הר סיני, זגאי זהודו, להקת אמנים עולים.

קרית גת, בית-ספר משואה, שעה: 20:30
"עובדים עלינו בעינים" סדנא וצפיה בפרסומות ותשדירי פרסומת הנוך זאבי.

שלומי, מתנ"ס, שעה: 20:30
ערב "באומר ובצליל", בתכנית – הרצאה: אבנים עם לב זהב, הרב דוד לתיאני, מקהלת פרחי אמי"ת, בקטעי שירה ופיוט.

יום שלישי, ט"ו בסיון, 13.6.95
קרית מוצקין, בית התרבות ע"ש משה גושן, שד' קק"ל שעה: 20:30
"יהדות בהווה – בראי כלי התקשורת" בהשתתפות הרב יוסף ישר – רב העיר עכו, מוטי עדן, – כתב הטלוויזיה הישראלית, יובל פלג – כתב "ידיעות אחרונות". מנחה הדיון: נבי זוהר – כתב "הארץ" ומגיש חדשות ב"נוונים" (טלויזיה בכבלים).

רעננה היכל התרבות העירוני, יד-לבנים, שעה: 15:30
חידון ארצי לתלמידי ישיבות חמד"ת בנושא "אור השבת". בהשתתפות: ראש עיריית רעננה – מר זאב בילסקי, חבר הכנסת – הרב יצחק לוי סגן ראש העיר – מר צבי קניג, יו"ר המרכז העולמי של המזרחי והפועל המזרחי – מר קודש רוטשילד, יו"ר המרכז לחינוך הדתי בישראל – מר אלימלך למדר. תכנית אמנותית: מקהלת ילדים "לחן גבעת שמואל". ניצוח והמחזה: נורית הדר, מנחה: אבי מסלו.

יום רביעי, ט"ז בסיון, 14.6.95
אשדוד, מתנ"ס ד' שעה: 20:00
ערב מוסיקה יהודית חסידית, בסימן אחדות ישראל. בהשתתפות: מר משה מירון – מנהל האגף לחינוך ותרבות, מר גד דעי – ממונה על החינוך הממלכתי – דתי ותרבות תורנית. מרצה: הרב יאיר מבר. תכנית אמנותית: משירי הרב שלמה קרליבך, להקת "רבע לשבע", עם יהודה כץ.

אשקלון, מרכז תקוותנו, שעה 20:30
ערב חזנות – מקהלת החזנות הירושלמית בניצוחו של ד"ר אורי אהרון בשירה חסידית ושירי ארץ ישראל.

בית שאן, מרכז קהילתי, שעה: 20:30
"לצון נופל על לצון – שמות משפחה בגלגולי הגלויות", ד"ר אבשלום קור.

גבעת זאב, בית ספר ממלכתי א', שעה: 19:00
טקס סיום של מכון בר-מצוה, בהשתתפות: ראש המועצה מר שאול מזרחי ורב הישוב הרב יוסף טולידאנו תכנית אמנותית: "הווי ומסורת באומר ובצליל", שלמה שוורץ.

קרית עקרון, מתנ"ס, שעה: 20:00
ערב מורשת עדות בישראל – תערוכות לבוש, מאכלים. עבודות יד וחפצי קודש, מקהלות ופולקלור.

יום חמישי, י"ז בסיון, 15.6.95
מושב עשרת, מועצה אזורית גדרות, מרכז ותיקים
1. פסטיבל סרטים יהודיים, שניא בר-נתי, שעה 18:30 2. סיפורים יהודיים, השחקן יהויכן פרידלנדר, שעה 19:30

ועוד ארועים בעשרות ישובים: ערבי עיון, חוגים, שיעורים קבועים...

הצטרפו לאלפי האזרחים, והתיקים החדשים הנוטלים חלק באירועי החודש.
פרטים אצל מנהל המחלקה לתרבות תורנית בישוב ובמטה "חודש המורשת היהודית" במשרד החינוך בירושלים טל' 02-292988-90.

לפ"מ

שערי חליפין במט"ח

בנק המזרחי

שערי קניה מכירה של בנקנוטים, העברות במטבע חוץ ליום 7.6.95, עד למחרת בשעה 12.30. לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר יהיו במפורט להלן:
בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יח'	שער קניה (צ'קים והעברות)	שער מכירה (צ'קים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	2.9760	3.0209	2.9300	3.0600
בריטניה	ליש"ט	1	4.7318	4.8032	4.6500	4.8700
שוודיה	כתר	1	0.4122	0.4185	0.4000	0.4200
שווייץ	פרנק	1	2.5611	2.5997	2.5200	2.6300
קנדה	דולר	1	2.1534	2.1859	2.1200	2.2100
פינלנד	מארק	1	0.6892	0.6997	0.6700	0.7100
גרמניה	מארק	1	2.1098	2.1417	2.0700	2.1700
דנמרק	כתר	1	0.5405	0.5487	0.5300	0.5600
הולנד	גולדן	1	1.8853	1.9138	1.8500	1.9400
איטליה	לירה	1000	1.8212	1.8488	1.7900	1.8700
אוסטרליה	דולר	1	2.1412	2.1735	2.1000	2.2000
אוסטריה	שילינג	10	2.9993	3.0446	2.9500	3.0800
צרפת	פרנק	1	0.6008	0.6099	0.5900	0.6200
נורווגיה	כתר	1	0.4737	0.4809	0.4600	0.4900
יפאן	ין	100	51773	3.5708	3.4600	3.6200

בתי חולים

יום שישי

ירושלים
הדסה עין כרם (פנימית, ילדים, עיניים), שערי צדק (כירורגית), הדסה הר הצופים (אורטופדית), ביקור חולים (נשים, א.א.ג.).

תל-אביב והמרכז
(כל המחלקות)
שיבא תל השומר, בילינסון פתח-תקוה, איכילוב תל-אביב, וולפסון חולון, אסף הרופא צריפין.

שבת

ירושלים
הדסה הר הצופים (פנימית, אורטופדית), שערי צדק (כירורגית), הדסה עין כרם (נשים, עיניים), ביקור חולים (ילדים, א.א.ג.).

תל-אביב והמרכז
(כל המחלקות)
שיבא תל השומר, בילינסון פתח-תקוה, איכילוב תל-אביב, וולפסון חולון, אסף הרופא צריפין.

עזרה ראשונה לטיפול בשיניים
מוקד לעזרה ראשונה של הסתדרות רופאי שיניים, פתוח 24 שעות ביממה: 02-3773-177.

בתי מרקחת

יום שישי

ירושלים: ארמונה, רח' לייב יפה 9, טל' 731901.
תל-אביב: בני, רח' דיזנגוף 174, טל' 5222386; שארמרקט, רח' יהודה הימית 61 יפו, טל' 6822973.
פתח-תקוה: קופ"ח הכללית, רח' ההסתדרות 21, טל' 9343395.
נתניה: הנשיא, שד' ויצמן 36, טל' 823639.
חולון ובת-ים: גני בת-ים, רח' הנביאים 3, בת-ים, טל' 5515671.
רמת גן: עמית, רח' בן גוריון 130, טל' 6722954.

יום שבת

ירושלים: שטראוס א', רח' אביגדורי 3, טל' 706660.
תל-אביב: הבימה, רח' דיזנגוף 17, טל' 5288465; שלמה המלך, רח' שלמה המלך 78, טל' 5246461.
פתח-תקוה: קופ"ח הכללית, רח' ההסתדרות 21, טל' 9343395.
נתניה: קניון השרון, רח' הרצל, טל' 617766.
חולון ובת-ים: גני בת-ים, רח' הנביאים 3, בת-ים, טל' 5515671.
רמת גן: פיבצי, רח' חיבת ציון 43, טל' 6182821.

מוצאי שבת

ירושלים: מגדל פארם, הר הצבים, טל' 869744.
תל-אביב: הבימה, רח' דיזנגוף 17, טל' 5288465; שלמה המלך, רח' שלמה המלך 78, טל' 5246461.

רדיו

יום שישי

ערוץ 7
06.30 עולת הבוקר; 07.00 משנה יומית; 08.00 פינת הלכה; 09.00 דיוקים של אייר; 10.00 מר רב שילנסקי; 11.00 הרב הראשי הרב ישראל מאיר לאו; 12.00 שפע בשבע; 13.00 אבי ראש; 13.30 עוז לילדים; 14.00 לקראת שבת; 15.00 הראשון לציון הרב מרדכי אליהו.

קול המוסיקה
06.06 שחרית מוסיקלית; 09.05 קונצרט בוקר; 11.57 בימת שיר; 12.00 צעירים במרכז; 14.05 שבוע בתזמורת; 14.30 פסטיבל ישראל; 16.30 לבקשתכם; 18.00 דור הזהב.

רשת א'
06.06 שירים עבריים; 06.55 ספרות על הגל; 08.05 בינו לבינה; 08.55 ספרות על הגל; 09.05 פרשיות; 09.55 ספרות על הגל; 10.05 יש עצה; 10.55 ספרות על הגל; 11.05 הירושלמים; 12.05 ישראל 95; 14.05 בראש צעיר; 14.55 ספרות על הגל; 15.05 קבלת שבת; 16.05 אמנות באלף; 16.55 ספרות על הגל.

רשת ב'
06.06 הבוקר הזה; 09.05 מה יהיה; 11.05 שירים עבריים; 12.05 בחצי היום; 13.15 משעל בשישי; 15.05 הודעה על זמני הדלקת נרות; 15.06 עתונות חוץ; 15.30 דו"ח שבועי.

רשת ג'
06.06 מעורב ישראלי; 08.05 שבעים שמונים; 10.05 אגן הים התיכון; 13.05 צפירות ברבש; 15.05 לפנות ערב.

מוצאי שבת

ערוץ 7
20.00 על גבול האור; 21.00 הרב הראשי; 22.00 תוכנית ארוח לסעמי; 23.00 הרב שלמה אבינר.

קול המוסיקה
20.05 תגודות; 21.00 אופרה בעולם.

רשת א'
20.00 עד סיפור אחר היי; 20.15 תפילה בזמר; 20.55 ספרות על הגל; 21.05 תפילה בזמר; 22.05 פסטיבל ישראל 1995; 23.55 ספרות על הגל.

טלוויזיה

יום שישי

חינוכית
08.00 מבוגרים בארץ הפלאות; 08.30 כבוד המשפחה; 09.00 הכל פתוח; 10.35 אבא לעניין; 11.10 חברות - סרבות; 12.00 בחזרה לסטרקבר; 13.00 המבינים; 13.30 הדרשתקן; 14.00 קתצרסים לצעירים; 16.00 מוסף המוספים של ערב חרש.

הערוץ הראשון
06.30 חדשות בעברית – מבזק; 06.31 מהדורת חדשות בערבית; 06.45 שעת כושר; 07.00 בוקר טוב ישראל; 15.00 קליידוסקופ; 15.30 מבראשית; 16.30 החדשות באנגלית; 16.40 משפחות; 17.05 על המרקע.

ערוץ 2
08.00 מקום קטן; 08.30 מבוק בר; 09.30 חמסה החמישה; 10.00 מסאראת; 10.25 בניית על; 11.00 שישי סרט; 12.25 תעלומת הגופה המולכת; 13.00 מגאזין הספורט העולמי של ג'ילט; 13.30 בראש בריא; 14.00 השבוע; 14.30 גבריאלה; 16.05 היפים והאמיצים; 17.00 החדשות; 17.05 אלף.

מוצאי שבת

הערוץ הראשון
21.00 מוצ"ש בשלנטע; 22.55 עין בעין; 23.25 חדשות; 23.30 שושים מדור לדור; 00.20 פסוק של יום.

ערוץ 2
20.30 בלגל המזל; 21.05 לובשים שלום; 22.50 חוקר; 23.50 אינטראק VT; 24.20 בארבע עיניים עם קני צ'אנג; 00.55 שיר בלילה.

שערים יציגים ל-8.6.95

סל	3.4756
דולר ארה"ב	2.9940
מארק גרמני	2.1152
לירה שטרלינג	4.7627
פרנק צרפתי	0.6019
ין יפני (100)	3.5346
גילדן הולנדי	1.8922
פרנק שוויצרי	2.5667
כתר שבדי	0.4135
כתר נורבגי	0.4762
כתר דני	0.5426
מארק פיני	0.6911
דולר קנדי	2.1733
דולר אוסטרלי	2.1594
רנד דר' אפריקני	0.8138
פרנק בלגי (10)	1.0298
שילינג אוסטרי (10)	3.0084
לירה איטלקית (1000)	1.8197
לירה אירית	4.8476
פזטה ספרדית (100)	2.4415
יחידת מטבע אירופית	3.9145
דינר ירדני	4.3413
לירה לבנונית (10)	0.0181
לירה מצרית	0.9431

הצפה
עיתון יומי
HATZOFE DAILY

המו"ל: הצופה בע"מ
עורך: משה אישון; מנכ"ל: נתן אשל; מערכת ומנהלה: תל-אביב, רח' המסגר 66, טל' 5622951, ת"ד 2045; חשבון בנק הדואר: 4411449; פקסימיליה: טל' 5621502; סניף ירושלים: רח' בן-יהודה 3, ת"ד 1148, טל' 02-234910; סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל' 04-663628, בערב 04-717145.
פקס' משעה 2.00 בצהרים 04-717145
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולסגנונן

הצופה

משרד התחבורה פרסם המכרז להפעלת קווי אוטובוסים לירדן

ארבעת המסלולים שנקבעו עד כה: תל אביב-רבת עמון חיפה-רבת עמון, חיפה-אירביד וקו נוסף מאילת לעקבה

מאת דני שלום
סופר "הצופה"

משרד התחבורה פירסם ביום חמישי מכרז להפעלת ארבעה קווי שרות של אוטובוסים בין ישראל לירדן.

שר התחבורה ישראל קיסר מסר, כי על פי ההסכם עם הירדנים, יפעלו קוי השרות ב־4 מסלולים: תל אביב-רבת עמון, חיפה-רבת עמון, חיפה-אירביד וקו נוסף מאילת לעקבה, דרך מעבר הגבול בערבה.

דובר משרד התחבורה אלי רונן ציין, כי בשלב הראשון יפעלו הקווים בתדירות של נסיעה אחת ביום בכל קו ולאחר מכן תבחן אפשרות להגדיל את תדירות הקווים על פי הדרישה של שני הצדדים.

נמסר, כי תעריפי הנסיעה בקווים אלה יהיו זולים במיוחד וינועו בין 4.5 ש"ח לנסיעה בין אילת לעקבה, ל־33 ש"ח לנסיעה מתל אביב לרבת עמון.

תעריפי הנסיעה יהיו צמודים לדולר והם יעודכנו פעמיים בשנה: ב־1 בינואר וב־1 ביוני, על פי השער היציג שישרור באותו יום.

במשרד התחבורה נמסר, כי מפעילי קווי השרות שיבחרו לא יקבלו כל סובסידיה או תמיכה ממשלתית אחרת בהפעלת הקווים. למכרז יורשו לגשת כל חברות הנסיעה בארץ, שבבעלותן לפחות 15 אוטובוסים חדישים וממוזגים. במקביל לאוטובוסים הישראלים, יפעילו הירדנים ארבעה קווי שרות של חברות נסיעה ירדניות באותם מסלולים ובאותה תדירות.

אתר הנצחה ללוחמים היהודיים בצ'כיה במלחמת העולם השניה

מאת סופר "הצופה"

אתר הנצחה ללוחמי החופש היהודיים בצ'כוסלובקיה, במהלך מלחמת העולם השניה, הוקם בקיבוץ בן שמן.

בטקס חנוכת האתר נטלו חלק – שגרירי הרפובליקה הצ'כית והסלובקית בישראל, ד"ר שניידר וד"ר ולהודלצ'ק, אורחים רבים מחו"ל ורבים מיוצאי צ'כוסלובקיה שבישראל. האתר הוקדש להנצחת חיילי ה"גדוד השני" המפורסם שלחמו לצד צבאות בנות הברית במלחמת העולם השניה בחזיתות אירופה.

במעמד ההקדשה של האתר הגיעו לשיאם הטקסים לציון מלאות חמישים שנה לנצחון על גרמניה הנאצית. במהלך האירוע נשאו דברים יו"ר התאחדות יוצאי צ'כוסלובקיה בישראל, נתן שטינר, חנה זמר, עורכת "דבר" בעבר וההיסטוריון – הסופר ד"ר א. קולקה.

השגריר הצ'כי בישראל הבטיח שהיחס של העם הצ'כי לעם היהודי ולמדינתו שהושפעו קשות מהתעמולה הקומוניסטית השקרית יחזור לדבריו להיות חם ואוהד כבעבר ויחסי שתי המדינות יתהדקו.

החלה ההרשמה למעונות היום לאחר שחוסל הסכסוך עם הממשלה

ההרשמה של שלושת ארגוני הנשים – אמונה, נעמ"ת, וויצ"ו, היתה צריכה להתחיל לאחר הפסח ★ עתה הובטחה הגדלת התמיכה

מאת חיים מיקרס,
סופר "הצופה"

ההרשמה למעונות היום של ארגוני הנשים – אמונה, נעמ"ת וויצ"ו, נפתחה ביום חמישי לאחר המאבק הממושך שקיימו ארגוני הנשים להבטחת הגדלת התמיכה במעונות מצד הממשלה. הבטחת הכוונות להגדלת ההשתתפות הביאה להחשת פתיחת ההרשמה לקראת שנת הלימודים הבאה.

ההרשמה מקיפה למעלה מ־60 אלף ילדים, לאמהות עובדות.

סופר "הצופה" מוסיף כי במסגרת המאבק הממושך נפגשו ראשי ארגוני הנשים בהן – יהודית הובר, יו"ר תנועת "אמונה", ש"ר עופרה פרידמן, יו"ר תנועת נעמ"ת ומיכל מודעי, יו"ר תנועת ויצ"ו מספר פעמים עם שר האוצר, אברהם (בייגה) שוחט והסבירו אותו על חומרת מצב הארגונים, והקשיים בפתיחת מעונות היום ברחבי הארץ, והפעלתם ללא הסיוע הנוסף של הממשלה. פגישה נוספת קיימה גם עם שרת העבודה והרווחה, אורה נמיר, שהביעה תמיכתה בעמדת ארגוני הנשים.

על יישוב הסכסוך נמסר אתמול בתום פגישה נוספת שהתקיימה בין ראשי הארגונים לבין מנכ"ל משרד העבודה והרווחה, אברהם בן שושן. בישיבה סוכם כי הממשלה תגדיל את השתתפותה בכל השירותים של מעונות היום ב־6.1 אחוזים וכי יוקטן הסיבסוד של ארגוני הנשים למעונות מ־10 אחוזים ל־5 אחוזים.

הסדרים אלה ייכנסו לתוקפם ב־1 בספטמבר 1995.

הסכם לייצור מוצרי מהדרין ב"תנובה" בת"א

הסכם לייצור מוצרי מהדרין במחלבת תל-אביב נחתם בין "תנובה" לבין מחלקת הכשרות של בעלז, בהשגחה משותפת של רב תנובה, הרב זאב ויטמן ומחלקת הכשרות של בעלז.

ההסכם מהווה שלב נוסף בתוכנית הפריסה כוללת של תנובה בתחום הכשרי מהדרין והוא מצטרף לבד"ץ העדה החרדית במחלבת ירושלים, למהדרין רחובות ולמהדרין חיפה.

הכשר נוסף זה יאפשר לציבור החרדי ליהנות ממגוון מוצרי איכות למהדרין שעד כה לא היו בנמצא כגון: מעדני פירות מסידרת מוצרי "פרילי", "באדי" בטעם פרי וסידרת מעדני "פריטורה" דלי שומן המיוצרים רק במחלבת תל-אביב.

ערב הצדעה לד"ר יוסף בורג

ערב הצדעה לד"ר יוסף בורג, מנהיגה של היהדות הדתית לאומית משך שנות דור, יתקיים ביום שני הקרוב באולמות "מלון רמבם", ביוזמת הפורום העולמי של המזרחי הפועל המזרחי.

ד"ר יוסף בורג שימש ח"כ ושר משנת 1949 ועד שנות התשעים, ועבר את כל ממשלות ישראל וכל ראשי הממשלה שכיהנו במדינה, שיא פעילותו הציבורית היתה כהנגתו כיו"ר ועדת השיחות לאוטונומיה, שיחות שנוהלו עם המצרים. אהרן מאיר, יו"ר ועדת האירוע אמר כי ד"ר בורג הוא גשר בין ה"מחנות" במדינה, זו הדתית והלא דתית, והוא לוחם בעוז על צביונה היהודי של המדינה, עשה זאת בדרכי נועם ובסובלנות.

פרופ' סימפסון מבר-אילן זכה בפרס קרן אנוך

פרופ' שמעון סימפסון מבית הספר לחינוך באוניברסיטת בר-אילן זכה בפרס החינוך מטעם קרן חנוך וחנה אנוך.

לרגל הפרס יתקיים כנס וכרון בה' בסיון תשנ"ה ה־6 ליוני 1995 בשעה 19.00 באודיטוריום של ספריית "שער ציון בית אריאלה".

בכנס יוענק הפרס במלאת שלושים ושש שנים לפטירתו של איש החינוך מר חנוך אנוך ז"ל.

ישראל — היעד תיירותי המועדף במזרח התיכון

ישראל זכתה זו השנה השניה ברציפות בתואר היעד המועדף ביותר במזרח התיכון.

התואר ניתן ללשכת התיירות הממשלתית בצפון אמריקה, באירוע הגאלה השנתי של מגזין התיירות GTD, שנערך בסוף השבוע בניו יורק.

עוד זכתה ישראל בתואר יעד הכינוסים המועדף במזרח התיכון.

התואר מבטא תוצאות סקר שנערך בקרב אלפי סוכני נסיעות ותיירות מקוראי המגזין.

חלון מבילה במסכר המנוים בספריית שבה

מאת סופרנו בתל-אביב

העיר חולון מובילה במספר המנויים בספריות המופעלות בתחומה, על כך נמסר במהלך פתיחתו החגיגית של שבוע הספר העברי בעיר.

מאות תושבים נכחו בטקס, שנערך ליד הספריה העירונית במעמד מוטי ששון, ראש העיר, עמוס מר חיים, יו"ר מועצת רשות הדואר ויעקב וידם, מנהל השרות הבולאי בפועל.

צוין כי השרות הבולאי הנפיק שלושה בולים המוקדשים ליוצרי ספרות הילדים – לוין קיפניס, אנדה עמיר-פינקרפלד, ומרים ילין־שטקליס. בטקס הוענקו תשורות לבני משפחות היוצרים והמאיירים של הספרים.

מוטי דבי להנהלה האירופאית של מועצת שרות התעופה בעולם

מנהל רשות שרות התעופה מוטי דבי, נבחר ביום חמישי להנהלה האירופאית של המועצה הבינלאומית של שרות התעופה בעולם.

הכנס הבינלאומי השנתי של המועצה מתקיים בפראג, בהשתתפות 400 נציגים של כ־170 שרות תעופה ורשויות שרות תעופה מאירופה.

המועצה הבינלאומית של שרות התעופה בעולם, עוסקת בקביעת מדיניות תעופתית מקצועית של שרות התעופה והמלצות ההנהלה בנושאים אלה מובאות למועצות האחריות בעולם המפרסמות בעקבות כך הנחיות בנוגע המחייבות את כל שרות התעופה.

בחירתו של נציג מישראל להנהלה האירופאית תאפשר מניעת קבלת החלטות שעלולות לפגוע בהפעלת שרות התעופה בישראל, כגון בנושאי בטחון ומניעת פגיעות בתעופה האזרחית.

ילדה עם תסמונת דאון תלמד ביסודי רגיל

ילדה בת 7, הלוקה בתסמונת דאון, תעלה בשנה הבאה לכתה א' ותלמד בבית ספר רגיל. מערכת החינוך באשדוד החליטה לקלוט את הילדה, אשר התקדמה באופן מפתיע לטובה, למרות הציבור ממנו היא סובלת, כאשר חינוכי והיא תלמד עם ילדים רגילים בבית הספר היסודי "ינוף ימי" באשדוד.

כתב שתי"ם מוסר, כי הילדה נולדה לאחר שש שנות עקרות להוריה. אביה החליט, כי יעשה הכל כדי שבתו תלמד עם ילדים רגילים. בתחילה לא הכל הלך כפי שציפה והילדה התקשתה בדיבור, לא רק בגלל פיגור, אלא בגלל הפרעה תקשורתית.

"הילדה מדברת היטב ומתבטאת בצורה מדהימה, יודעת לכתוב ואפילו עושה דברים שילדים אחרים בגן לא מסוגלים לעשות", סיפר הגננת שלה. אביה ניצל את החוק החדש, המאפשר לילדים עם תסמונת דאון, בעלי יכולת למידה גבוהה וללא פיגור משמעותי, ללמוד "בכתה משולבת" עם ילדים רגילים, ופנה למערכת החינוך באשדוד.

לשאלה האם הוא לא דואג מהשלכות חברתיות כלשהן, השיב: "היא יודעת שהיא שונה וגם הילדים ידעו שהיא שונה. הגיע הזמן לחנך את הדור הזה לקבל ילדים שונים בצורה טובה יותר. אני מאמין, שהיא תצליח ותגיע לכתה י'. גם אם תגיע לכתה ח' בגיל 20, אני לא אוותר. הזמן לא צריך לשחק תפקיד. העיקר שתלמד".

יש לציין, כי בארץ זהו מקרה נדיר ביותר. ילדים עם תסמונת דאון, אותם ניסו לשלב בבני ילדים רגילים, נכשלו, לא כל שכן בית ספר. האב כבר רכש לבתו מחשב, ספרים ומחברות לכתה א'.

בקיצור בתגובה למדיניות משרד החינוך:

יש"ע והגולן – חלק מא"י

בכנס מתנחלים שהתקיים אתמול, יצא שמריהו בקיצור בהודעות נגד עמדת משרד החינוך, לפיה לא צריך ללמוד בשנת הלימודים תשנ"ו על אזורי הגולן יהודה ושומרון. דברים שפורסמו בעיתון "צומת השרון" ביום שישי שעבר.

משרד החינוך בהנהגתו של השר רובינשטיין עושה ללא לאות כדי לשטוף את מוחם של תלמידים ומורים כאחד, בדעות שמייצגות את מפלגתו.

מכתב גלוי לראש הממשלה יצחק רבין!

אל תביא לגיון זרים לרמת הגולן

אל תכניסו נכריים בכן אדם שאין לו תשועה

הסכם על נסיגת צה"ל מרמת הגולן ופינוי ישובים יביא חלילה למלחמה מחודשת. כ"ח שנים היה שקט בגולן בגלל סיבה אחת בלבד, גם אסאד מבין כמו כולנו, כי התישבות בגולן ונוכחות צ.ה.ל. מסכנים את שלומה של דמשק ומרתיעים אותו ממלחמה.

וע"כ אם יפונו שטחי הגולן הרי זו סכנה נוראה למלחמה מחודשת, ולשלומה של מדינת ישראל. אנו לא מאמינים לאסאד שרצונו בשלום אמת, ויחסו של אסאד לכיבוד הסכמים ידוע בעולם כולו.

אין זה מוסרי שחיילים אמריקאים יסכנו את חייהם לשמור עלינו. הסקר האחרון הראה שגם הציבור האמריקאי מתנגד לכך. החלטה שכזו תסכן חלילה את הידידות השורשית של העם היהודי עם ארה"ב, ועלולה חלילה גם לסכן את יהודי ארה"ב.

נסיגה מהגולן אינה מוסרית, וע"פ תורה"ק אין לסגת ממנה, ואין סמכות לממשלה כל שהיא לוותר על חלק מארץ ישראל הנצחית, ועל אחת כו"כ ממשלה הנשענת על ח"כ ממפלגות אנטי ציוניות בניגוד לעמדת רוב הציבור במדינה.

אנו פונים אליך מר רבין, אל תבריח את חיילנו מרמת הגולן!

אל תביא זרים לעשות את מלאכתנו! שמירת ארץ ישראל מוטלת רק עלינו!

ישראל בטח בד' עוזרם ומגנם הוא

הועד נגד הצבת חיילי ארה"ב ברמת הגולן
ארה"ב - ישראל

לקבוצת יבנה דרושה

גננת לחודשי הקיץ

נא להתקשר
בשעות העבודה 08-548331 למיכל
בשעות הערב 08-548481 לברוריה.

מגיע לכם השנה חופש בלוגאנו!

קיץ מהנה. דומס.

זילרו לרוח ואישגו לך התופשה הקרובה שלכם.

אתם בלוגאנו, בהרים, על שפת האגם בין המונטה ברה למונטה סן-סלוטוריו, על גבול איטליה בתוך שוויצריה בפנינת הטבע של אירופה, אויר בריא צלול ביין, רוגע, שלווה. זה כאן, זה דן. המלון התודי היחיד בלוגאנו ובו מקוה, בית כנסת ואוירה אקלוסיבית יהודית.

המקום סמוך מאד למרכזי הקניות הגדולים והזולים באיטליה ובהם:
השוק השבועי של עיירת לואינו (באים מכל העולם)
השוק בעיירת קומו (מקום מקסים) ועוד...

מרכז יציאה לטיולים יומיים באוטובוסים מפוארים לאתרים היפים בשוויץ ובאיטליה (ונציאה, פירנצה, סט. מוריץ ועוד)

גלאט כשר למהדרין
בהשגחת בד"ץ קהל "עדת ישראל" לוגאנו

ההרשמה עכשיו

דן לוגאנו טל. 004191-557030 פקס. 004191-541081

עוז ושלום בס"ד נתיבות שלום

מזמינה את הציבור לערב עיון בנושא

הפלסטינאים לאן?

משתתפים:
ד"ר מתי שטיינברג
האוניברסיטה העברית, החוג למזרח תיכון
סופיאן אבו זיידה
ראש הדסק הישראלי ברשות הפלסטינית

מנחה:
ד"ר מנחם לורברבוים
מכון שלום הרטמן ירושלים, ואוניברסיטת תל-אביב

יום שלישי, ט"ו בסיון תשנ"ה 13.6.95 שעה 20.30
במלון וינדמיל, רח' מנדלי 3, ירושלים
הכניסה חופשית

הסתדרות הפועל המזרחי
סניף בני-ברק

לחברנו דוד קויפמן, חבר מועצת העיר

ולרעיתו לאה

ברכת מזל-טוב בהכנסת הבן
חגי לעול המצוות

יעקב סולר
סגן ראש העיר
אהרן קופולוביץ
חבר הנהלת העיר
רפאל מרזבקה
יו"ר הסניף

שמואל אביגד
יו"ר מועצת הסניף
אברהם גולדברג
יו"ר מזכירות הסניף

מועצת הסניף והמזכירות

בס"ד

בוגרי מכון מאיר היקרים!

ברצוננו ליצור עמכם קשר ולשתפכם בפעילויות המכון.

נשמח לעמוד לרשותכם, אנא שלחו את הפרטים שלכם לאירנה – מח' יחסי ציבור, ת"ד 34107, ירושלים 91340

מזרח אירופה
14 יום באוירה דתית

הונגריה • הרי טטרה •
סלובקיה • צ'כיה •
אוסטריה

י"ד – כ"ז אב (23 – 10 באוגוסט)

כשר ★ מדריך שומר מצוות ★ 1300 $

כולל טיסת אל-על ושרותי קרקע
(אפשרות לתשלומים)

ביצוע:
קשרי תעופה — סמס טורס

פרטים והרשמה:
רחל שפירא 02-6528410

ב"ה

חדש

"מים חיים"
חלק שני

שאלות ותשובות בבעיות חברה ועבודת ה'

◇ "ימים חיים" חלק שני -.30 ש"ח
◇ "מקור חיים השלם" (ה' כרכים) -.130 ש"ח
◇ "יתורת חיים הגות דרוש ומחשבה על חמישה חומשי תורה (שני כרכים) -.50 ש"ח
◇ מפתחות הזוהר ורעיונותיו -.20 ש"ח

לכבוד
הועדה להוצאת כתבי הרב חיים דוד
הרב הראשי לת"א-יפו רח' בילו 8.
נא להמציא לי הספרים המסומנים לעיל
רצוף בזה סך ....
שם וכתובת ברורים ....

מכון ירושלים

המכירה השנתית

לרגל שבוע הספר התורני מתקיימת בימים אלה המכירה השנתית של ספרי מכון ירושלים.

בירושלים, רח' מלכי ישראל 8 בפסז, פתוח רצוף משעה 11.00 עד 21.00

בבני-ברק, רח' ר' עקיבא 120, לפני הצהריים, 10.00–14.00, אחר הצהריים 17.00– 22.00

אל תחמיץ את האפשרות להשיג את ספרי מכון ירושלים בהנחות גדולות ובתשלומים.

מכללה ירושלים

החוג לחינוך מיוחד

במסגרת החוג לחינוך מיוחד במכללה יפתח אי"ה מסלול חדש

הפרעות בתקשורת

תלמידות המסלול תתמחנה בטיפול בבעיות שפה ודבור בילדים מיוחדים.
משך הלימודים 4 שנים לקראת B.ED

לפרטים נא לפנות לטל: 02-750936
בין השעות 8.30-13.00 לגב' יעל נחום
בשעות הערב לטל' 02-9931031 או לטל' 02-816896

המועצה הדתית - קרית ים
מכרז מס' 1/95
עבודות קבלנות
בבית עלמין צור שלום
בחלקה של קרית-ים

מוזמנות בזאת הצעות לביצוע עבודות של יציקת יסודות וחפירת קברים וכל הקשור בכך. את תנאי המכרז לביצוע העבודות, אפשר לקבל במשרד המועצה הדתית רח' להמן 15 מאחורי בנין קופ"ח בימים א'-ה' בין השעות 12.00-09.00 מידי מזכיר המועצה הדתית.
את ההצעות יש להגיש עד 30/6/95 שעה 12.00 לפי הכתובת הנ"ל. אין המועצה הדתית מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או הצעה כלשהיא.
על מגיש ההצעה להיות עוסק מורשה.

בכבוד רב
יוסף הלוי אברקי
רב העיר ויו"ר המועצה הדתית

"חמישים שנות עתונאות"
"הפנקס פתוח והיד רושמת"
מאת יונה כהן

בין השאר תמצאו בו:
ראיונות עם הרבי מלובאביטש זצ"ל
עם הרבי מבעלז [בטורית] זצ"ל
עם נשיאי מדינת ישראל
עם ראשי ממשלות ישראל
מחווי ירושלים של אתמול
מראשית ימי הכנסת
אישים בצמרת המדינה
ועוד ועוד
[בספר 730 עמוד]
להשיג ב"מורשת", ת"א, אבן גבירול 166

חבר המועצות הדתיות בישראל

במלאת 5 שנים לפטירתו של
ר' דוד חי-דנינו
בר עישה זצ"ל
ראש חבר המועצות הדתיות
וממנהיגי היהדות הציונית הדתית

תתקיים אזכרה לזכרו
ביום א' ג' סיון (11.6.95) בשעה 18.30 בביתו שברח' קדושת יו"ט 2/8 גבעתקוה

העליה לקברו תתקיים ביום ב' יד' סיון (13.6.95) בשעה 9.30 בהר הזיתים בירושלים.

דב דומברוביץ

במלאת 13 שנים לנפילת בננו
אברהם חיים (אבי) גרינוולד ז"ל
במלחמת "שלום הגליל"

נקיים יום לימוד ועיון
בקרית חינוך מבשרת ירושלים ביום ראשון כ' סיון תשנ"ה 18.6.95

סדר היום:
8.30 שעור בנושא דוד ויהונתן, הרב יוסף כרמלי
9.30 סדר לימוד
12.00 שעור בנושא ברכות הנהנין, הרב אורי כהן
16.00 עליה לקברו בהר המנוחות בגבעת שאול בירושלים
17.30 התכנסות בבית הוריו רח' חזקיהו המלך 24 ירושלים.

אוטובוס להר המנוחות יצא ב־15.30 מקרית חינוך מבשרת ציון, וב־15.45 מבנייני האומה בירושלים

המשפחה וכולל מרץ

ארגון עובדי בנק המזרחי המאוחד בע"מ

ליהודית המבורגר
עובדת סניף גני תקוה

השתתפותינו בצערך על פטירת אביך
דב ז"ל

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד.

הוועד הארצי

ליהודית המבורגר
עובדת סניף גני תקוה

השתתפותינו בצערך
במות אביך דב ע"ה.

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד.

בנק המזרחי
הנהלה המרכזית